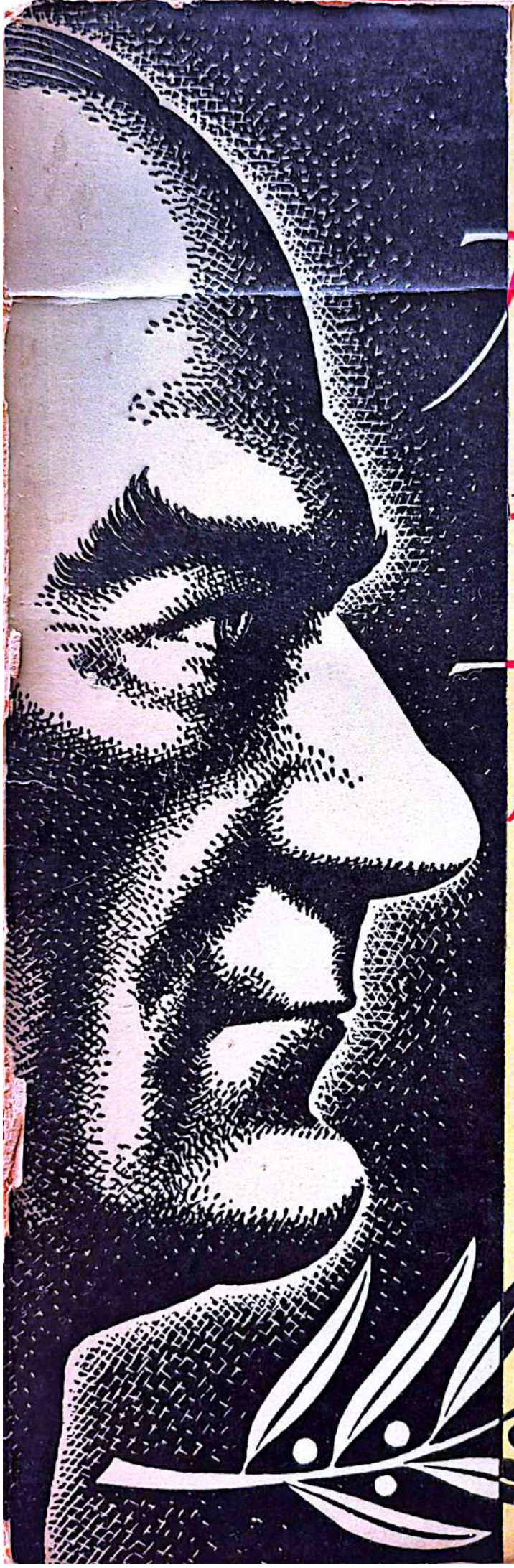

Atatürke ait Hâtıralar

CamScanner ile tarandı

ATATÜRKE AİT HATIRALAR

Gençliği ve o Çağdaki Fikirleri — Ata'nın Şahsiyeti ve Belirmiş Karakterleri — İnkılâb Hareketleri ve Cumhuriyet — Asker ve Komutan Atatürk — Atatürk, Çocuklar ve Gençlik — Atatürk Halk Arasında — Atatürk ve Yabancı hükümdarlar — Atatürk ve Tarih — Atatürk ve San'at — Atatürk Hasta Yatarken — Çeşitli Hatıralar.

CUMHURİYET MATBAASI
İSTANBUL — 1949

CamScanner ile tarandı

Safi hasılatı tamamiyle (İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği) ne terkedilmiştir.

CamScanner ile tarandı

Hatıralardan Önce

Atatürkü kaybettiğimiz acıklı tarihin üzerinden on yıl geçmişti. Bu on yıl esnasında büyük kurtarıcı için pek çok şey söylenmiş, pek çok makale ve kitap yazılmış, fakat - teessüfle itiraf etmek lâzım - kusursuz ve derli toplu bir eser meydana konulamamıştı.

«Yunus Nadi Mükâfatı»nın üçüncü devresine mevzu aranırken o yoksuzluğu gidermenin akla gelmemesi kabil değildi. «Cumhuriyet» gazetesinin sahipleri, Atatürk'ü yakından tanımış, «Atatürk» devrini başından sonuna kadar idrak etmiş vatandaşların henüz yaşamakta olmalarından faydalanmayı düşünerek (1948-49) mükâfatını onların hatıralarından en güzeline ve en kıymetlisine tahsis etmeğe karar verdiler.

★★

Bazı devlet adamlarının ve yüksek şahsiyetlerin hatıraları çevrili oldukları muhitin dar çerçevesi içinde kapalı kalır. Atatürk için böyle bir hudutlanma bahis konusu olamazdı. Çünkü onun hususî hayatında çok geniş bir muhiti mevcuttu. Diğer taraftan bütün ömrü boyunca Türk halkı ile omuz omuza, diz dize yaşamıştı.

Sade konuştuğu, görüştüğü değil, yüzlerine baktığı, önlerinden geçtiği bütün insanların kalbini kendisine bağlamış, üzerinde yürüdüğü memleket taşlarında, topraklarında silinmez izler bırakmıştı. Şehirde mütefekkir ve münevver, tarlada köylü ve halk, üstümüze kanadını germiş olduğu andaki kadar ölümünden sonra da hep onu anıyor, onu söyleşiyordu.

Ondan bir hatıra taşımayan genç ihtiyar hiç bir Türk ferdi, yakın uzak bir vatan köşesi tasavvur olunamazdı.

Toplantılardaki hasbıhalleri, öğütleri, harp meydan-

CamScanner ile tarandı

larında verdiği emirleri, kumandaları, keyifli zamanlarında yaptığı şakaları dilden dile dolaşıp duruyordu.

Onun her biri başlıbaşına bir destan, bir ibret dersi olan bu hatıralarını yarınki nesillere yadigâr; «Atatürk» devrinden bahsedecek tarihçilere vesika olarak bırakmak, ifası mutlaka gereken bir vecibe, ödenmesi muhakkak lâzım bir borçtu.

★★

Gazeteye gelen hatıraların neşredilebilecek olanlarını ayıklayıp seçmeğe memur heyet âzasından biri olmaklığım dolayısiyle bu kitabın tertip ve tanzimi işi de bana havale edildi. Kitaba girecekleri ayırma hususunda dikkatli ve tarafsız davranmaya çalıştım. Ben bu işler ile meşgulken Ankaradaki «Türk Devrim Enstitüsü» nün de Atatürke ait hatıraları toplama faaliyetine giriştiği haberleri gazetelerde çıktı. Yetkili resmî makamların ve ilmî şahsiyetlerin yapacakları böyle geniş ve kutsal bir teşebbüse ön ayak olarak ilk adımı attığından dolayı «Cumhuriyet»in naçizane de olsa bir iftihar duymaması kabil değildir.

Ağustos, 1949

AHMED HİDAYET REEL

CamScanner ile tarandı

1948-49 Yunus Nadi

Mükâfatını kazanan hâtıralar

11 Temmuz 1949 Pazartesi günü Beyoğlunda Büyükkulüpte toplanan büyük jüri heyeti

ATATÜRK'ÜN OTURDUĞU EVDE..

başlıklı yazıya birinci mükâfat 1000 lirayı münasip görmüş,

KIRMIZI LÂLELER

ve

HALK İSTERSE BENİ DE KOVAR!

başlıklı yazıları ikinci ve üçüncü olarak seçmiştir.

CamScanner ile tarandı

İÇİNDEKİLER

	Sahife
Ata'nın Doğduğu Evde	3
Ata'nın Aldığı İlk ve Son Ceza	6
Atatürk'ün Selânik'teki Hulyaları	7
Kolağası Mustafa Kemal'in Bir Nutku	11
Selânik'teki Harb Oyunları	13
«Peki Amma, Baş Kim Olacak?»	14
Bir Falcının Atatürk'e Söyledikleri	15
Atatürk'ü Tesadüfler Yaratmamıştır	19
Ata'nın Soğukkanlılığı	21
Atatürk, Hislerine Mağlûb olmazdı	23
Teveccühü Nasıl Kazanılır, Nasıl Kaybedilirdi?	25
Ata, Makul Dilekleri Yerine Getirirdi	27
Ata'nın Bazı Ruh Haletleri	30
O, İnsan Ruhunda Nasıl Değişiklikler Yapardı?	33
Atamız, Zora Dayananı Severdi	35
Ata'nın İnce Hisliliği	37
Ata'nın Sesi	38
Yalovadaki «Fasulye - Pilâv» Faslı	39
Ata'daki Tabiata Karşı Hayranlık	40
«Bir de Anadoluyu Dinleyelim!»	45
Yeni Türk Harfleri Hakkındaki Titizliği	46
Şapka İnkılâbı Tarihinden Bir Safha	48
Veled Çelebi'ye Hediye	51
Bir Kanunun Doğuşu	52
«Tamimle İnkılâb Olmaz!»	54
Atatürk ve Cumhuriyet Fikri	55
Atatürk ve Demokratik Prensipler	57
İlk Cihan Harbinin Son Günlerinde Atatürk	63
Atatürk, Manga Komutanı	66
Atatürk ve Ordunun Küçük Birlikelri	69
Asker, Başkomutan ve İnsan Atatürk	71
Sakarya Zaferini Sağlıyan Kısa bir Emir	74

CamScanner ile tarandı

	Sahife
Büyük Taarruz Sabahı Yediği Kahvaltı	75
Atatürk'ün Gözyaşları	76
«Dövüştüğümüz Milletin Bayrağı Çiğnenmez»	77
«Hayır, Düşmanı Takib Etmesinler!»	78
Atatürk ve Motosikletli Teğmen	79
«Tuzla Bu Sırtın Arkasında mı?»	82
Generallerin İmtihanı	83
Sınırlarımızdaki Nöbetçilerden Biri	84
Atatürk, Beni Nasıl İmtihan Etti?	86
«İşte Benim Neslim Bunlar!»	91
«Gaziyi Sevmez misin?»	92
Gazi Bana «Kalk!» dedi, Silâhını «Tak!» dedi	93
Yarının Kahramanı	96
Ata'nın da İçine Katıldığı Bir Çocuk Savaşı	98
«Çocuk Hükümdardan Bile Üstündür!»	99
Atatürk ve Küçük Neclâ	100
Atatürk ve Küçük Artin	102
Kırmızı Lâleler	103
Bu Bir Mucize miydi?	105
19 Mayıs: Genclik Bayramı	106
Cumhuriyetin Emanet Edildiği Genclik	108
Atatürk'ün İktisadcı Genclere Öğüdü	109
«Halk İsterse Beni de Kovar!»	113
«Dur Seni Bir Yol Göreyim!»	114
«Hey, Koşun, Bu «O» dur!»	117
Atatürk ve Şehidler Anası	119
Beykoz Ziyareti	121
Ata'nın Sağ ve Sol Kolu	123
Kırmızı — Beyaz	125
Kemerburgaz'lıların En Mes'ut Günü	127
Seyyar Fotografçıdaki Resim	130
«Türklere Araba Çekmek Yakışmaz!»	133
Atatürk'ün Kahve İçtiği Fincan	134
«Majeste, O Benim Vatanımın Toprağıdır!»	139
Kral Edward'ın Sigarası	140
Kral Edward'a Bir Tavsiye!	141
«Geçmiş Olsun Majeste!»	141
Atatürk ve Kral Karol	142
Ata, «Acemi Er» Tâbirini Niçin Kaldırttı?	144
O'nun Şah Pehleviye Gösterdiği İncelik	145

CamScanner ile tarandı

	Sahife
«Men Leşkerem, Sen Serdarsen!»	146
Atatürk Gözile Tarih	149
Tarih Dersi	150
«İznik»in Dördüncü Kapısı	152
Türk ve Fransız İnkılâbları	154
Atatürk'e Göre Sanatkâr	159
Atatürk'ün Sanatseverliği	160
Atatürk ve Son Cumhuriyet Bayramı	165
«Karyolayı Ne Zaman Değiştirdiniz?»	167
«Bu, Üç Saatlik Sakal Değil!»	169
Atatürk'ün Son Gecesi	170
Ata'nın Na'şı Başında	172
Millî Mücadelenin Başlangıç Tarihi	177
«Kuvayi Milliye» Neye Yarar?	178
Atatürk'ün Atı	179
«Generaller Memleketimde Misafirdir»	180
Atatürk ve İhtiyar Kayıkçı	181
Ata'nın Bıldırcını	182
Atatürk'ün Gözünden Ne Kaçar?	184
Atatürk Ağlıyor	185
«Ne Faites Pas Comme Ça!»	187
Atatürk ve Etrafındakilerin Yersiz Telâşı	189
Türk Milletini Kim Kurtardı?	190
«Ya Kabiliyetsizlerin Başında Olsaydım?»	191
Türk Kadınının Yeri	192
Hocanın Koltuk Değnekleri	193
Atatürk ve Tulûat Sanatkârları	196
Sivril - Kıvrıllar ve Kıvrıl - Sivriller	198
«Acaba, Mister Londra Saatile mi Gelecekler?»	200
«Ben Ölürsem Ne Yaparsın?»	200
Atatürk ve Museviler	201

CamScanner ile tarandı

Gençliği
ve
O Çağdaki Fikirleri

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Doğduğu Evde...

İstanbuldan ayrılırken «Selâniğin sıcağı boğucu olur» demişlerdi. 1939 yılının bir haziran sabahı bunun gerçek olduğunu anlıyorum. Suları durgun derin körfezin nihayet bulduğu noktada yayılmış duran Selâniğin meşhur rıhtımından geçerken bile denizden en hafif bir esinti gelmiyor. Rıhtımın sonundaki o sahada meşhur Beyaz Kuleyi arkamızda bırakıp şehrin içine doğru sola sapıyoruz. Az sonra yürüdüğümüz caddenin iki taraflı ağaçları bile yetesiye gölge yapmıyor. Burası çarşıya benziyor. Sağ tarafta dükkânlar sıralanmış, solda evler var. Üç katlı, eski tarz, bodrum kısmı taş, üst kısmı ahşab, kurşunî boyalı bir evin önünde mihmandar durdu. Kapının solunda bir levha asılı. Türk kahramanı Atatürk'ün bu evde doğduğu, Türk, Yunan ve Fransız dillerinde yazılı.

İnsanın gözleri bu mütevazı evi sevgile kucaklıyor. Ama mahzunum. Ata göçeli henüz yedi sekiz ay oluyor. Gönüllerimizdeki sızı daha o kadar keskin ki!

Eve giriyoruz. Büyükçe bir sofadayız. İki tarafı caddeye bakan birer oda var. Dış koridordaki merdivenden yukarı kata çıkıyoruz. Gene büyükçe bir sofanın üzerinde gene caddeye bakan iki oda. Zaten bodrum katındaki oda ile beraber bu ev ancak beş odalı. Duvarlar badanalı. Yerler geniş tahta. Tavanlar ahşab. Kapı tokmakları, pencere kenarlarındaki perde çivileri çok eski tarz. Sağdaki odaya geldiğimiz zaman evin bekçisi yanımıza sokuluyor ve kulağımıza fısıldıyor:

— Atatürk bu odada doğmuş!

*
* *

CamScanner ile tarandı

Aşınmış geniş yer tahtaları üzerinde yaz güneşinin ışıkları oynaşıyor. Gözlerimiz, enli pençereleri bugün perdesiz olan bu aydınlık, çıplak ve ıssız odada elli dokuz yıl evvel doğum acılarile kıvranmış temiz, özlü Türk kadınını, kulaklarımız, yeni doğmuş sarışın bir yavrunun ilk nefes alışlarını arıyor gibi. Bir yavru ki yıllarca sonra kaç vatan yavrusunu, kaybettiği sıcak yuvasına kavuşturacak, nice anaya hür vatan topraklarında huzur içinde evlâd yetiştirmek imkânını sağlıyacak! Zihnim gerilere, yılların ötesine doğru kayıyor. Kapıya yaslanıyorum ve bakıyorum: Türk milletine uğurlu gelen o doğum gününde bu oda acaba nasıl döşeli idi? Yerde bir kırmızı kilim mi vardı? Pencerelerde cicim perdeler mi asılı idi? Vakit eğer gece ise her taraf sımsıkı kapalı, mevsim kış ise kenarda ateş dolu bir mangal olacak her halde! Pencerelerden uzak ve kapıya karşı olan şu köşede bir döşek. Kenarları tenteneli, temiz, beyaz çarşaflar ve yastık yüzleri. Döşeğin yanında beşik. Öteki köşede, beyaz yaygılı aynalı konsolun üstündeki şamdanda yanan mum ortalığa titrek gölgelerle dolu bir ışık veriyor. Pencere dibinde geniş bir sedir. Duvar yastıkları ve minderler, duvarlarda yazı levhaları var. Bir Türk evi. Bir Türk yuvası. Ve bu dekor içinde bir Türk anası ve bir Türk yavrusu.

*
* *

Bekçinin sesi daldığım rüyadan beni uyandırıyor:

— Beyim, diyor, sen meraklıya benziyorsun, gel sana hoşlanacağın bir şey göstereyim.

Merdivenleri iniyoruz. Bekçi beni en alt katın arka tarafındaki kapıdan bir kaç metre karelik bir küçücük bahçeye çıkarıyor. Duvarlar yüksek ve eski. Toprak kara ve rütubetli. Kenarda ihtiyar bir dut ağacından başka göze çarpan bir şey yok bu bahçede. Bekçi koşup bir tepsi getiriyor. Kara dutları hem topluyor, hem anlatıyor:

— Burada çok ihtiyar bir nine vardı. Zübeyde Hanımı tanırmış. O anlatırdı: Mustafa bu dutun bir dalından öbür dalına asılır, anasını korkudan bağırtırmış. Hey gidi günler! O devrildi gitti. Bak, ağaç hâlâ dut bile veriyor. İnsanın bir ağaç kadar bile ömrü yok.

CamScanner ile tarandı

Uzattığı tepsiden bir dut alıyorum. Kırmızı meyva elimi kan rengine boyuyor. Tatlı bir maziyi ısırır gibi oluyor insan bu dutu yerken. Bekçinin anlattığı doğru mu acaba?

Şimdi hayalimde, deminki yeni doğmuş yavru artık afacan bir çocuk olarak canlanıyor. Yeni yetişen ağaçta perende atıyor, yemişleri atıştırıyor, kollarile bir dala tutunup sallanıyor. Hudutsuz zekâsına ve enerjisine dar gelen bu bahçecikte kendini sarfetmek, işletmek ihtiyacı içinde ele avuca sığmıyan müstakbel deha!

Sonra bu çocuğun olgun bir erkek, mükemmel asker, ideal devlet adamı olduğu zamanları hatırlıyorum. Talebeliği, subaylığı, Trablus, Anafartalar, İstiklâl Harbi, genç Türkiyenin doğuşu ve Atatürk. Sarışın, uzun boylu, dik bakışlı koca kahramanın kaç kere dinlediğimiz o insanı saran, emredici sesini duyuyorum, bu bahçede. Sonra, halka son defa göründüğü 19 mayıs şenliklerindeki hasta hali gözümün önüne geliyor. Bir kaç ay sonra Katafalkının önünden geçmiştik!

***

Asırların tozu üzerinde bir yıldız şa'şasile harikulâde bir kavis çizen parlak ömür yoluna bu evden, bu dört köşeli loş bahçeden, bu dut ağacının dibinden başlamıştı demek! O zaman bu ağaç kimbilir ne kadar cılız, ne kadar küçüktü? Sevgili ağaç!

Parmaklarımın ucuna basarak yükseliyorum. Elimi uzatıyorum. Dalın birini zorlukla aşağıya çekiyorum. Huşu'la bir yaprak koparıyorum. Ve cebimden çıkardığım defterimin arasına ihtimamla koyuyorum. Bana ondan, MUSTAFA'dan bir parça elime gelmiş gibi oluyor.

O yaprak bir mahfaza içinde hâlâ duruyor. İyice kurudu, fakat damarları o kadar belli ki! Kurudukça daha da belli oluyor.

E. Erbilen

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Aldığı İlk ve Son Ceza

Büyük Ata'mızı kaybettiğimiz günlerin derin matemi içindeyiz. Onun ölmez ruhunu bir kere daha anmak, artık tarihe mal olmuş derin hâtıralarile biraz olsun ona yaklaşmak istiyordum. Harbiye sınıflarında başlayıp Balkan Harbinin Gelibolu cephesine kadar süren uzun bir arkadaşlığın doğurduğu samimiyet ve gurur içinde amcam Ali Nasman bu arzuma tercüman oluyor. Ölmez hatıralarından bir tanesini gözlerimin önünde şu şekilde âbideleştiriyordu:

«Sene 1902. Erkânıharb mektebi sınıflarında talebe olduğumuz sıralarda idi. Hafta ortasında aldığımız bir kararla Mustafa Kemal, sınıfın sayılı simalarından Tevfik Selânik ve ben perşembe günkü hafta tatilinden bilistifade Kadıköy'deki Kuşdili çayırına gidecek, henüz bir yenilik olarak kabul edilen ve bizim de çok arzu ettiğimiz bisiklete binmesini öğrenecektik. Mustafa Kemal az çok bu işte tecrübeli idi. Fakat, gayesi bu yeni vasıtayı kullanmasını bizlere de öğretmekti. İşte bu sevinc ve yeni bir şey öğrenmek heyecanile Kuşdili çayırına gittik. O arada bütün nazarların üzerimizde toplandığını farkediyorduk. Mustafa Kemal bu vaziyet karşısında bana dönerek.

— Ali, bugünlük bu işten vazgeçelim. Bir hâdise çıkabilir, dedi.

Ben ve Tevfik Selâniğin fazla ısrarlarımız üzerine bizi kıramadı. Ne kadar doğru söylemiş. Zira Abdülhamid idaresinin ezici istibdadı altında erkânıharb sınıfına mensup bu üç subayın böyle bir yenilikle alâkadar olması şüphesiz nazarı dikkati celbedecekti. Nitekim Mustafa Kemal'in derin görüşü tahakkuk etti. O zamanlar «kanun» diye isimlendirilen üç inzibat askeri yanımıza geldi ve ellerimizdeki bisikletleri aldılar, bizi de Altıyol üzerindeki karakola davet ettiler.

Mustafa Kemal, bu işe dehşetli sinirlenmiş ve galeyana gelmişti. Bu hırs ve heyecanla Kuşdilinden Altıyoldaki kara-

CamScanner ile tarandı

kola nasıl geldiğimizi bilmiyorum. Mustaf Kemal, üst perdeden konuşmaya başlamıştı. Tevfik Selânik de onu destekliyordu. Ben ise yalnız hâdisenin sonunu merakla bekliyor, Ata'nın bu heyecanlı konuşması karşısında, âdeta titriyordum. Mustafa Kemal, her ne kadar bisikletin kötü bir gaye için kullanılmıyacağını, basit bir nakil vasıtasından ibaret olduğunu ve ileride de ordu saflarına gireceğini anlatmak istediyse de yukarıya yaranmak düşüncesi olan inzıbat subayının kafasına bu işi kabul ettiremedik. Mustafa Kemal, bize döndü:

— İsimlerinizi verin arkadaşlar, bu işi ben mektep komutanile hallederim!

Dedi ve isimlerimizi vererek oradan ayrıldık.

Mektebe geldiğimiz vakit, jurnalımız bizden evvel gelmişti. Anlayışlı mektep komutanımız Ali Rıza Paşa bu işe üzülmüştü. Bilâhare Mustafa Kemal'i dinledikten sonra bizlere hak verdi, fakat iki hafta izinsizlik cezasını da bizden esirgemedi. İşte Büyük Ata'nın hayatında belki bu ilk ve son cezası idi.»

Hayri Tezcan

* *

Atatürk'ün Selânik'teki Hulyaları

«Türkyurdu» dergisinin 1914 nüshalarında «Bulgarların menşei» başlığı altında yazıları çıkan, İvan Manolof adında, Türkolog bir Bulgar vardı. «Türkçülük» dâvasına samimiyetle kendini vermiş ve inanmiş bir adamdı. İkinci Cihan Savaşına takaddüm eden yıllarda, Tırnavada öldü.

1928 harf inkılâbı sıralarında idi. Yaşı ilerlemiş bu Bulgarla, Balkanlarda bir tren seyahatinde buluşup konuştum. İsmini, dergilerdeki yazılarından tanıdığım ihtiyar Manolof, bana, «Mustafa Kemal» in kurtarıcılığından, başardığı büyük inkılâbdan bir Türk kadar övünç duyarak bahsetti. O sırada, Atatürk'ün son olarak ele aldığı «Harf inkılâbı» mızı, Kemalizmin bir tacıdır, diye vasıflandırdıktan sonra, rahmetli ATA'ya aid şu hatırayı nakletti:

CamScanner ile tarandı

— Ben, Türk Hukukundan mezunum. «Hürriyet»ten bir, iki sene önce, beni Selâniğe hâkim üye tayin etmişlerdi. Oraya, ilk defa gidiyordum. Muhitte, tanıdığım yoktu. O günün meşhuru olan «Mısır» oteline indim. Yatmazdan evvel, biraz vakit geçirmek için, otele yakın bulunan «Vardar» kıraathanesine gittim. Yuvarlak bir masanın etrafına dizilmiş olan kalabalık sandalyelerden birine oturdum. Hamid devrinin istibdadından Selânik'te hiç bir eser yoktu.

Civarımdaki sandalyelere birer, ikişer gelen genç subaylar iliştiler. Hiç çekinmeden, günün tehlikeli politika mevzularını münakaşa etmeğe başladılar. Ben, bu münakaşaları hayranlık duyarak, fakat korku içinde dinliyordum. Biraz sonra, bu samimî havaya ben de alıştım. Yadırgamadan, konuşmalara katıldım. Ateşli gençlerin imanlı sözleri, beni meftun etmişti. Otuz yıllık istibdat havasını yok edeceklerini söyliyenlerin gözlerinde şimşekler çakıyordu.

Herkes bir şey konuşmuş, duygularını ortaya koymuştu. Bunlar arasında gözüme, durgun tavırlı, sert bakışlı bir subay çarptı. Saatlerce süren münakaşaların hiç birine karışmamıştı. Bunu, çekingenliğine veya gururuna hamlettim. Nazarlarımı üzerinden ayırmadan onu tetkike başladım.

Münakaşa gevşedi. Masadaki subaylar, birer, ikişer bizi selâmlayıp çıktılar. Karşımda oturan sükûtî genç, hiç bir hareket yapmadan ve tavırlarını değiştirmeden olduğu yerde oturuyordu. Karşı karşıya kalmıştık.

Çevik bir hareketle sandalyesini bana yaklaştırdı:

— Şimdi serbestçe konuşabiliriz!

Dedi. Ben, hayretle yüzüne baktım. Bu, dinamik bir insan tipiydi.

Bundan sonra ben, onun parlak bir talâkatle hâdiseleri didikliyen keskin fikirlerinin cazibesine kapılmış, hayranlıkla onu dinliyordum.

Doğacak yarınki Türkiye'nin engin âlemini gözümün önüne serdi. O kadar derin bir inançla konuşuyordu ki bir an kendimi bu gencin tarif ettiği efsanevî âlemin içinde yaşıyor sandım.

CamScanner ile tarandı

«— Bir gün gelecek, dedi, ben, hayal zannettiğiniz bütün bu inkılâbları başaracağım. Mensub olduğum millet, bana inanacaktır. Düşündüklerim, hiç bir demagoji mahsulü değildir. Bu millet, gerçeği görünce, arkasından tereddütsüz yürür. Dâva uğrunda ölmesini bilir.

Saltanat yıkılmalıdır. Devlet yapısı, mütecanis bir unsura dayanmalıdır. Din ve devlet, birbirinden ayrılmalı, doğu medeniyetinden benliğimizi sıyırarak batı medeniyetine aktarılmalıyız. Kadın ve erkek arasındaki farklar silinerek yeni bir sosyal nizam kurmalıyız.

Batı medeniyetine girebilmemize engel olan yazıyı atarak, lâtin kökünden bir alfabe seçmeli, kılık kıyafetimize kadar, her şeyimizde batılılara uymalıyız. Emin olunuz ki, bunların hepsi, bir gün olacaktır.»

Şafak sökmüştü. Farkında bile olmamıştık. Bereket versin kıraathane, ötedenberi şafaktan sonra kapanıyormuş.

Ayağa kalktık. Çıktığımız zaman:

— Size refakat etmeme müsaade edin, dedi.

Koluma girdi. Yüz adım ilerideki otelin önüne geldik. Bir şey unutmuş gibi, birbirimize bakıştık. Ayrılırken: İki kelime ile kendini bana tanıttı, sert adımlarla uzaklaştı.

Odama girdiğim zaman, uyku ihtiyacı duymadım. Bu gencin konuştuklarını kafamda dertop etmeğe çalıştım. Yarınki «Hürriyet» in kahramanları arasında, muhakkak onun bir yeri olacaktı!

***

«Hürriyet», bir gün ortaya çıktı. Kahramanları arasında, onun adı geçmiyordu. Bundan hayret ve hayal kırıklığı duydum.

Seneler geçti. Balkan ve Cihan Savaşları oldu. Selânikteki hatıra, hafızamdan silinmişti.

Birinci Cihan Harbinde, Türklerle müttefiktik. Zafer bize yâr olmadı. Belimizi doğrultmak için, kabuğumuza çekildik. Türkiye, müthiş sarsıntılarla çöküyordu. Kurtuluş ümidi zayıflamıştı.

1919 yılının bir yaz gününde, Gümülcine'de, bir esnaf kahvesinin önündeki söğüt ağacının gölgesinde yorgunluk çıkarıyordum. Gazete bayileri, tiz seslerle bağırarak yollara

CamScanner ile tarandı

döküldüler. Herkes, merak ve heyecanla gazetelere sarılıyordu.

Bir gazete istedim. Başlıklarına göz gezdirdim: «Anadolu'da büyük bir kıyam» olduğu ve bunun başına «Mustafa Kemal» adında bir generalin geçtiği yazılı idi. Gözlerim, başlığa takılıp kaldı. Başka bir şey okuyamadım. Kafamda bir boşluk vardı. Bu «Kıyam», hangi generalin eseri idi? Bu boşluğu yavaş yavaş bir sis tabakası sarmaya başladı. Bir müddet sonra, gazetedeki başlığı, bilmem niçin, bir defa daha süzdüm.

«Arşimed» in keşfi gibi, gözümün önünde, silik bir hatıra canlanmaya başladı. Evet, bu isim, onun ismi olacaktı.

Selânik'te, «Vardar» kıraathanesinde şafak sökünceye kadar başaracağı dâvayı inançla nakleden dâhi genç, bugün vazifesinin başına geçmiş bulunuyordu.

O hâtıraya yeniden daldım.

Şimdi, bu Büyük Türkün başardığı dâvayı daha iyi kavrıyabiliyorum.

Ben, Mustafa Kemal'in ruyalarını yormuş ve yıllardan sonra bunun hakikat olduğunu görmek bahtına ermiş bahtiyarlardan biriyim.

Tanrıdan son dileğim şudur:

Göç yaşına gelmiş bir faniyim. Ne olur, Tanrı lütufkârlığını gösterse de, ölmeden bu ulu kahramanı bir defacık daha görebilsem, alnından öpmek müsaadesini alarak tebrik etsem...

***

İhtiyar Malonof, bu muradına eremeden öldü.

Arif Necib Kaskatı

CamScanner ile tarandı

Kolağası Mustafa Kemal'in Bir Nutku

1908 meşrutiyetinin ilânında çok kısa geçen süre içinde bir gece Selâniğin Millet Bahçesinde toplantı vardı. Selâniğin bu Millet Bahçesi, yahut Beşçınar'ı merhum Mithat Paşanın yapmış olduğu muazzam eserlerin bir küçüğüdür. Şehrin kuzey batısında ve bitim noktasında kâindir. O vakitler bahçenin sun'î küçük gölleri, çeşit çeşit havuzları, ekâbire mahsus zarif bir köşkü, kadınlar kısmını erkeklerden ayıran mavi kafesli bölmeleri, makûs istikametlerden gelerek biri öbürünü kateden dolambaçlı hıyabanları göze çarpan güzelliklerinden idi. Hamamlar tarafından ve deniz kıyısından başlıyarak bahçeye doğru uzanan sahadaki kocamış çam ve çınar ağaçlarının koyu yeşil gölgesi istibdad tazyikından sakınan hürriyet âşıklarının görüşüp derdleşmelerine şahid oluyorlardı. İşte bu hürriyet penahı, şiir yatağı bahçede bulunuyoruz. Geceyarısına yakın bir saatteyiz. Birdenbire ses kesildi, hatiblik kürsüsünde birisi gözüktü, eski resmî elbiselerden olan İstanbolin giymişti, mahrutî fesli, sakallı, geçkince yaşlı ve melih çehreli bir zat idi. Yağcızade Şefik Beymiş, dediler. İstanbul Donanma İane Cemiyeti Reisi imiş. Söze başladı ve beş on dakika sonra sözünü bitirdi. Bunu müteakıb da kürsüye bir subay çıktı, subay elbisesinin dik yakalarında parlayan iki arma vardı, demek bu bir erkânıharb zabiti (kurmay subay) idi. Geniş omuzlarının taşıdığı asker üniformasının verdiği heybetle, dikine kaldırılmış Almanvari bıyıklarına hâkim müstesna genişlikteki kaşlarının gölgelediği celâdet saçan gözleri, herkesi teshir etmişti. İstikbalde başlıbaşına tarih yaratacak adam, hitabesinde aynen şu sözleri söyledi:

«— Biraz evvel bu kürsüde medih ve senalarile Selânik halkını yükselten payitahtımızın tanınmış simalarından Şefik Beyin sözlerini dinledim. Hakka ve hakikate tercüman olduklarından dolayı kendilerini tebrik ederim. Evet, dedik-

CamScanner ile tarandı

leri çok doğrudur, cidden Selânik merkez rolünü oynayarak istibdadın zincirlerini kırmak için fedakârlığın son haddine varmış ve bütün necib Osmanlı milletinin her tabakasına rehberlik etmiştir.

Hürriyetimizi, bir nevzad telâkki edersek bunun doğduğunu kabulde tereddüt etmeyiz. Nevzadımız neşvünema bulacak, yaşayacak ve payidar olacaktır. Muhterem Şefik Bey İstanbulludurlar. Bugün Selânik muhitinde hürriyet havasının nasıl estiğini bizzat gördüler. Bu yoldaki güzel intıbalarına benim şimdi diyeceklerimi de ilâve etmelerini kendilerinden rica edeceğim:

Hürriyet, bize bir vediadır ki, tebciline mikyas, tasvirine tarz bulunmaz. Köhne Bizans surlarının karanlık gölgelerinde izlerini saklıyarak buna el uzatmak istiyenler bir gün bu hareketlerinin hesablarını vereceklerdir. Bu hesab onlara çok ağıra mal olacak ve tevarüs ettikleri şeref ve dârattan ebediyyen mahrum kalacaklardır. Hürriyetin manevî mihrabını şahıslar veya ferdler değil, milletin bizatihi olan varlığı teşkil eder. Bu varlık sonsuz ve lâyemuttur, ma'şerî ve velûddur, harikalar doğurur, mucizeler yaratır. Kütle olmayınca teferrüat olmaz. Yeter ki, bu kütlelerin ferdleri kendi hareketlerini kendileri tanzim edecek bir irade olgunluğuna, nâzım şuur mertebesine gelmiş olsunlar. İşte biz milletimizi bu hedefe ulaştıracak izcileriz. Maksadımızın ahd-ü peymancılarıyız. Azim yolumuza çıkacak maniaları yıkmak için sebat ve metanetimize, imanımız kadar güveniriz, yolumuzda devam etmek, engellere karşı gelmek ve yılmamak, parolamızdır.»

Bunu müteakıb bir alkış tufanıdır koptu, ortalık çınlıyordu. Bir gün gelip de bu hatibin dehasını, milletine Ata olmak pâyesine kadar yükseleceğini o zaman kim tahmin edebilirdi? Fakat o kendi sırrını kendisi keşfediyormuş âtisini kendi adesesinden görüyormuş.

Ali Demir

CamScanner ile tarandı

Selânik'teki Harb Oyunları

Babam anlattı:

— Kızım, Atatürk, tesadüf ve vak'aların büyüttüğü adamlardan değildi. Selânik'te daha kolağası - yani sizin neslin anlıyacağı tâbirle - önyüzbaşı - iken de büyüktü, liderdi. Bir misal söyliyeyim: Meşrutiyetin ilk yıllarında Selânikte subaylar, akşamları herkes gibi dağınık bir surette, yaz mevsimi ise Beyazkule bahçesinde, kış ise Olimpos Palasta, Kristalde, Yonyoda - yani gazinolarda - vakit geçirirlerdi. Mustafa Kemal, Hamidiye bulvarında bir askerî kulüb, bir askerî mahfil ihdasında önayak oldu. Fakat burada da gazino ve kahvehaneler gibi sadece kahve, çay, gazoz ve nihayet bira içilecek, gene yeknasak bir hayat sürülecekti... Mustafa Kemal, askerî kulübe kimsenin hatırına gelmiyen bir cazibe ve bir hareket verdi: Harita üstünde muharebe oyunları icad etti. Yalnız küçük subaylar değil, binbaşılar, yarbaylar, albaylar da, bu, gittikçe kızışan ders şeklindeki eğlenceye iştirak ediyorlardı. Hattâ biz bir kaç sivil de bulunur, istifade ederdik. Yunus Nadi Bey ve ben sıkça giden başıbozuklardandık. Oyun esnasında liderliği derhal Mustafa Kemal alır, tenkid eder, izahat verir, herkesi askerî dehasının etrafında toplar, itaat ettirirdi. Hemen her dâva onun noktai nazarına uyularak halledilebilirdi. Şu veya bu dağın, tepenin râkımını bizzat tayin ederek haritada tashihler yaptığını hatırlarım. Yaşlı başlı kurmaylar, bu altın saçlı, hem sert, hem tatlı bakışlı gencin, izahlarını hürmetle dinlerlerdi.

Tomris Yöntem

CamScanner ile tarandı

«Peki Amma, Baş Kim Olacak?»

Emekli bir kurmay albay, bir musahabemiz esnasında bana Atatürk hakkında bu fıkrayı anlatmıştı. Çok yakın bir dostum olan bu zatın anlattıklarına hiç bir ilâve yapmadan aynen aşağıya kaydediyorum:

— Selânikte Ordu Kumandanlığı Erkanıharb Reisinin başkanlığında ekseriyeti kurmay ve bir kısmı piyade ve süvari muhtelif rütbelerde zabitler heyetile o zamanlar usulden olduğu veçhile bir, bir buçuk ay kadar hudud civarında tatbikat yapılmakta idi. Miralay rütbesindeki Erkânıharb Reisine o zaman kolağası rütbesinde olan Mustafa Kemal Bey muavin vaziyetinde bulunuyordu. Bütün tatbikat meselelerini kendisi tertib ediyordu. Bir ay kadar dolaştıktan sonra Bulgaristan hududundaki Cumaibâlâ kasabasının sırtlarında gayet sıcak bir temmuz günü yedi sekiz saatlik tahkimat yapılmıştı.

Bir çardak altında heyet meyanındaki en samimî arkadaşlardan yedi sekiz kişilik bir grup oturmuşlar, yemek yiyorlardı. Sohbet esnasında Mustafa Kemal Bey:

— Artık bu idare hakikaten tefessüh etmiştir. Bunu kökünden değiştirmek lâzımdır.

Dedi ve bu meyanda arkadaşlarının her birine «Sen Harbiye, sen Adliye, sen Hariciye, sen Maliye Nazırı olabilirsin!» diye birer makam münasib görmüştü. En yakın bir arkadaşı:

— Pek iyi amma, dedi, baş kim olacak?

O zaman Mustafa Kemal Bey şu cevabı verdi:

— Yahu sen ne kafasızsın, bu kadar tevziatı yapabilen adam ne olursa işte ben de o makamda, yani yeni idarenin şefi olacağım.

Reşid Halid Gönç

CamScanner ile tarandı

Bir Falcının Atatürk'e Söyledikleri

İstiklâl Harbinin son devresinde Birinci Ordu Kumandanı olan Nureddin Paşa çok samimî bir mektep arkadaşımdı. Harbin sonunda ben Adapazarında İstiklâl Harbine iştirak etmiyen subayları muhakeme etmek üzere teşekkül etmiş olan Ümera Divanıharbinde âza iken, tebdili hava almak üzere ordu merkezi olan İzmit'e gitmiştim. Bu fırsattan faydalanarak kendisini ziyaret ettim. O gün misafiri olarak beni akşam yemeğine alıkoydu. Yemekte iki sivil zat da vardı. O sırada Padişah hal' olunmuş, Abdülmecid Halife ilân edilmişti. Bu münasebetle Atatürk'ü tebrik ettiği zaman Atatürk'ün kendisine anlattığı şu hâtırayı bize nakletti. Atatürk demişti ki:

— Erkânıharb yüzbaşılığiyle orduya çıktığım zaman İstanbul'da stajımı yaparken ağır bir jurnal üzerine, Sultan Hamid, beni Beşinci Orduya sürmüştü. Beyrut'a gitmek üzere bindiğim vapur, sabahleyin erken İzmir'e uğradı, akşama hareket edeceğine göre İzmir'i gezmek istedim. Muhafız zabit de muvafakat etti. Bir kılavuz alarak çarşıya çıktık. Gezerken önünden geçtiğimiz bir falcı, evine girmemizi teklif etti. Ben böyle şeylere ehemmiyet vermem amma bakalım ne saçmalar söyliyecek diye girdik. Falcı, doğrudan doğruya bana bir kahra uğradığımı, fakat talihimin pek iyi olduğunu ve çok büyük adam olacağımı söyledi. Ben:

— Ne kadar büyük adam olacağım, dedim.

— Diyemem padişah olacaksın, fakat onun kadar bir şey olacaksın.

— Padişah kadar büyük adam olursam önce bütün falcıları yok ederim.

— Falcıları şimdiye kadar kimse yok edemedi, sen de edemezsin.

— Peki, sonra ne olacağım?

— Sonra, işte o kadar.

CamScanner ile tarandı

— Sonu ölüm değil mi? Padişah kadar olmuşum kaç para eder?

— Öleceksin amma, ölümün bir kurşunla olacak. Buna çok dikkat et!

— Asker adam kurşunla ölür, bunu herkes bilir, diye alay ettim.

O:

— Hayır, sen düşman değil, bir dostun kurşunu ile öleceksin! dedi.

— İşte bunda haltettin!

Dedim ve yürüdüm. Fakat falcının birinci söylediği çıktı, ikincisi tuhaf değil mi? diye güldü.

Ben de, kendisine, falcının her dediği tamamile çıkmaz, ikincisi katiyen olmaz inşallah Paşam.

Şeklinde temennide bulundum.

Gani Ergani

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Şahsiyeti
ve
Belirmiş Karakterleri

CamScanner ile tarandı

Atatürk'ü Tesadüfler Yaratmamıştır

Mütarekenin bir kâbus gibi yurdun üstüne çöktüğü günlerde idi. Tepebaşında Öjenidisin evinde oturan Prenses Şivekâra, teyzemi görmek için sık sık gider, haftalarca misafir kalırdım.

Prenses, ekseri akşamları hususî davetler yapardı ve bu davetlerde Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey gibi maruf şahsiyetler eksik olmazlardı.

Müstevli orduların baskıları altında ezilen her vatandaş gibi onlar da millî gururlarından doğan ısyanla, bu kara günlerin derdlerini asabiyetle sayar dökerlerdi. Yalnız; Mustafa Kemal Paşanın, gözlerinde çelik parıltılarile bir köşeye çekilip onları derin bir hüzünle dinlediğini görürdüm ve daha o zaman salonu dolduran bütün bu güzide insanlar içinde bile bu adamın bambaşka, harikulâde bir yaradılışta olduğunu çocukluğuma rağmen sezerdim, o bana gizli bir kudretin membaı imiş gibi gelirdi.

Orada bulunduğum müddetçe Mustafa Kemal Paşanın Prensesi sabahleyin ziyarete geldiğini hiç görmemiştim, daima akşam toplantılarında bulunurdu.

Bir sabah saat on bire doğru salonda Prensesle oturuyordum, teşrifatçı; Mustafa Kemal Paşanın geldiğini haber verdi. On beş yaşında bir genç kızın duyacağı ürkek bir mahcubiyetle, Paşa daha salona girmeden piyanonun bulunduğu köşeye çekildim. Paşa içeri girerken beni görmemişti, görmesine de imkân yoktu. Çünkü üzerinde yeşil bir örtü bulunan piyanonun arkası salona müteveccihti. Bu vaziyette bulunduğum yerden bir çocuk tecessüsü ile onları gözetliyordum. Piyanonun biraz ilerisindeki koltuklara Prensesle karşılıklı oturdular. Paşanın bu defaki gelişinde her zamanki ziyaretlerinde olduğundan daha başka bir hal var gibi geldi bana. Evvelâ kapıya doğru seri bir nazar fırlattı. Sağ elini dizine dayıyarak biraz eğildi, gözlerinde âdeta alev haline gelmiş yeşilimtrak çelik parıltılarla Prensese baktı ve işitilmekten çekinen yavaş bir sesle:

CamScanner ile tarandı

— Size Allahaısmarladık demeye geldim. Anadoluya geçmem tensib edildi, derhal gitmek için emir aldım, fakat ben bildiğiniz gibi, onların benden umdukları iş için değil, bilâkis vicdanımdan aldığım emirle, yurdun bağrından doğacak o büyük kurtuluş ateşini tutuşturmak için gidiyorum!

Dedi. Paşanın bu sözlerinden ne demek istediğini iyice kavrıyamadığım halde, o çocuk aklımla çok yakında büyük ve beklenmedik işler olacağını anlamıştım. Duyduğum heyecanla; açık duran piyanonun demindenberi parmaklarımla okşadığım tuşlarına basıverdim, tok bir do sesi salonu doldurdu. O anda Mustafa Kemal Paşanın elini arka cebine götürerek yerinden fırladığını ve bakışlarının birer ok gibi sanki piyanoyu delerek, beni korkutan, titreten bir dehşetle yüreğime işlediğini hissettim. Prenses sapsarı kesilmişti, bir solukta:

— Yabancı değil, bizim çocuk!

Dedi. (Paşa gittikten sonra da bana «seni casus zannederek vuracağından korktum!» demişti.) ve benim bulunduğum tarafa dönerek hiddetle:

— Ne yapıyorsun Meziyet, kızım!

Dedi. Paşa da henüz yakmağa vakit bulamadığı elindeki sigarasını şükûnetle oradaki sehpanın üzerine bırakarak piyanonun yanına kadar geldi ve beni görünce gözlerinin içi gülerek:

— A.. a.. çocukmuş! dedi.

Fakat Paşanın önünde ben, hayatımda hâlâ unutamadığım büyük bir korku geçirmiştim. İki gün sonra 19 mayıs 1919 da Mustafa Kemal Paşa Anadoluya geçtikten ve o gün dediği gibi yurdun bağrında o büyük kurtuluş ateşini tutuşturduktan sonra; Türk milletinin istiklâlini sağlıyan bu büyük adamın eşsiz zaferini sonradan çekemiyen menfi ruhlu hasud kimseler, onun inkılâblar yaratan bu başarısını, zamanın icablarına hamlederek onu tesadüfün meydana getirdiği kahramanlardan biri diye göstermek istediler.

İşte: Şahidi olduğum bu hatıra; Atatürk'ün daha Anadoluya geçmeden evvel dehasından doğan bir ideali beslemekte bulunduğunu canlandıran delillerden biridir.

Meziyet Noyan

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Soğukkanlılığı

Birinci Dünya Harbi sonunun Bulgaristanla başlayan ve Türkiye ile biten bozgunu, Sinâ cephesinde Hayfa'dan Nasıra'dan Salt'tan, Maan'dan, perişan bir yaya dönüşü.

Ardcı vazifesi gören bizler, yani Mersin'li Cemal Paşa kumandasındaki, yalnız zabitten mürekkeb dördüncü ordu harb karargâhı, başsız ayaksız, perişan bir sürü halini alan Osmanlı ordusunun sonu olarak Haleb'e giriyoruz.

Dört senelik ağır şartlar ve mahrumiyetler altındaki dövüşüşünü bir aylık aç, susuz, uykusuz yaya ricatile tamamlıyan ordunun insanlık hüviyeti yalnız tek arzuda toplanmış: Ev.

Daha cepheden söküldüğü dakikada Sivasın, Konyanın yolunu soran nefer, Almanların Marn mağlûbiyetindenberi erkekçe bir tevekkülle bu akibeti bekliyen zabit, bütün insanlık alâkalarından soyunmuş, yalnız kimsesizliğinin derdine düşmüştü.

Bununla beraber Haleb'de işler birdenbire değişir gibi olmuştu. Bütün bu bitkin insan kalabalığı, şöyle uzanıp yorgun vücudünü dinlendirecek bir yer, insanca yemek yiyip su içecek bir lokanta bulunca, yani biraz kendine gelince ortada dönen sözlerden, hafiften beliren bir disiplinden sihirli bir elin işlere karıştığını sezer gibi oldu: Zabit ve nefer miktarı tesbit ediliyor, yedinci ordular, üçüncü, yirmi ikinci kolordular, on birinci süvari fırkaları kuruluyordu. Teşkilât dışında tek zabit kalmıyor. «Erzincana, Erzuruma nereden gidilir?» diye evinin yolunu tutanlar, her tarafa kurulan askerî şebeken dışarı sızamıyordu.

Beyinlerimizi zonklatan şekilsizlik, kimsesizlik, artık ortadan kalkmış, bozgun mikrobile verem olan Türk ordusu canlanmağa, kanlanmağa başlamış, emir veren kumandanları, emir alan kıtaları belirmişti. Anasından dövüş horozu olarak doğmuş olan Türk, mizacına pek uygun gelen

CamScanner ile tarandı

bu halden, rahatladı, her şeyi unuttu, çabucak tabiî hüviyetini aldı.

Bana da, Miralay Salâhaddin Adil Bey kumandasındaki üçüncü kolordu karargâh telgraf zabitliği verilmişti. Muhabere işini, makineleri, muhabere kadrosunu düzene koymuş, santraldan muhabere şebekesini öğrenmiş, tanıdıkları, arkadaşları soruşturuyordum. «Baron» oteline yerleşen yedinci ordu karargâhından bir arkadaş:

— Karnın açsa bize gel, dedi, karargâhın tabldotu bugün ilk yemeğini verecek.

Asıl aç olduğum havadisti: Ne oluyor? Ne olacak? Daima hazır vaziyette olan atıma atladım. Yarım kilometre ötede olan yedinci ordu karargâhına atla gidişim kibarlığımdan değil, atımdan ayrı düşmek korkusundandı. Karargâhın cümle kapısı önündeki taraçanın duvarında çakılı bulduğum büyükçe bir çiviye, başlığını sıyırarak atımı yularından bağladım. Daima istim üstünde olması için de torbasını başına geçirdim.

Taş merdiveni bitirmiş, taraçaya henüz çıkmıştım ki karargâhın önünden geçen Nâsıra caddesinin Haleb'in içinden gelen tarafında, birden güneşte parıldıyan kılıçlar, doludizgin gelen atlıları görüldü.

Balkan Harbile beraber yedi sekiz senedir durmadan dinlenmeden boğuşmuş, leş atlamış, ölümle bir kaç defa gözgöze gelmiş olduğumuz halde taraçada manzarayı seyredenlerin hepsi donakalmış, ne yapacağımızı şaşırmıştık. Hattâ bu gibi hâdiseler için taraçanın köşelerine yerleştirilmiş mitralyözler bile!

O aralık ilk defa gördüğüm mavi gözlü, uzun ve narin endamlı, yüksek rütbeli bir zabit yukarıdan indi. Mitralyöz çavuşuna makinesini çevirip ateş ettirerek gelen kalabalığı olduğu yere yığdırdıktan ve etrafına şöyle bir göz gezdirdikten sonra geldiği gibi yukarıya çıktı gitti. Göğsünde yaver kordonları, parmakları arasında da sigarası vardı. Yüzünde, hareketlerinde endişe, hiddet, sevinc gibi en ufak bir heyecan eseri yoktu. Sanki yukarıda canı sıkılıp hava almak üzere aşağıya inen ve sonra dönüp giden birisiydi.

Hepimiz vaziyeti unutmuş, tamamile onun büyüsü al-

CamScanner ile tarandı

tında kalmıştık. Aklımız başımıza gelip birbirimizle gözgöze bakıştığımız vakit hep birden:

— Mustafa Kemal!

Diye bağırmıştık. Hiç tanımadığımız halde böyle sözleşmiş gibi hep birden ve bir anda bize onun adını bağırtan neydi? Onun olduğuna nasıl hükmettik? Ve neden bu hükmümüzü bir anda birbirimize bağırdık? Mühim bir muamma gibi görünen vaziyetimiz pek basit ve tabiî idi. Çünkü onun hakkında o kadar fevkalâde şeyler duymuştuk ki böyle mühim anlarda, en zor işleri, derhal kolayını bulup şaşılacak bir sükûnetle yalnız onun halledebildiğini biliyorduk.

Emin Karabey

★★

Atatürk, Hislerine Mağlûb Olmazdı

İnsanoğlu, Âdemdenberi, hislerinin esiri, gayzının zebunu oldu. Atatürkün büyüklüğünü temin eden hasletlerinden biri de - her şeyi icraya kadir olmasına rağmen - hislerinin fevkine çıkabilmiş olmasıydı.

Nakledeceğim hatıra, onun psikolojisini ören «üst insan» vasfının binlerce misalinden mütevazi bir örnektir.

İnkılâbın henüz kökleşmeğe başladığı sıralarda cehalet ve taassub canavarı, bulanık suda balık avlamak itiyadında olan menfaat cambazlarile kolkola vermiş, ve memleketin bazı bölgelerinde yer yer baş kaldırılmıştı.

Böyle bir devrede, genç bir öğretmen, tenkil hareketleri esnasında akrabalarından birinin tecziye edilmesini vesile ederek Atatürk aleyhinde bir manzume kaleme alır. Memleketi saran elektrikli hava sükûnet bulunca, bu iğbirar ve fitne tohumlarını bazı dost meclislerinde saçmağa başlar.

Atatürk sevgisinin ve ona karşı duyulan minnet ve şükranın, damarlardaki kan gibi her Türkün varlığını istilâ

CamScanner ile tarandı

ettiğinden bîhaberdir. Onun için, bu manzumenin okunduğu dost meclislerinde uyandırdığı nefret ve infial havası günden güne genişliyerek hükûmet mahfillerine kadar akseder ve bu genç öğretmen, muhakeme altına alınarak mahkûm edilir. Bilâhare, 1938 affından istifade ederek milletin atıfetine mazhar olur.

Affa kavuşan öğretmen, Devlet Şûrasından «cevazı istihdam» kararı alarak o zamanki Maarif Vekiline müracaat eder. «Cevazı istihdam» kararı, «Vücub-u istihdam» kararı demek olmadığından Vekil bu talebi yerine getirmek istemez. Öğretmen, tayini hususunda ısrar eder. Memuriyete iadeye cevaz veren bir karar mevcudiyeti, tayinde salâhiyetli makama her ne kadar istihdam zarureti yüklemezse de Vekil, keyfiyeti bir kere de Atatürk'e arzetmek lüzumunu hisseder. Ebedî Şefle aralarında şöyle bir muhavere geçer:

— Paşam! Aleyhinizde yazdığı ağır bir manzume dolayısiyle mahkûm edilip aftan istifade suretiyle bu defa tahliye edilmiş bulunan bir muallim, vazifesine tekrar alınması için müracaatte bulunmaktadır.

Atatürk'ün gözlerinden sual bulutları geçmektedir; sorar:

— Tayininde başkaca kanunî mahzurlar var mı?

— Hayır Paşam!

— O halde?

— İşlediği cürüm şahsı âlinize müteveccih te.

— İlâhi Vekil Bey, işi şahsiyata döküp o genci mağdur edeceğimi mi sandın? Memlekette kanun hâkimdir; onun üstünde herhangi tesir ve nüfuz mevzubahis olamaz. O genci derhal vazifesine iade ediniz.

Bu cevab, Atatürkün demokrasi ve adalet anlamının hudutsuzluğuna ve - iğbirarını tatmin için şahsî nüfuzunu istimal etmiyecek derece - büründüğü «üst insan» vasfının derinliğine küçük bir misaldir.

M. Şerefeddin Borak

CamScanner ile tarandı

Teveccühü Nasıl Kazanılır, Nasıl Kaybedilirdi?

Merhum amcam Fethi Türker'den dinlemiştim:

«— Atatürk sık sık yaptığı yurd gezilerinden birinde Adanaya uğramış. Bütün Adana, civar kasaba ve köyler halkı Büyük Kurtarıcıları, biricik Atalarını görmek için yollarda.

Atayı karşılıyanlar arasında Adana mebusu ve Atanın sevgisini kazanmış olan Ramazan Zade Kemal Bey de bulunmakta ve teşrifatı idare etmekte idi.

Ata, çok sevdiği halkla yakından temas etmek ve derdlerini dinlemek üzere Çiftçi Kulübünü şereflendirmişti. Hoş beşten sonra mevzu memleket ve devlet işlerine ve halkın derdlerine intikal etti. O sırada karşılarında oturmakta olan mebus Ramazan Zade Kemal Bey, orada bulunanların arzu ve isteklerine tercüman olarak:

— Atam, hamdolsun yurddaşlarımızın hiç bir derdi yok. Yalnız son zamanda Talât Bey isminde bize bir defterdar geldi. Bu zatın sağı solu yok, pek merhametsizce hareket ediyor. Vergi borçları için en fakirinden en zenginine kadar herkesin malı haraç mezad satılmaktadır. Bu zatın biraz daha idareli hareket etmesi acaba mümkün değil mi?

Mavi gözler alev saçmakta..

— Bu zatı bir kere ben de görmek isterim.

Beş on dakika sonra Defterdar Talât Bey Atanın huzurunda.

— Defterdar Bey, Adanalılar sizden şikâyetçi. Neleri var, neleri yoksa harac mezad satıyormuşsunuz. Biraz daha idareli ve merhametli olmak lâzım gelmez mi?

— Büyük Atam, ben kimsenin malını satmadım. Esasen böyle bir şey yapmaya ne kudretim, ne de salâhiyetim var. Eğer satılan bir şey varsa devlete vergi borcunu ödemiyenlerin mallarıdır. Zaten bu satılanlar, var olduğu halde

CamScanner ile tarandı

borçlarını ödemiyenlerin mallarıdır. Yok olandan bir şey almaya, onun bir şeyini satmaya esasen imkân da yoktur. Zatı devletiniz de takdir buyurursunuz ki, devlet makinesi vergi tahsilâtı ile yürür. Ben de, bir işçi sıfatıyla devlet makinesinin yağını teminle meşgulüm. Satan ve sattıran varsa bu bendeniz değil, sadece kanundur. Bendeniz ancak bu kanun hükümlerini yerine getirmekten başka bir şey yapmadım; benim yerimde bir başka vatandaş olaydı, o da, her halde başka türlü hareket edemezdi.

— Defterdar Bey, sizi tebrik ederim. Yürüdüğünüz yol doğrudur ve mukaddestir. Memleket, sizin gibi özü sözü doğru ve vazifesever evlâdlarile iftihar etsin. Ben de, bu milletin bir ferdi sıfatiyle yolunuzun açık olmasına duacıyım.

Adana Çiftçi Kulübündeki hasbıhal burada bitiyor:

*
* *

Aradan epeyce bir zaman geçmiştir. Yeni mebus seçimi var. Bu seçimde, Atanın, partinin ve Adanalıların her hususta sevgi ve muhabbetlerini kazanmış; tahsil, enerji, yurd sevgisi bakımından başlıbaşına bir kıymet olan Ramazan Zade Kemal Bey milletvekili seçilemiyor.

Aradan gene bir müddet geçmiştir. Merhum Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Fırka faaliyete geçiyor ve Adanada oldukça taraftar da temin ediyor. Bu fırkanın kurucuları, bu arada Kemal Beye de müracaat ederek partilerine girmesini rica ediyorlar.

Ramazan Zade Kemal Bey, bu ricaları reddederek mensub olduğu Halk Partisinde kalıyor. Ve partisi için bütün enerji ve gayretile çalışıyor. Netice: Biraz da Kemal Beyin gayretile Halk Partisi Adanada ekseriyet temin ediyor, sonra da bilindiği gibi Serbest Fırka kendi kendini feshediyor.

Aradan gene uzun bir zaman geçmiştir. Gene seçim var. C.H.P. milletvekili adaylarını tesbit ederek Partinin Genel Başkanı olan Atatürk'e takdim ediyor.

Ata, listeyi incelerken soruyor:

— Peki, Adana Belediye Reisi Turhan Cemal Beyi listeye dahil etmişsiniz, halbuki bu zat Adana Belediyesinde

CamScanner ile tarandı

vazifesini hakkile yapmakta ve yurduna her hususta faydalı olmaktadır. Böyle işini kavramış ve tecrübe sahibi olmuş kıymetli bir elemanı mevkiinden ayırmakta ne gibi bir fayda umuyorsunuz? Yani mebus olursa yurda daha mı fazla hizmet edeceğine kanisiniz. Bırakın bu zat gene Belediyede kalsın.

— Ata Hazretleri, müsaade ederseniz . Turhan Cemal Beyden açılacak Belediye Reisliği için de eski mebus ve partimizin kıymetli elemanlarından bulunan Ramazan Zade Kemal Beyi namzed göstereceğiz?

— Anladım. Partimize büyük hizmetleri dokunan Kemal Beyi faal durumda görmek istiyorsunuz. O halde Turhan Cemal Beyi, mebus listesinden çıkarınız ve yerine Kemal Beyi koyunuz.

Buyurmuşlar.

Kemal Bey de B. M. M. ne yeniden mebus olarak seçilmiş. Nur içinde yatsın. Atamızın hafıza kuvvetini ve memleket işinde şakaya gelmediğini gösteren ne güzel bir örnek değil mi?»

Ayten Türker

★★

Ata, Makul Dilekleri Yerine Getirirdi

Babam emekli jandarma yarbayı T. Savaşan anlatmıştı:

(1334 senesinin bir bahar sabahıydı. Cizrede İbni Ömer çölünde siyah bir çadır altında geceyi geçirmiştim. Gördüğüm rüyanın azametini, portatif karyolamda hâlâ aynı heyecan ve bir nevi iştiyakla düşünmekteydim.

O sene, Mardin J. Bl. kumandanı ve aynı zamanda açık bulunan tabur kumandanlığını vekâleten ifa etmekteydim. Bir hâdisenin tetkik ve tahkiki için tabur kâtibimiz Ö. Lûtfi Beyi beraber alarak Cizre kazasına gitmiştim. Mardin eşrafından olup Nuseybinde ikamet eden ve bilâhare Nuseybin kaymakamı olan Kaddur Beyle Cizrede birleşerek beraber-

CamScanner ile tarandı

ce dönüyorduk. Geceyi Cizre ile Nuseybin arasında Banuh köyü yakınlarında Tey aşiretinin Cevvali kabilesi reisi Sellumî adındaki zatın misafiri olarak geçirmekteydik. Akşam geç vakte kadar oturmuş, harbin vaziyetinden ve biz jandarmaların gerek hudud boyundaki ve gerekse diğer yerlerdeki âsi aşiretlerle yaptığımız musademelerin pek de iyi olmıyan neticelerinden bahsediyorduk. Jandarmaların elindeki silâhlar tamamen kifayetsiz ve tesirsizdi. Bahusus o sıralarda eşkiyalık ve soygunculuk her tarafta çoktu. Takiplerinde bulunduklarımız, hemen ekseriyetle mavzer tüfeklerile mücehhez oldukları halde, maalesef jandarmalarımız martin kullanıyorlardı. Bu yüzden takiplerde hakkile muvaffak olamıyorduk. Halbuki musadere ettiğimiz mavzerleri As. şubelerine teslim edeceğimiz yerde biz kullansak, altı ay içinde bir tek eşkıyanın kalmıyacağına emindim. Fakat şimdiye kadar böyle bir müsaade çıkmadığı için, musadere ettiğimiz mavzerleri çarnâçar şubelere veriyor ve biz gene menzili mavzerden çok daha kısa olan martinleri, mavzerlere karşı gayrimüessir bir şekilde kullanıyorduk.

İşte ben, bu konuşmalarımızın verdiği yeis ve ümitsizlik içinde geç vakit yatağa girmiş ve çok geç uyuyabilmiştim.

Sabaha yakın Mardinin çöle nazır olan kalesinin arkasından, tam bedir halindeki kamerin aheste aheste yükseldiğini gördüm. Fakat bunun içinde o vakte kadar hiç görmediğim çok güzel bir sima vardı. Sanki kamer bütün parlaklığını onun saçlarından alıyor ve gözlerinin etrafa saçtığı nurlar yıldızları teşkil ediyordu... Çöl baştanbaşa onun ışığiyle aydınlamış, yüzlerce insanın (Yaşa) sadalariyle inlemekteydi. Ben de (yaşa) diye çoşan bu insanlar arasındaydım. Osırada yanıbaşımda birisi (işte ordu kumandanı Mustafa Kemal Paşa!) diye parmağiyle ay içindeki simayı işaret ediyordu.

Uyandığım zaman vücudüm ter içinde idi, kalbim heyecanla çarpmaktaydı. Bir türlü o muhteşem Baş karşımdan gitmiyor, kendimi toparlıyamıyordum. Aynı heyecanla yarım saat, belki de bir saat karyolamda rüyayı düşünmüştüm.

Sellümînin sadasiyle kendime geldim. Kahvaltı için beni bekliyen Ö. Lûtfi ve Kaddur Beylerin yanına gittim.

CamScanner ile tarandı

Masada Mardinin Dara köyünden Şeyh Seyyit Ahmedle tanıştırıldım. Hâlâ aynı heyecan üzerimde bakiydi. Gördüğüm rüyayı aynen Şeyh efendiye anlattım. Mustafa Kemal Paşanın âtide çok büyük bir zat olacağı, milyonlarca insanı esaretten kurtarıp hürriyete kavuşturacağı, bu rüyayı da muhakkak kendisine söylemekliğim tefsirinde bulundu.

Mardine vardıktan sonra içimdeki tek arzu Mustafa Kemal Paşayı görmekti. O vakitler Mardin J. taburu Diyarbakır J. Alay Kumandanlığına bağlıydı. Diyarbakıra gittim. Rüyamı olduğu gibi Alay Kumandanı Yb. Süreyya Beye anlattım. Üç gün sonra Süreyya Beyin Kolordu Kumandanlık dairesine gideceğimizi söylediği zaman duyduğum sevinci kat'iyyen tarif edemem.

Rüyada kamerin içinde gördüğüm sima karargâhtaki asil ve merd çehrenin bir kopyasından başka bir şey değildi. Derhal atıldım ve ellerini alarak her ikisini de zevk ve iştiyakla öptüm. Sağ elile sol omzuma vurarak yanağımı okşayıp iltifat ettiler. Rüyayı ve daha sonra Şeyh efendinin tâbirini kendilerine anlattım.. Tekrar heyecanlanmıştım. Nasıl heyecanlanmazdım. Bu sefer gördüklerim rüya değil, daha müessir bir hakikatti. Heyecanımı farkeden Paşa, mütebessim bir çehre ile (Gördüğün rüyayı bir de ben tefsir edeyim) diyerek bana şöyle bir sual sordular:

— Dikkat et yüzbaşı! O gece uyumadan evvel neler düşündüğünü hatırlıyor musun?

Ben de kendilerine konuştuklarımızı ve o gece neler düşündüğümü teker teker anlattım.

Mustafa Kemal Paşa ayağa kalkarak, badema jandarmaların elde edecekleri mavzer tüfeklerinin askerlik şubelerine teslim edilmiyerek kendilerine mal edilmesi emrini, Alay Kumandanlığına vereceğini söylediler ve şöyle buyurdular:

— Artık mavzer tüfeklerinizle âsileri temizlersiniz. Sen de akşamları üzüntüsüz ve müsterih uyursun.

Hakikaten kısa bir zaman sonra mavzerlerimizle bütün âsileri temizledik, rahat ve müsterih uykumuzu da gene Büyük Dâhi sayesinde inkılâp Türkiyesinde uyuduk ve uyuyoruz.)

İsmet Savaşan

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Bazı Ruh Haletleri

Atatürk'e ait hâtıralardan duyduklarımdan değil, bizzat gördüklerimden bir kaçını anlatmak isterim. Bunlar pek ehemmiyetli olmasalar bile bir devlet kurucusunun hayatından toplanan en ufak hâdiselerin bir araya gelince büyük bir kıymet alacağı kanaatile bu satırları yazdım:

I — Birinci Dünya Harbi sona ermek üzeredir. Şam'dan ayrılan son trenlerin birile Rayak istasyonuna gelmiştik. Bir hava hücumu altında, bizi İstanbul'a kadar götürecek olan yük vagonlarına yerleşmeğe çalışıyorduk. İstasyonun kalabalığı, geri çekilen Türk askerlerile bir kaç misli artmıştı. Bu mahşerî kaynaşma arasında genç bir kumandan meydana çıktı. Yaralı ve zayıf askerleri bir tarafa, sağlam olanları bir tarafa ayırtıyor, yaralıların silâhlarını silâhsız kalan sağlamlara verdiriyor, onları yeniden teşkilâtlandırıyordu. Yaralı ve hasta olanları da vagonlara yerleştirterek Anadoluya göndertiyordu. Ümidsiz bir günde böyle düzenli bir teşebbüsü ele alan bu genç kumandanın Mustafa Kemal Paşa olduğunu öğrendim.

Haleb'e geldiğim zaman, Türk ordusunun mağlûbiyeti karşısında yerli halkın sevinç içinde olduğunu büyük bir teessürle görmüştüm. Araplar Haleb'in istilâsını bir gün meselesi zannediyorlardı. Halbuki Mustafa Kemal, yeniden meydana getirdiği birliklerle bu âkıbeti bir ay geciktirmeğe muvaffak olmuş. Türk ordusu, büyük bir hezimetten kurtularak muntazam surette çekilebilmişti.

II — İstiklâl Savaşı başlamıştır. Daha evvel, kendisine güvenilmesi lâzımgelen bir kahraman olarak tanıdığım Mustafa Kemal Paşa Ankarada Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Reisidir. Ben de İstanbul'dan gizlice çıkmağa muvaffak olan binlerce gençle birlikte Ankaraya gitmiş bulunuyorum.

CamScanner ile tarandı

Gönüllü olarak girdiğim «Ankara Zabit Namzedleri Talimgâh» ında talebeyim.

Artık Mustafa Kemal'i sık sık görmek mümkün oluyor.

Bir gün Ankara istasyonunun önünde bulunuyordum. Biraz evvel trenden inen Mustafa Kemal, iki adım ötemde, o zamanki basit kıyafetile halkın arasında, yeni toplanmış bir asker kafilesinin geçişini nemli gözlerile seyrediyordu. Anadoluya hâs ve bence tarifi imkânsız bir sesle memleket havaları söyliyerek toz bulutları arasında şehre giren askerler Büyük Adamın orada bulunduğunun farkında değillerdi. O gün Mustafa Kemal'in yanında Hamdullah Suphi Beyin de bulunduğunu pek iyi hatırlıyorum. Anadolunun dört bucağından koşup gelen, içlerinde yaşlıcaları da bulunan Mehmetçiklerin kıyafetleri perişan, teçhizatı noksandı.

Birkaç gün sonra Sakarya'da çarpışacak olan Anadolu çocuklarını seyrederken gözyaşı döken Mustafa Kemal onların hakikî değerini çok iyi anlıyor, müstakbel şehidlere ve yaralılara önceden ağlıyordu.

III — Ilgın ovasında süvari kolordusunu teftiş ettiği gün Mustafa Kemal Paşayı kısa bir zamanda âdeta yaşlanmış buldum. Tavır ve hareketleri, sesinin tonu çok değişmişti. Sakarya muharebesi onu çok yıpratmış olacaktı. Süvari alaylarının önünden, al atının üzerinde dörtnala geçerken ve «Merhaba arkadaşlar!» derken de sanki bir sene evvelki kumandan değildi.

Süvari birliklerinin sürat kabiliyetini anlatan küçük bir meseleye ait tatbikattan sonra, bütün kolordu subayları kumandanın bulunduğu bir tepede toplandık. Köylünün ikram ettiği ayranlar içilirken Mustafa Kemal Paşa bir otomobil gölgesinde yere oturmuş, hakem heyetini dikkatle dinliyordu. Biraz sonra ayağa kalktı. Samimî bir tavırla bizlere işaret ederek: «Yaklaşın çocuklar!» dedi. O gün dinlediğim sözler, o güne kadar dinlediğim kumandanların tenkidlerine hiç benzemiyordu. O, askerî nizamname maddeleri içinde dolaşmıyordu. Çok geniş bir düşüncenin mahsulü olan mütaleaları ile hepimizi büyülemişti.

Hayatımda ilk defa alelâdenin çok üstünde olan ve iyi

CamScanner ile tarandı

konuşan bir insanın karşısında olduğumu hissettim. Objektif tenkidlerden sonra bizi Lala Şahin Paşanın süvarilerile mukayese ediyor, onların istilâ emellerine karşı bizim anayurdu müdafaa için savaştığımızı belirterek vazifemizin onlarınkinden çok üstün olduğunu anlatıyordu.

IV — İzmir'e girildiğinin ertesi günü Başkumandanı karşıladık. İki süvari alayının muhafazası altında Hükûmet Konağının önüne gelirken, maiyetindeki diğer kumandan ve genelkurmayının da içinde bulundukları üç otomobilin etrafını subaylar çevirmişlerdi. Çoşkunlukla bağrışan, alkışlıyan, sevinçten ağlayan halk sokakları geçilmez bir hale sokmuştu. Kaldırımlardan damlara kadar basamak basamak uzanan bu insan dalgasına karşı onu korumak endişesi hepimizi heyecanlandırıyordu. Bütün tedbirlere rağmen ortayaşlı bir İzmir'li, atlarımızın altından kayarak otomobile atlamış ve Büyük Kurtarıcının ellerine satılmıştı. Bir gün evvel, göz yaşları akıtarak üzengilerimizi öpen bu halkı Atatürke sarılmaktan alıkoyamazdık.

*
* *

Atatürk'ü son olarak, kendi emrile Dolmabahçe Sarayının bir kısmında hazırlanan Resim ve Heykel Müzesinin açılış resminde gördüm. O gün son derece asabî idi. Bir sene sonra bütün bir milleti ardından ağlatan Büyük Adamın o günkü düşünceli, fakat canlı halini unutamam.

Dolmabahçe Sarayının Merasim salonundaki katafalkı önünde göz yaşları akıtarak kutsal na'şını selâmlarken bir sene evvelki bakışlarile gözümün önüne geliyordu. Bu matemli geçid resminde hayalen daha evvelki yıllara kadar gidiyor, süvari kolordusunu teftiş eden Mustafa Kemal'i, Yirminci Süvari Alayının safları arasında, al at üzerinde dimdik duran, en küçük kusurları gözden kaçırmıyan Mustafa Kemal'i görüyordum.

Cemal Tollu

CamScanner ile tarandı

O, İnsan Ruhunda Nasıl Değişiklikler Yapardı?

1938 senesinde Eskişehir Lisesinin üçüncü sınıfında idim.. Edebiyat hocamız iri gövdeli, ak saçlı sol bacağı hafifçe aksıyan malûl bir askerdi. Bana Atatürk'e ait en canlı, en unutulmaz hatırayı yalnız o vermiş olduğundan uzun seneler geçtiği halde en basit teferrüatına kadar her şeyile gözlerimin önünde yaşar.

Atatürkü görmüş, onunla yakından temas etmek saadetine varmış olan bu bahtiyar asker bir mayıs sabahı sınıfa pürneşe geldi. Her zamanki itiyatları haricinde bir iki dakika sessizce bizi seyretti, sonra gür ve mütehakkim sesile:

— Dinleyin beni çocuklar, dedi. Biliyorsunuz ki yarın 19 mayıstır. Ben size bugünün ne demek olduğundan bahsedecek değilim. Hepinizin bu sahada yeter derecede bilgisi var kanaatindeyim. Ben size kurtarıcı Atatürk'ün ölüm aczi ile çırpınan bir iradeyi birkaç cümlesi, sihirli bir bakışı ile nasıl çelikleştirdiğini kendi nefsim üzerinde yaptığım tecrübeye dayanarak anlatacağım. Onu bildiğimiz tarihte Samsunda karşılıyanlar, peşi sıra Erzuruma ve Ankaraya gelenler arasında ben de vardım. O her dediğini yapıyor, o her dediğinde kazanıyor, o her adımında biraz daha gayesine yaklaşıyordu. Esaretten bunalan bizler için bu hamleler ne paha biçilmez şeylerdi bilseniz!

Hocamız burada sustu. Gözleri sabit bir noktaya dikilmiş, yüzünün adaleleri gerilmişti. Birbirine kavuşturduğu elleri hafifçe titriyordu. Karşımızda malûl asker, anlattığı hikâyenin tesiri altında mücadele yıllarının heyecanını yeniden yaşıyordu. Birkaç kere yutkunduktan sonra:

— Ve nihayet 30 ağustos geldi. Şafakta gürliyen top seslerile düşman bozguna uğramış, perişan dağılıyordu. Tahmin ettiğimizden daha tez, bayrağımız aldığımız tepelere dikildi. Artık siperlerden, taşmış bir sel gibi ileriye doğru akıyorduk. Fakat sevinç nâralarım birden dudaklarımda

CamScanner ile tarandı

dondu. Serseri bir kurşun kalçama saplanmış, sol bacağımı mahvetmişti.

Buna rağmen erlerimin ve subaylarımın maneviyatını bozmadan aldığım emirleri sonuna kadar yerine getirmeye çabalıyordum.

İtidalimi muhafazaya çok çalıştığım halde öyle bir an geldi ki kudretim iğne yemiş bir balon gibi söndü. Her şey gözlerimin önünde kıpkızıl kesildi. Uğuldayan kulaklarımda (kes) emrini veren borazan sesleri uzak âlemlerden akın ediyormuş gibi hafifliyordu. Düşmemek için sırtımı bir kayaya dayadım. O an etrafımda bir kıpırdanış oldu. Koşuşmalar, fısıltılar birbirine karıştı. Bu sihirli heyecana yarı ölgün olmama rağmen ben de iştirak ettim. Birkaç kesik kelime bana kadar geldi. (Geliyor... O... Paşa Hazretleri...) Yakınımda topraklar kaydı, taşlar yuvarlandı, mahmuzlar şakırdadı. Dayandığım kayadan yere yuvarlanacağım anda çelik bir pençe omuzuma yapışarak beni hafifçe sarstı. Güçlükle göz kapaklarımı aralıyabildim. O idi. Evet ATATÜRK.

Gür kaşları birbirine yaklaşmış (askere böyle aciz yakışmaz) der gibi bana dargın bakıyordu. Dilim ağzımın içinde birkaç kere dolaştı. Fakat hiç bir şey söyliyemedim. Onun erişilmez zekâsı vaziyetimdeki fevkalâdeliği derhal kavramıştı. Bana cesaret verebilmek için daha evvel konuştu:

— Nen var, binbaşım?

İki yanıma cansız sarkan kollarım kendiliğinden kıpırdandı. Kana bulanan kırık bacağımı işaret ederek:

— Beni bıraktı Paşam, istediğim yere kadar gidemiyeceğimden korkuyorum! dedim.

Tunç çehresinin gerilmiş adaleleri yumuşadı, ateş saçan derin mavi gözlerinde şefkat ışıkları parıldadı. Acıtmaktan çekinerek parçalanmış bacağımı birkaç kere sıvazladı ve şu cevabı verdi:

— Ölüm bizim için değil binbaşı, galibiz. Gayret et uzaklarda yolumuzu gözliyenler var. Onlara müjde götürebilmen için bu bacak seni atsan bile bırakmaz!

***

CamScanner ile tarandı

Yaralı bacağımın tedavisi bir hayli uzun sürdüğü için bundan sonraki zaferlere ancak uzaktan iştirak edebildim. Atatürk'ün tepede söylediği o bir kaç cümleden sonra içim ölüm korkusundan sıyrılmış, yaşamak heveslerile dolmuştu.

Anladım ki Atatürk, sadece maddî bir kuvvete, kudrete değil, insan ruhunda en büyük değişiklikleri bir hamlede yaratan manevî bir sihre de sahibdi.

Hocamız hikâyesini ders zilinin çalmasile burada kesti. Titriyen ellerile hafif sakat bacağını hürmet ve saygı ile okşıyarak:

— Bu, dedi, benim her zaman üzerimde taşıdığım şeref madalyasıdır. Her zaman onun üzerinde Atatürk'ün sihirli eli dolaşıyor sanırım. Onunla ne kadar övünsem azdır, dedi...

A. Naim Karacaoğlu

★★

Atamız, Zora Dayananı Severdi

Sene 1938. Ankarada Çankaya köşkünde yemek salonunda. Atatürk sofrada oturmuş, etrafında da 25 kişi kadar misafir yer almıştı. Atatürk anlatıyor, onlar da dinliyorlardı. Bu sırada karşılarında duran taştahtaya birkaç milletvekilini kaldırarak meseleler hallettirdi ve radyonun fazla gürültü ettiğini hissedince gözlerini bana dikerek radyoyu işaret etti. Koşar adımla giderek radyoyu kıstım. Bir bakışından her şeyi anlamak icab ederdi, kabiliyetsiz adamlara çok kızardı.

Yanına geldiğim zaman:

— Sen tulumbacılık yaptın mı?

Dedi.

— Hayır Paşam, dedim.

— İyi koşuyorsun, güreş bilir misin? diye sordu.

— Evet Paşam!

Dedim. Halbuki mektep hayatımda dahi bir spora çalışmamıştım, fakat Atatürkün sorduğu suale (bilmem, yapa-

CamScanner ile tarandı

mam, anlamam) demek kadar kötü bir şey yoktu. Bu huyunu bildiğimden (evet!) demiştim. Hemen emir verdi. Muhafız alayından üç er geldi. Biz de üç arkadaştık. Fakat gelen erler her bakımdan bizlerden üstündü. Biz üç arkadaş belden yukarı çıplak olarak soyunmuştuk. Erler de soyunmuş, Atatürk'ün karşısında bekliyorlardı. Bunların her biri yüz kilo sikletinde, yaylada büyümüş arslan Mehmedciklerdi. Biz ise 60 ile 65 kilo arasında siklet sahibi idik. İçimizde en mukavimi Rıza idi. Ata'nın emrile Tokadlı Ali isminde birini kendime eş aldım. Diğerleri de birer çift olarak ortaya çıktılar. Çocukluğumda birkaç defa pehlivan güreşi seyretmiştim. Gördüklerimi aynen tatbik ediyordum. Hasmım ise memleketinde bu işe hizmet etmiş yaman bir pehlivandı. Evvelâ meydanda birkaç defa döndük. Sonra da elenseye başladık. Karşımdakini sıkı görünce kulağına yavaşça:

— Kardeşim Ali; Atatürk zora dayananı sever ve tecrübe eder, nasıl olsa sen galibsin, beni idare et!

Dedim. Maalesef şu cevabla karşılaştım:

— Ben anlamam hemşerim!

— Eyvah, bu adam benim turşumu çıkaracak! Nitekim de öyle oldu. Eli ensemde, müthiş sıkıyor, canımı yakıyordu. Ne söyledimse kâr etmiyordu. Bir ara beni şiddetle yere çekti. Tam manasile kündeye almıştı. Bütün ağırlığı ve kuvvetli kollarile beni eziyordu. Kendimi güç zaptediyordum. Kollarım, yerdeki halıya sürüldükçe dirseklerimden kan sızıyordu. Böylece dakikalar geçti. Ben de bütün zora ve tazyika rağmen dayanıyordum. Kan yüzüme hücum etmişti. Neredeyse bayılacaktım. Ali, butlarımı pençelerile sardı, var kuvvetile çekti. Bu sırada gülünç bir hâdise oldu. Pantalonumun bütün dikişleri sökülmüştü. Beyaz kilotum gözüküyordu. Atatürk gözlerini güreşen üç çift üzerinde durmadan gezdirdiği için başka tarafa dalmış, beni unutmuştu. Artık tıkanacak hale gelmiştim. İmdadıma Bayan Gökçen yetişti. Bayan Gökçen, Atatürk'ü ikaz ederek:

— Paşam, Şevket'in haline bak, onu öldürecekler!

Demesi üzerine Atam bize dönerek ve elini masaya vurarak (tamam!) işaretini verdi. Yoksa Ali, beni pestile çe-

CamScanner ile tarandı

virecekti. Ben, yerden kalkmaya davranırken Büyük Ata yanıma geldi. Elimi sıkarak:

— Aferin Şevket, dedi, hasmını yenemedin ama, ona epey dayandın!..

Şevket Özengin

★★

Ata'nın İnce Hisliliği

«Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti» ismindeki derneğin idare meclisi azası ve aynı zamanda kâtibi idim. 1934 yılında Ankara Orduevinde Derneğimize yardım temin etmek için bir «Analar Sofrası» tertip etmiştik.

Atatürk o gece soframızda bulunmayı bize vadetti. Cumhur Reisliği orkestrasını da o gece için Cemiyetin emrine vermişti. Orkestra İstiklâl Marşını çalmaya başlayınca, biz idare meclisi azaları, Bayan Makbule Eldenizin reisliğinde onu karşılamağa koştuk.

Atatürk «Mavi Tuna» valsi çalınırken, bizzat büfemizi açtı. Sonra Analar Sofrasının şeref yerine oturdu. Bize:

— Cemiyetinizin adı nedir? diye sordu.

— «Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti» dir, diye sevap verdik.

«Yoksul» kelimesini beğenmedi. Bu sıfatın Türk kadınına yakışmıyacağını söyledi ve:

— Cemiyetinizin adını ben koyuyorum. «Kadın Esirgeme Kurumu» dedi.

Bütün analar ve kızlar Atatürkün bu nazik dikkatini derin bir hassasiyetle ve gözleri yaşararak alkışladılar.

Saadet Akprim

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Sesi

Aşağıdaki Atatürk'e ait hâtırayı, Celâl Bayar Adapazarına geldiği zaman bizzat bana anlatmıştı.

Aynen naklediyorum:

Bir gramofon plâğı müessesesinin, İngilteredeki merkezi, bir cemile olarak, Atatürk'e ufak ve otomatik bir plâk doldurma makinesini gramofonu ile beraber hediye etmişti.

Atatürk'ün sesi güzeldi. Bazan sevdiği arkadaşlarile, bazan yalnız kaldığı zamanlar şarkı söyler veya dinlerdi.

Ata, makine geldikten sonra bol bol plâk doldurur ve onları çalmaktan hoşlanırdı. Ancak, Gazi plâkları kimseye vermez ve derhal imha ettirirdi. Zaten plâklar 3-4 defa çalındıktan sonra âdeta işe yaramaz hale geliyorlardı.

Toplantıların ekserisinde hazır bulunan ve plâklardan birini hatıra olarak almak istiyen Celâl Bayar ve Muhiddin Üstündağın katıldığı bir mecliste, gene bermutad Atatürk şarkı söylüyor, bazan diğerleri de iştirak ediyorlar ve sonra plâklar çalınıyordu.. Bir ara Atayı dışarıya çağırdılar. Atatürk salona giderken elindeki plâğı, masanın üstüne bırakmıştı. Biraz sonra geri döndüğü vakit, plâğı unutmuştu. Plâğa yakın bulunan Üstündağ, Bayardan evvel davranmış ve plâğı almıştı. Aradan zaman geçti.. Beklenmedik bir anda, Atatürk:

— Muhiddin, plâğımı ver, dedi.

Aldı ve kırdı, sonra sözüne devamla:

— Eğer, dedi, plâk vermek istesem, bu önce Celâlin hakkıdır. Çünkü sizden çok evvel, bana rica etmişti.

Ayağa kalktı ve Bayar hakkında bir konuşma yaparak plâğını Celâl Bayar'a hâtıra olarak verdi. Bu plâk el'an Celâl Bayarda mahfuz bulunmaktadır.

A. Naim Karacaoğlu

CamScanner ile tarandı

Yalovadaki «Fasulye - Pilâv» Faslı

Eniştem, uzun yıllar Atatürk'ün yanında polis vazifesile çalışmış ve hemen hemen onun bütün yurd gezintilerinde beraberinde bulunmuştur. Kendisinden daima Ata'dan bahsetmesini ister ve onu merakla dinlerdim. Gene bir gün ısrarım üzerine bana şu olayı anlattı:

«Ata, birkaç günlük istirahat maksadiyle Yalovaya gelmişti, tabiî güzelliği ve manzaraları eşsiz olan bu cennet, insana âdeta bütün derdlerini unutturan bir ferahlık ve bir gönül rahatlığı bahşediyordu.

Bir gün hep beraber bir gezintiye çıkmıştık, Ata başta olmak üzere hiç birimiz bu güzel manzaraları seyre doyamıyorduk.

Ortalık hafif kararmış iken otele döndük. O gece, her halde gündüzkü fazla gezmenin vermiş olduğu yorgunluk sebebile olacak, Ata akşam yemeğini yemeden bir fincan kahvesini içtikten sonra erkenden yattı. Geceyarısı saat 24-1 sularında vazifem icabı yatak odasının önündeki salonda bulunuyordum, Ata'nın yattığı odanın kapısı birdenbire açıldı. Hemen ayağa kalktım. Ata, omuzlarına bir pelerin örtmüş olarak yanıma geldi ve bana:

— Enver, dedi, karnım çok acıktı, bir şeyler yemek istiyorum!

Aşçıyı uyandırmağa gitmek için müsaade istediğim zaman kolumdan tuttu:

— Hayır, dedi, onları uyandırma, bana mutfağı göster, kâfi.

Beraberce mutfağa indik; buz dolabının kapağını açtım, içinde çeşit çeşit yemekler bulunuyordu, hangisini arzu ettiklerini sordum.

— Şu kuru fasulye ile pilâvı ve iki tane kaşık al da gel! dedi.

Emirlerini hemen yerine getirdim ve tabakları oturduğu masanın üzerine koydum. Su almak için tekrar mutfağa

CamScanner ile tarandı

gitmiştim, döndüğümde Ata'nın, kaşığın birini bana uzattığını gördüm. Fasulye ile pilâvı birbirine karıştırmıştı.

— Haydi Enver, diye emretti, bana yardım et!

Atamın bizim millî yemeklerimizden olan kuru fasulyeyi her Türkün hiç şüphesiz en çok sevdiği şekilde «pilâvla karışık olarak» yemek istemesi ve beni de davet etmesi üzerine, tok olan karnımda derin bir açlık hissetmiştim.

Yemekten sonra kendi elimle pişirdiğim kahveleri de beraber içtik. Ata, odasına çekildi, koltuğuna oturarak eline aldığı bir kitabın sahifelerini karıştırmağa başladı.

Hayatımda en mesut ânım olarak kabul ettiğim bu geceyi hiç unutamıyorum. Çünkü Onun mahremiyetine girerek yüzünü, halini, hareketlerini ancak bu fasulye-pilâv faslı gecesinde seyredebildim.»

Fikret Mutlu

★ ★

Ata'daki Tabiata Karşı Hayranlık

Merhum babam anlatmıştı:

«— Atatürk, milletimizin ve bütün dünyanın takdirle yâdettiği ve saygı gösterdiği bir çok ileri meziyetlere sahibdi. Bu arada ondaki tabiat sevgisine ve Türk kadınına olan hayranlık ve güven duygularına ben bizzat şahid oldum.

1936 senesi ağustosunun 6 ncı günü Ertuğrul yatiyle gurub vakti beraberinde yaveri ve bir kıt'a müfreze olduğu halde Armudlu'yu ziyarete gelmişti. Ne şekilde karşılandığını izah edemem. Ben, bulunduğum hiç bir yerde böyle bir bayram neş'esi görmemiştim.

Bunda apayrı bir hususiyet vardı. Kadınlar bile karınca gibi kaynaşıyor ve erkekleri gölgede bırakıyorlardı. Yollara halılar, kilimler, seccadeler serilmişti, saksılar dizilmişti.

Üç, dört neslin sünnetinde ve düğününde kullanılan en kıymetli çevreler binmiş olduğu landona yağdırılıyordu. Bir

CamScanner ile tarandı

hayli yol almıştık. Ata, yanıma gelerek landonun idaresini eline aldı ve yüksek sesle şunları söyledi:

— Ben size her zaman derdim ki, Türk kadını dünyada eşsiz bir yaradılıştadır: Zeki, atılgan, cesur ve fedakârdır. Bu, harbde de, sulhta da aynıdır, değişmez. Kazandığımız zaferlerin yarısı onlara aiddir.

*
* *

Bir gün sonra gurub vakti, otelin bütün ovaya, denize Mudanya ve Bursa dağlarına hâkim balkonunda huzura kabul edildim. Ata, çok şen ve mültefitti. Manzaranın letafeti, güzel yüzüne bütün ihtişamiyle aksetmiş, sesinde çok tatlı bir ahenk yaratmıştı. Mütemadiyen konuşuyordu. Söylediklerinden bilhassa şunları hiç unutmam:

— Yurdumuzun dört bucağı işte böyle inci gibidir, katışıksız ve tabiatten gelme halis güzeldir. Bu, ondaki servetlerin dışa aksetmiş yüzüdür. Amma Armudlu'da daha başka bir güzellik var...

Gece iyiden iyiye bastırmıştı. Ana derenin şırıltısından başka bir ses işitilmiyordu. Her şey susmuştu. Ata, anî olarak bu sessizliği yırttı ve âdeta haykırarak:

— Baylar, bu narin belde gecenin zulmetinde kör kalmamalıdır, ışığı bol olmalıdır. İcabı düşünülmüştür. En kısa zamanda yerine getirilecektir! dedi.

İşte köyümüzün elektriği, tabiatın temiz ve saf güzelliği karşısında, Atanın bağrından fışkıran kıymetli bir yadigârdır. Yattığı yer nur olsun!»

Mehmed Tuğrul Baykut

CamScanner ile tarandı

İnkılâb Hareketleri ve Cumhuriyet

CamScanner ile tarandı

«Bir de Anadoluyu Dinleyelim!»

Bu fıkrayı Atanın 9 uncu ölüm yılı ihtifalinde edebiyat hocamız anlattı :

«İşgal sıralarında soğuk ve tipili bir kış günü idi. Rüzgârla beraber savrulan sulu sepkenin kesif perdesini zorlukla yararak şimdiki Gazeteciler Cemiyeti Merkezinin bulunduğu binaya geldim. İçeri girdiğim zaman devletin önemli şahsiyetlerinin salonun ortasındaki geniş bir mermer masanın etrafında toplanmış olduklarını ve birbirlerile hararetli münakaşalara girişmiş bulunduklarını gördüm. Kapının kenarındaki bir iskemleye oturarak bu münakaşaları takibe koyuldum. Herkesin konuşmağa daldığı bir sırada başında astragan kalpağı ve siyah redingotu ile kapıdan genç bir şahsiyet belirdi ve yavaşçacık içeri girerek biraz ötemdeki bir iskemleye ilişiverdi. Yanımda oturan adama sorarak bu yeni gelen zatın Mustafa Kemal Paşa olduğunu öğrendim.

Müzakere gayet sinirli bir hal almıştı. Devletin istikbali hakkında herkes bir fikir ortaya atıyor, kimi Amerikan himayesini, kimisi de İstanbul hükûmetinin iktidarı ele almasını birbirlerine hararetle tavsiye ediyorlar ve hepsi de sıra ile tezlerini müdafaa ediyorlardı. Sıra Mustafa Kemal Paşaya geldi, ona:

«— Siz ne buyuruyorsunuz Paşa Hazretleri?»

Diye sordular. O zaman Mustafa Kemal Paşa geldiğindenberi oturduğu iskemleden kalktı, zihninin bütün dikkat ve hassasiyetile takib ettiği müzakerenin cereyan ettiği masaya doğru vakur ve azimkâr adımlarla ağır ağır ilerledi ve tam masanın önünde durup ellerini mermere dayıyarak manidar bakışlarile etrafı bir tarassud etti. Herkesin gözü Mustafa Kemalde idi. Salonda en ufak bir kımıldama sezilmiyordu. Bütün bakışların Mustafa Kemalin gözünde toplan-

CamScanner ile tarandı

dığı, bütün kulakların Mustafa Kemalin sesini dinlemeğe hazır bulunduğu bir sırada, o, iman dolu bir sesle söze başladı:

— Efendiler, hepiniz konuştunuz, arzularınızı beyan ettiniz ve birbirinize sordunuz, hepinizi dinledik.. Fakat. Anadoluya bir şey sordunuz mu? Anadoluyu dinlediniz mi? Ona da soralım, bir de onu dinliyelim efendiler!

Dedi ve gene vakur ve azimkâr fakat bu sefer sert adımlarla salonu terketti.»

Melih Sert

* *

Yeni Türk Harfleri Hakkındaki Titizliği

Çok sevdiğim meslek arkadaşım merhum telsiz telgrafçı Nutku, 1926 yılından 1946 yılına kadar Ertuğrul ve Savarona yatlarında telsiz memurluğu yapmıştı. Atatürk hakkında şu hatırayı bana anlatmıştır :

«1929 senesinin eylûl ayında bir gün akşam üzeri saat sekizde beni derhal Dolmabahçe önlerinde demirli bulunan Ertuğrul yatına vazifem başına davet ettiler. Yata gittiğim vakit iskele başında o zamanki Seyrisefain Müdürü Sadullah Beye tesadüf ettim :

— Aman çok şükür yetişebildin, dedi, bir saate kadar Zonguldağa hareket ediyoruz!

Hakikaten bir saat sonra da Atatürk, maiyetile yata geldiler ve hareket ettik. Gece saat 24 raddelerinde Şile açıklarında batıdan oldukça sert bir fırtınaya tesadüf ettik. Bu sıralarda geri dönmemiz için Atatürkten verilecek emre her an intizar etmekte iken telsiz kamarasının açık bulunan kapısı önünde yanlarında Receb Zühdü, Cevad Abbas, Nuri Conker ve zamanki Başyaverleri Nasuhi Beylere Atatürkün şunları söylediğini hayretle işittim:

— Maşallah havamız pek güzel. Oh, oh eğer bu hava böyle devam ederse Sinoba gideriz!!

Oldukça sert bir fırtına ile yolumuza devam ettik. Ge-

CamScanner ile tarandı

ce saat üçten sonra Atatürke aid telsizler gelmeğe başladı. O zamanlar yeni türkçe harfleri ile telsiz almağa ve yazmağa yeni başlamıştık. Bu şekilde aldığım telgraflar o kadar çok idi ki onları temize çekmek üzere eski harflerle yazmıştım.

Kamarada bulunan Nasuhi Bey, mâni olmama imkân bırakmadan alıp Atatürke götürmez mi? Aradan bir kaç dakika geçmeden Gazi Paşanın beni çağırdıklarını söylediler. Atatürk, yatın çok sevdiği kıç tarafında arkadaşları ile beraber oturuyordu. Beni görünce Sadullah Beye:

— Buna, dedi, çok ağır bir ceza vermek lâzım. Çünkü bana arab harflerile telgraf göndermiş. Acaba ellerini kollarını bağlayıp denize mi attırsak?

Korkudan kaçan rengim ve gayritabiî halim karşısında da şunları ilâve etti :

— Ben arab harflerini ortadan yok etmeğe ve yeni Türk harfleri inkılâbını yapmağa uğraşırken sen benim elime arab harfleri ile yazılı bir telsiz vermeğe nasıl cesaret ediyorsun?

Bereket, o sırada yanlarında bulunan yaver Nasuhi Bey:

— Paşam, telsiz memurunun bunda kabahati yok, ben acele ile size yetiştirebilmek için müsveddeleri getirmişim!

Deyince, yüreğim biraz rahatladı. Büyük insan, bu söz üzerine o manidar tebessümü ile bana şunları söyledi:

— Ben telgrafçıları çok sever, çok takdir ederim. Sizler İstiklâl Harbinde vatana çok büyük hizmetler yaptınız. Telgrafçıların böyle hareketleri beni müteessir eder. Bir daha tekerrür etmesin!

Orada bulunan kamarota bana bir limonata vermesini emrederek iltifat etti. Hayatımda Atanın bu sözleri daima kulağımda bir küpe olarak kaldı.

Neşet Öcal

CamScanner ile tarandı

Şapka İnkılâbı Tarihinden Bir Safha

Millî Mücadele yıllarında; Kastamonu vilâyeti halkı üzerine düşen kurtuluş görevini canla, başla yapmış, çalışmış, inkılâp tarihimizi nice hizmet ve hâtıralarile süslemiştir.

Vilâyetimiz halkı vatanımızı, milletimizi düşman istilâsından kurtaranlara karşı beslediği derin minnet, bağlılık, şükran duygularını bildirmek ve göstermek için Atamızı, Kastamonu vilâyetine davet etmek fikri o yıllarda herkeste umumî bir arzu halinde idi.

Halkımızın gönülden ve kalbden gelen bu arzu ve hasretini kahraman kurtarıcımıza arzetmek ve Kastamonu vilâyetine davet etmek üzere 1925 yılı ağustosunun başlarında dokuz kişilik bir heyet Kastamonu'dan Ankara'ya hareket etmiş, yaptıkları tekliften pek mütehassis kalan Atatürk bu daveti memnuniyetle kabul buyurmuşlardı.

Atatürk, tasarladığı büyük bir inkılâbı yapmağa en müsait olarak Kastamonu vilâyetini seçmiş olmalı ki; 24 ağustos 1925 günü Ankara'dan hareket ederlerken kendisile beraber Fuat Bulca ve merhum Nuri Conker de panama şapka giymişlerdi.

Ben de İneboluya davet etmek üzere altı kişilik bir heyetle Kastamonu'ya hareket emiş ve Atamızın Kastamonuda coşkun tezahüratla karşılanmasında bulunmuştum.

25 ağustos 1925 günü Atatürk Kastamonu Belediye binasında; kazalardan gelen heyetleri ayrı ayrı kabul buyurarak konuşmuşlar ve iltifatta bulunmuşlardı. İneboluya davetimizi kabul ederek: «Sizlerle İnebolu'da daha uzunca konuşuruz!!» diye bizleri sevindirmişlerdi.

26 ağustos 1925 günü Atatürk, maiyetlerindeki zevat ile İnebolu'yu şereflendirmişler, çok hararetli ve içten gelen saygı ve sevinçle karşılanmışlar ve Belediye Reisinin evinde misafir edilmişlerdi.

CamScanner ile tarandı

27 ağustos 1925 günü Atatürk, hükûmet binasında memurları, Belediyede Belediye âzalarını, esnafı kabul etmiş, kayıkçılarımızı (sizin hizmet ve faaliyetlerinizi ötedenberi takdir ederim, her vakit ve her suretle vatan emrinde bulunacağınıza kaniim, yaptığınız hizmetleri hiç unutamıyorum.) diye taltif etmişlerdi.

28 ağustos 1925 cuma günü şanlı kurtarıcımızı Türk Ocağına davet etmiştik. Orada söylenecek nutku hemşerilerim bana bir vazife olarak vermişlerdi. Salon kadınlı, erkekli tamamile dolmuştu.

Atatürk ve maiyeti, halkımızın candan saygı duyguları içinde Türk Ocağını teşrif etmişler, ben de bir müddet dinlendikten sonra hazırladığım nutku okumaya başladım. Bu nutuktan bazı kısımları naklediyorum:

«Büyük Gazi; dünyanın seyri tekâmülü pek müthiş ve seri adımlarla devam ederken asırlandanberi Türk vatanını ve milletini idare edenler kasden bizi ihmal etmişler, memleketimizi zulmet, cehalet içinde bırakmışlar, bizi medeniyetin ziyasından mahrum etmişlerdir.

Milletleri yekdiğerinden tefrik ve temyiz eden acaba nedir? Ayakkabı mı, yoksa başta taşınan ve dimağımızı güneşten koruyan başlık mıdır? Bizi medeniyetten, beşerî faaliyet ve haraketlerden alıkoyan hiç bir maniayı artık tanımıyoruz. Siz bizden ne isterseniz isteyiniz, ona hazırırız, eğer gösterdiğiniz yol üzerinde bir lâhza tereddüd eder ve geriye gidersek milletimizin vebali üzerimize olsun. Siz bizim örneğimizsiniz, reisimizsiniz, kahraman ve asil, çalışkan milletimizin kurtarıcı ve yol göstericisisiniz.»

Atamız; nutkunu irticalen söyliyecekti, bunu evvelden anladığım için arkadaşlarla tertibat aldık, söylenen nutku aynen zaptettik; bu çok önemli ve tarihî nutuktan en mühim parçalarını arzediyorum:

«— Hanım ve Bey arkadaşlarım; bana huzuru neziheneizde söz söylemek fırsatını bahşettiniz diye çok bahtiyarım; teşekkür ederim. Derakab ilâve etmeliyim ki İneboluunun muhterem halkı beni çok samimî kabul etti, hakkımda kalbî tezahüratta bulundu.

Çankırı'da, Kastamonu'da Ankara'dan İnebolu'ya

CamScanner ile tarandı

kadar bu üç yüz elli kilometrelik güzergâhta, bugün burada muhterem İnebolulularda gördüğüm tenevvür, yüksek zihniyet ve inkişaf derecesi cidden iftihara şayestedir. Bu bariz hakikatin aksini iddia edenlerin mevcudiyetini düşündükçe müteellim oluyorum. Bu gibiler millete, milletin istidadına, yüksek âmaline ne kadar bigânedirler, bu gibiler kendi gafletlerini umumî zannetmek gafleti âmikasındadırlar.

Ey memleketi seven, memleketi için hayatını tehlikeye koymaktan çekinmemiş bulunan kıymetli vatandaşlar; hep beraber bütün cihana sarih ifade edelim ki, bunca inkılâbın şuurlu kahramanı olan bu millet, medeniyet güneşinin bütün hararetini almıştır. Şüphe etmeye mahal var mıdır ki, bu hareketin füyuzatı bir emrivâki halinde fışkırmasın!

Bu son sözlerimi vazıh olarak ifade etmeliyim ki, bütün memleket ve cihan ne demek istediğimi sühuletle anlasın, bu izahatımı heyeti âliyenize bir sualle tevcih etmek isterim, soruyorum:

— Bizim kıyafetimiz millî mıdır? (Hayır sadaları).

Bizim kıyafetimiz medenî ve beynelmilel midir? (Hayır, hayır sadaları) Size iştirak ediyorum; tâbirimi mazur görünüz, (altı kaval, üstü şişhane) diye ifade olunabilecek bir kıyafet ne millîdir ve nede beynelmileldir. O halde kıyafetsiz bir millet olur mu? Arkadaşlar! Böyle tavsif olunmaya razı mısınız arkadaşlar? (Hayır, kat'iyen sesleri).

Arkadaşlar; Turan kıyafetini araştırıp ihya etmeye mahal yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için lâyık bir kıyefttir. Onu iksâ edeceğiz, ayakta iskarpin, bacakta pantalon, yelek, gömlek, kravat, caket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi şemsli serpuş, bunu açık söylemek isterim, bu serpuşun ismine (ŞAPKA) denir, redingot gibi, smokin gibi, frak gibi, işte şapkamız diyenler vardır. Onlara diyeyim ki çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz ve onlara sormak isterim: Yunan serpuşu olan fesi giymek caiz olur da şapkayı giymek neden olmaz? Ve gene onlara, bütün millete hatırlatmak isterim ki; Bizans papazlarının ve Yahudi hahamlarının kisvei mahsusası olan cübbeyi ne vakit ve ne için ve

CamScanner ile tarandı

nasıl giydiler» dedikten sonra nutuklarını şu cümlelerle bitirdiler.

«— Medeniyetin muvacehei kudret ve ulviyetinde kurunu vustaî zihniyetlerle, iptidaî hurafelerle yürümeye çalışan milletler mahvolmağa veya hiç olmazsa esir ve zelil olmaya mahkûmdurlar. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti halkı müceddid ve mütekâmil bir kütle olarak ilelebed yaşamağa karar vermiş, esaret zincirlerini ise tarihte namesbuk bir kahramanlıkla parça parça etmiştir.»

Mustafa Selim İmece

* *

Veled Çelebi'ye Hediye

Şapka ikılâbı sıralarında idi... İnkılâbının muvaffakıyetinden başka hiç bir şey düşünmiyen ve bu uğurda teşkilâtçı ruhunun bütün kuvvetile çalışan Atatürk, onun tahakkukunu temin için bir çok çareler bulmağa başlamıştı. Bunlar arasında, arkalarında bir kütleyi sürükliyebilen insanların iknaı en mühimmi idi. İlk olarak işe o sırada Konya Çelebisi ve mebusu Veled Çelebi'den başlamak istiyordu. Fakat bu hiç de kolay bir iş değildi.

En zor şartlar altında vatanı kurtarmış olan Atanın dehası bunu halletmekte gecikmedi.. Ve ertesi gün sabahın erken saatlerinde Veled Çelebi'nin evine gitti...

Hayatında istisnasız herkese iltifat etmiş olan Atatürk, o gün de Veled Çelebi'ye iltifat ediyor ve onu memnuniyet ve sevincin en son zirvesine çıkartıyordu.

Atatürk, teşebbüsünde muvaffak olabilmek için, iltifat ve teveccühünü gittikçe arttırıyordu... Bir aralık elini Veled Çelebi'nin omzuna koyarak:

— Sizden bir hediye istiyorum, dedi.

Bu söz üzerine büsbütün şaşıran Veled Çelebi:

— Aman Paşam.. diyebildi. Ben size lâyık ne hediye bulabilirim ki...

CamScanner ile tarandı

Atatürk sesinin nüfuz edici tonu ile devam etti:

— Bilâkis sizde çok kıymetli bir şey var... Bu o kadar kıymetli ki ben onu ancak müzede saklattıracağım.. Ve o Türk milletinin geçirdiği devirlerin en kuvvetli bir şahidi olacak!.

Veled Çelebi'nin gözlerinin içine bakarak ilâve etti:

— Sizden sikkenizi istiyorum.. Buna mukabil benim de size bir hediyem var..

Veled Çelebi, hiç bir şey söylemeden başından sikkesini çıkarıp Atatürk'e verdi...

O zaman Atatürk, Veled Çelebi'nin sikkesinin çıkarılmasiyle açılan başına, beraberinde getirdiği paketin içindeki şapkayı koyarak:

— İşte benim de hediyem bu! dedi.

Ertesi gün Veled Çelebi'yi, başında şapka ile görenler hayretlerini gizliyemediler. Fakat meseleyi öğrendikleri zaman, Atalarına karşı besledikleri sevgi ve takdirlerini bir kat daha arttırdılar.

Zekâi Gülcan

* *

Bir Kanunun Doğuşu

İran Şehinşahının Türkiyeyi ziyareti sırasında, Atatürk ve Şehinşah İzmire giderlerken (21 haziran 1934) Uşaktan da geçtiler.

Büyük misafirleri getiren hususî trenin, istasyondaki duruş şekli hesab edilerek Kaymakam ve şehir büyükleri kurulan takın ortasında, trenin geliş tarafında okullar ve öğretmenleri, gidiş istikametinde de askerî birlik mensubları, spor teşekkülleri ve bunların sağında da sılada bulunan biz askerî okul talebeleri sıralandık. Uzaktan gelen trenin yaklaşmasını, heyecan ve sevgile seyrediyoruz.

CamScanner ile tarandı

Tren istasyona girdi, lokomotif önümüzden geçti, Atanın penceresinden göründüğü vagonun, takın önünde duracağı beklenirken böyle olmadı. Atatürkün vagonu bizim önümüze tesadüf etti.

Halk çoşmuş alkışlıyor, yaşa... Varol... seslerile ortalığı çınlatıyor. Biz askerî okul talebeleri, Atayı bu kadar yakın görmekten doğan sevinç ve heyecandan kalblerimiz çarparak, birer heykel olmuş, onu selâmlıyor, esas vaziyette duruyoruz.

Vagonun beklenmiyen bu ileri gidişi, Kaymakamın şehir adına hoş geldiniz demesi zamanını geciktirdi.

Bu sırada, önümüzde siyah bir cübbe ve fes üzerine sarılmış beyaz sarıklı bir karaltının, vagonla aramızda Ataya elini uzattığını ve :

— Hoş geldin Paşam! dediğini duydum.

Bir ân etrafa göz gezdiren Ata, gençliğe doğru döndü ve:

— Ey! Gençlik, öldüğümüz zaman tabutumuzun peşinden gelenleri, henüz yaşarken bana, hoş geldin demeğe nasıl gönderiyorsunuz? İçinizde benim elimi sıkacak, bana hoş geldin diyecek, ruhu da genç kimse yok mudur? diye bağırdı.

Herkes şaşırmış, ne bir ses, ne bir nefes duyulmuyor. Bu sırada gelebilen Kaymakam ve diğer büyükler, vaziyeti izah ederken Atayı büsbütün kızdırdılar.

Bir müddet içeriye giren Ata, İnönü ile birlikte tekrar pencereye gelerek, biraz ileri duran kumandan ve subaylara :

— Sizi siyasete karıştırmak istemem. Sız yurdda inkılâbların yayılmasını ve içtimaî inkılâbın teessüsünü sağlıyacak ve önderlik edeceksiniz, dedi.

Sonra hiç kıpırdamadan, heykel gibi esas duruşta ve selâm vaziyetinde duran biz askerî okul talebesine hitabla:

— Yarının ordu büyükleri! Size güveniyorum. Yarın vazifeye atılınca yurdun en hücra yerlerine inkılâbı siz de yayacak, milletin kıymetli evlâdlarını sağlam, seciyeli, bilgili olarak yetiştireceksiniz.

İltifatında bulundular.

CamScanner ile tarandı

Gözlerimizden sevinç ve gurur yaşları aktı.

Halka, büyük misafirlerinin rahatsız olduğunu, vagonlarında istirahat buyurduklarını, Uşak halkına selâmlarını tebliğe kendilerini memur ettiklerini, bu gece hasıl olan hâdiseden gücendiklerini, bildirirken tren yavaş yavaş hareket etti.

Telâşa düşenler, grup grup postaneye koşarak, tren güzergâhındaki istasyon ve şehirlere Ataya takdim edilmek üzere af ve sarıklarla cübbelerin kaldırılması hakkında telgraflar çekiyorlardı.

Sabaha doğru Manisa ve Salihli mahreçli, İnönü imzalı iki telgraf geldi. Biri Atatürkün Uşaklıları affettiğini ve sevgilerini yolladığını, diğeri dinî kisvelerin yalnız ibadethanelerde ve ibadet esnasında giyilmesinin Mecliste görüşüleceğini müjdeliyordu.

Yayılan bu haber üzerine 22 haziran 934 günü Uşak için bir bayram oldu. Halktan çıkan Atanın halka dargın durmasına imkân var mıydı?

İbrahim Aktarı

* *

«Tamimle İnkılâb Olmaz!»

1924 ilkbahar aylarında idi. Erzurumda ve Pasinlerde, depremden bir çok köyler yıkılmıştı.

Atatürk, yıkılan köyleri bizzat görmek için Pasinlere gelmişti. Zarar gören o civar köylerinin halkı Pasinlere toplanmıştı. Rahmetli Atatürk te zarar gören halkla görüşmek için, okulun önündeki meydanlığın bir köşesinde maiyetile birlikte oturmuştu.

O zaman Pasinlerin ihtiyar bir kaymakamı, genç bir tahrirat kâtibi vardı. Ata, evvelâ kaymakamla yapılacak işler üzerinde görüştü; sonra etrafını çeviren halkın içinden ihtiyar bir köylüyü çağırdı:

— Depremden çok zarar gördün mü baba? diye sordu.

Bu anî ve beklenmedik soru karşısında ihtiyar şaşırdı, kollarını göğsünde bağladı, boynunu büktü; bir şeyler söy-

CamScanner ile tarandı

lemek istedi. Ata ihtiyarın tereddüdünü görünce tekrar sordu:

— Hükûmet sana kaç lira verse zararını karşılıyabilirsin?

İhtiyar, Kürd şivesile:

— Valle Padişeh bilir! dedi.

Atatürk gülümsedi, ihtiyarın ne demek istediğini tamamen anlamıştı. Yumuşak bir sesle:

— Baba, padişah yok; onları siz kaldırmadınız mı? Söyle bakalım zararın ne?

İhtiyar gene aynı durumla tekrar etti:

— Padişeh bilir.

Bu cevab karşısında Atatürkün yüzünün hatları ânide değişti. Kaşlarını çattı ve kaymakama döndü:

— Siz daha inkılâbı yaymamışsınız! dedi.

Bir anda dona kalan kaymakamın imdadına yetişmek ister gibi genç tahrirat kâtibi öne atıldı. Ve vazifesini başarmış insanlara hâs bir ağırbaşlılıkla:

— Köylere tamim ettik Paşam, dedi.

Atatürk'ün deminki fırtınalı yüzü daha ziyade karıştı. Kaşlarını yukarıya kaldırdı:

— Oğlum, dedi, tamimle inkılâb olmaz!

Cemal Rifat

* *

Atatürk ve Cumhuriyet Fikri

31 Mart hâdisesinde, Hareket ordusile Selânikten İstanbula gelmiştim. İrtica hâdisesinin bastırılmasından takriben bir ay kadar bir zaman sonra, bir akşam «Fatih İttihad ve Terakki Kulübü» nde mühim bir toplantı olacağından bahisle bu toplantıya behemehal icabet olunması hakkında bir davet mektubu aldım; geçen sene vefat etmiş olan Çanakkale mebusu Atıf Bey arkadaşımla birlikte bu içtimaa gittik. Fakat, biraz geç kaldığımız için içeriye girdiğimiz

CamScanner ile tarandı

zaman salonu hıncahınç dolmuş bulduk. Kürsüde orta yaşlı bir zat:

— Arkadaşlar, diyordu, herkes içtihadında hür ve serbesttir. İçtihadından dolayı hiç kimse muaheze ve itham edilemez. Mustafa Kemal Bey de bu vatanın evlâdıdır. Bahusus ordunun bir erkânıharp zabiti olmak itibarile şerefli bir mevkie sahiptir. Binaenaleyh, siyasî kanaatinden dolayı bu derece şahsına tecavüzde bulunulması doğrusu cemiyetimiz için ayıb bir şeydir.

Beyanatı salonda şiddetli gürültülere sebebiyet verdiği cihetle hatib sözünü bitirmeden kürsüden indi ve biraz sonra toplantıya iştirak etmiş olanlar da yavaş yavaş salonu terketmeğe başladılar.

Geç kalmamız yüzünden en son söz söyliyen zatın beyanatile meselenin Mustafa Kemal Beyle alâkadar olduğunu anlamış fakat esas mevzuu kavrıyamamıştık. Arkadaşlarımızdan aldığımız malûmatla onu da öğrendik:

Hareket ordusu Hadımköyünde toplandığı zaman Mustafa Kemal Bey, Meclisi Mebusan Reisi Ahmet Rıza Beyle İttihad ve Terakki Cemiyetinin ileri gelen bazı zevatını Yeşilköye davet etmiş ve orada yapılan bir toplantıda, Ordu İstanbula girdikten sonra Osmanlı hanedanının idaresine nihayet verilmesini ve Cumhuriyet ilân olunmasını ileri sürmüş. Bu teklifi o zaman kabul olunduğu halde bilâhare Ordu İstanbula girince reddolunmuş. O da Cemiyetle alâkasını kesmiş. Son günlerde Orduyu Cemiyet aleyhinde tahrik etmeğe başladığı şeklinde bir dedikodu ortaya yayıldığından bu toplantının yapılmasına karar verilmiş.

Asker olmak itibarile ben de Cemiyetle alâkamı kestiğim için o tarihten sonra İttihad ve Terakki Cemiyetinin Mustafa Kemal Bey hakkında nasıl bir siyaset takib ettiğinden malûmatım yoktur. Yalnız, bundan on bir sene evvel bir gün Ulus gazetesinin başmakalesinde, «Hüsrev Sami» imzasile «Bayan Afete» başlığı ile çıkan bir yazıda: «İttihad ve Terakki Cemiyetini Atatütürk ilk olarak Şam'da iken kurmuş, sonra Selâniğe giderek orada da teşkilâtı bizzat vücude getirmiştir» deniliyordu.

Hüsrev Sami Beyin bu yazısına nazaran İttihad ve

CamScanner ile tarandı

Terakki Cemiyetinin asıl müessisi Atatürk oluyor. Fakat, sonra idare başka ellere geçtiğinden yapılan işlerden onun mesul tutulmasına imkân yoktur. «Fatih İttihad ve Terakki Kulübü» nde bizzat şahidi olduğum hâdise de bunu ispat etmektedir. O hâdise bir şey daha ispat etmektedir:

31 Mart 1325 vak'ası üzerine Atatürk yalnız Sultan Abdülhamid'in hal'i ile iktifa edilmemesini ve Cumhuriyet ilân olunmasını teklif eylemiştir.

Demek oluyor ki Atatürk Türkiyede Cumhuriyet idaresi kurulması fikrine tâ o zaman sahipti. Ne yazık ki, iktidar tamamiyle elinde olmadığı için hemen fikrini tatbik sahasına koyamadı ve memleketi düşman istilâsından kurtarıp selâmete erdirdikten sonra senelerce zihninde tasarladığı rejimi milletine bağışladı. Nûr içinde yatsın, ezelî Cumhuriyetçi Atatürk!

Fuat Kızılkaya

* *

Atatürk ve Demokratik Prensipler

Celâl Bayarın Atatürkü çok sevdiklerini ve uzun zaman fikir ve iş arkadaşlığı ettiklerini düşünerek bir gün kendilerinden Atatürk'e dair bir kaç hâtıra anlatmalarını rica ettim.

Celâl Bayarın; «Atatürk öyle geniş bir mevzudur ki... Hangi tarafından girelim?» demeleri üzerine aklıma bilhassa, karşısındakilerin fikirlerine hürmet ve tahammülünün derecesi tarzı ve tenkid hakkına tanıdığı hudut sualleri geldi. Bu mevzuda anlattıkları iki hatırayı aynen naklediyorum:

I — «Atatürk, Çankaya'da hemen her akşam fikir ziyafetleri tertip eder ve bu ziyafetlerde de leziz münakaşalar açarak söyler, söyletir, etrafındakilerin aynı mevzudaki muhtelif fikirlerini öğrenmeğe pek ziyade ehemmiyet verirdi.

CamScanner ile tarandı

Şahsiyeti, müstesna ve dolgun fikirlerin yaratıcı kaynağı halinde parıldayan Atatürkün bu hususta gösterdiği dikkat ve itina, eski ve samimî bir arkadaşının merakını, biraz da hayretini celbeder. Kalkar kendisine sorar:

— Sanki ihtiyacınız varmış gibi, herkesin fikrini bu kadar gayretle sorup anlamanızdaki maksat nedir? Size ne faydası olabilir yani...

Ata gülerek şu cevabı verir:

— Ne düşündüklerini anlamaya çalıştığım kimselerin fikirleri benimkilerin aynı ise âlâ.. Fikrim daha çok kuvvet kazanmış olur. Yok eğer benimkinin aynı değil de farklı ise gene mükemmel. Fena mı, ben de çeşitli fikirler elde etmiş olurum. Kendimi her iki halde kazançlı addediyorum.»

II — «1930 da kurulan Serbest Fırka ancak iki ay 17 gün yaşayabilmiş ve karşılıklı iyi niyetlere rağmen muvaffak olamıyarak kendi kendini dağıtmıştı. B. M. Meclisinde ise Bakanlar Kurulunun hakikî bir Bakanlar Kurulu olabilmesi için karşısında murakabe ve tenkid hakkını hakikî surette ifa edebilecek bir zümre lâzımdı ve bu hakikat, elçabukluğuna gelir cinsten değildi.

Atatürkün bulduğu çare malûmdur. Milletvekilleri seçilirken bazıları kayda tâbi tutulmuyorlar ve serbest olarak kalıyorlardı. Meselâ İzmitten beş milletvekili seçildi ise bunun dördü fırka adayları oluyor, diğeri serbest olarak halka seçtiriliyordu. Böylece arzu edilen hakikî zümreye benziyen, daha doğrusu benzemesi arzu edilen bir grup meydana gelmişti.

Bu gruptan bir milletvekili tenkidlerini o derece ileri götürmüştü ki hücum ettiği zevat bizar olmuşlar ve aynı zamanda hiddete kapılmışlar... Nihayet o zamanın genel sekreteri ile tenkid edilen vekil Atatürk'e gelip şikâyet ederek:

«— Filân zat bizi ve yaptığımız işleri her an tenkid ediyor, bize hiç rahat vermiyor. Bunun için müsaade buyurunuz paşam, gelecek seçimde kendisini mebus çıkarmıyalım.» demişler.

Hâdiseden biraz sonra Atatürk'ün yanına ben girmiştim. Meseleyi bana anlattılar.

CamScanner ile tarandı

«— Gelip şikâyet ediyorlar. Fakat ben daima Mecliste bulunamam. Meşguliyetim mânidir. Gazeteler ise hiç bir şey yazmıyorlar. Eh şimdiye kadar da o derece aptal bir vekile raslamadım ki yanıma gelip de «Benim halen vaziyetim şudur. Yaptığım işler şunlardır. Kabahatim budur.» desin, samimî itiraftan çekinmesin. Bilâkis, istisnasız hepsi etrafı gülpembe görür ve göstermeğe çalışır. İşi budur. Tenkid ve murakabe hakkını kutsî bir vazife halinde kullanan bu ve bunun gibiler de olmazsa Bayar ben devlet reisliğini ne dereceye kadar ifa edebilirim?»

Nilüfer Güngördü

CamScanner ile tarandı

Asker ve Komutan Atatürk

CamScanner ile tarandı

İlk Cihan Harbinin Son Günlerinde Atatürk

1918 yılının son aylarındayız. Arabistan yarımadasını baştan başa bırakıp çekilen mağlûb Osmanlı orduları en son Haleb'i de tahliye etmek üzere.

500 yıllık metbuları Osmanlı İmparatoluğunun yıkılışının taşkın heyecanı, istiklâle kavuşmanın hududsuz sevinci içinde sarhoş olan Arablar arasında geniş ölçüde bir kaynaşma ve ayaklanma var.. Bu günler, Arabların tarihleri boyunca görmedikleri hâdiselerle dolu ve yüklü.

Propagandacıların yıllardır körükleyip şahlandırdığı istiklâl ihtirasının zafer teraneleri bura semasında çalkanıyor. Çöllerin ayaklanan aşiretleri, kabileleri ellerinde silâhlar, develerine, hecinlerine atlıyarak Türk ordularının bırakıp çekildiği köylere, şehirlere ve bilhassa Türk topluluklarının bulunduğu mahallere aç bir çöl kurdu iştihasile hücum ederek yağmalar, katiller yapıyorlar.

O günlerde çöl Arablarının hücumuna maruz kalan şehirlerimiz içinde, bugün millî ve ırkî hududumuz üzerinde bulunan Kilis de vardı.

Kilisliler, şehirlerini böyle muhtemel bir hücuma karşı korumak endişesile kendi aralarında 300 kişilik silâhlı bir kuvvet teşkil etmişlerdi. Şehrin münevver gençlerile yedek subayları bu kuvvetin başına geçerek kasabanın içini, dışını gecêli gündüzlü sıkı kontrol ve muhafaza altına almışlardı. Bu hal, hükûmetten ümidini kesen şuurlu bir şehir halkının anarşi zamanlarında, kendi başının çaresine bakması için giriştiği toplu bir hareket idi.

Kilisliler, bu hareketlerile hem hariçten gelecek Arab akınlarına karşı şehirlerini koruyor, hem de içteki azlıklar tarafından çıkarılması muhtemel hâdiseleri önlemiş bulunuyorlardı.

Haleb'in sukutundan iki gün evvel, bol yağmurlu, zifiri

CamScanner ile tarandı

karanlık bir gecede Kilis, gene bu mahallî kuvvetlerin sıkı çemberi altında korkulu, endişeli, ümitsiz bir gece geçiriyor, şehir içinde ve çevresinde sık, sık gezen silâhlı devriyelerin düdük sesinden başka hiç bir şey işitilmiyordu.

Gece yarısından bir saat sonra Kilis - Halep şosesi methalinde ve Yahudi mezarlığında nöbet bekliyen devriye, Halep istikametinden şehre doğru süratle gelmekte olan iki otomobilin projektörlerini uzaktan görüyor ve derhal etrafa haber veriyor. İki otomobilin geçeceği şose üzerindeki köprüde toplanıyoruz.

Gittikçe yaklaşan iki otomobilin kuvvetli lâmbaları, ışıklarını üzerimizde topladıktan sonra işaretimizle yakınımızda duruyor, biz; otomobile sokuluyoruz, öndeki otomobilden silâhlı muhafız askerler iniyor, arkadaki otomobilin soför mahallinden de binbaşı rütbesinde bir yaver çıkıyor. karanlıklar içinde bize bağırıyor:

— Kimsiniz, burada niçin toplandınız?..

Yavere, vaziyeti anlatıyoruz, sert ve keskin sesi yumuşuyor, memnun ve mütehassis bir eda ile bize yaklaşarak:

— İçeride, Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşa var, Kaymakam ve kaza ileri gelenlerile görüşeceklerdir. Bize lûtfen delâlet ediniz!..

Diyor. Otomobillerin çamurluklarına iki genç arkadaş atlıyoruz, otomobil şehre giriyor, devriyelerin düdük sesleri ve:

— Durunuz, kimsiniz? Nereye gidiyorsunuz?

Kumandasına soför, itaatle duruyor, fakat devriyeler, bizi çamurlukta görünce yol veriyorlar. Hükûmet konağına kadar olan mesafede belki on defa durup hüviyemizi belli ediyoruz.

Otomobiller, hükûmet konağının önünde duruyor, iniyoruz. O zaman Kaymakam olan İbrahim Beye haber gönderiliyor. Biraz sonra arkadaki otomobilden inen genç bir kumandan, eski hükûmet dairesinin alt katında, cümle kapısına muttasıl jandarma kumandanının odasına alınıyor, soba ve lâmbalar yakılırken, yorgun ve uykusuz olduğu hareketlerinden belli olan kumandan, kaputunu çıkarıp köşede bir koltuğa oturuyor. Bu, Yıldırım Orduları Grup Kuman-

CamScanner ile tarandı

danı Mustafa Kemal Paşadır.

Kaymakamı geliyor, ikisi içeride gizli görüşüyor ve bir müddet sonra hükûmet konağının önüne çıkıyorlar. Askerî vaziyet hakkında mevsuk malûmat almak üzere etrafına toplanıyoruz. Kendisine hâs keskin ve erkek sesile bize:

— Şu teşkilâtınızdan çok memnun oldum!. Şehriniz için gösterdiğiniz telâş ve endişede haklısınız!. Siz bu teşkilât ve hareketlerinizle hem şehrinizi aşiretlerin hücumuna karşı korumuş, hem de ordumuzun ricat hattını, mevziî de olsa muhafaza etmiş olursunuz!. Size ordu namına, memleket namına çok teşekkürler ederim!..

Diyor, içimizde bulunan rahmetli Burhan Efendi:

— Paşam, hiç bir haber alamıyoruz, askerî vaziyet ne merkezdedir? Haleb sukut etti mi?

Diye soruyor. Bunun üzerine O:

— Haleb henüz elimizde, ordularımız o civarlarda hali harbdedir. Fakat ordu, harb edecek emin bir saha, emin bir mıntaka bulamıyor. Önümüz, arkamız düşman, sağımız, solumuz düşman.. Bunun çindir ki bir yerde tutunamıyoruz! Şimdi maksadımız - arkadaki sırtları işaretle - şu tepelere kadar çekilip son müdafaamızı bu Türk topraklarında yapmak ve düşmanı bu ilk Türk hattı üzerinde tevkif etmektir!...

Diyor, fazla izahat vermekten çekinerek susuyor, ellerimizi sıkıyor ve veda ederek otomobile atlıyor, maiyeti de biniyor. İki arkadaş gene çamurluklardayız. Aynı yoldan ve gene devriyelerin çemberi arasından geçerek şehrin haricine, yolun mahrecine geliyoruz.

Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşa, geceyarısından üç saat sonra Kilisten ayrılıp Haleb istikametine tekrar gidiyor.

Ordu, bu tarihten iki gün sonra Haleb'i bırakıp Katma istasyonuna çekiliyor. Ertesi gün Haleb'le Kilis arasında İngilizlerle mütareke yapılıyor, Kilis, bir harb sahnesi olmaktan bu suretle kurtulmuş oluyor.

Atatürk, görünüyor ki, bugünkü millî hudutlarımızı, tâ Birinci Cihan Harbinin son günlerinde tesbit etmiştir.

Sahir Üzel

CamScanner ile tarandı

Atatürk, Manga Komutanı

İnkılâpların birbirini takip ettiği günlerdi. Günler sürprizlerle dolu idi. Atatürk yarattığı şaheserlerinden bir yenisini daha hazırlamakla meşguldü. Bütün gece çalışmış ve yorulmuştu. Azıcık dinlenecekti. Bunun için birkaç arkadaşı ile birlikte Ankara kırlarında bir sabah gezintisi yapmak istedi. Onun dinlenmesi ne olacak. O uykusunda da yapacağı inkılâpların rüyasını görürdü. O dinlenirken dahi çalışırdı. Öyle olmasaydı bu kadar dar zaman içine bu kadar muazzam eserleri nasıl sığdırabilirdi?

Giderlerken bir kışlaya rastladılar. Otomobilini durdurdu. Habersizce kışlaya giderek erlerinin durumunu görmek istedi. Kışlanın kapısına kadar pek neşeli ve daima kahkahalar atan Ata, birdenbire değişti. Ciddîleşti, kaşlar çatıldı ve askerleşti. Şimdi ağzından çıkan her söz bir emir oluyordu.

Hep sivildiler. Kışla kapısındaki nöbetçi haykırdı:

— Durun.. Yasak..

Atatürk'ün yanındakiler el ve baş işaretleri ile nöbetçiye bir şeyler anlatmağa çalıştılar.

— Anlamam. Yasak dedik a...

Mehmetçik Başbuğunu, her zaman koğuşta gördüğü sırmalı, apuletli ve çatık kaşlı fotografından tanır. Atasının bu fotografı onun hafızasında yerleşmiştir. Bu yabancı siviller arasında Atasının bulunacağını nereden anlasın.

Mehmetçiğin dilinden anlamak lâzımdır. Mehmetçiği Atatürk'ten daha iyi hiç kimse anlamamıştır. O, Mehmed'e Mehmet, ona bir müddet bakıştılar. Bir kelime konuşmadan anlaştılar. Mehmet düdük çalarak nöbetçi onbaşısını çağırdı. Ömer onbaşı Başbuğunu hemen tanıdı. Onu salâmladı. Amma ne selâmlayış... Hayatının en heyecanlı anını yaşıyan onbaşı ona hizmet edebilmek aşk ve arzusu ile titredi, çırpındı. Yol gösterdi. Ve komutnina haber vermek için

CamScanner ile tarandı

yıldırım gibi ileri fırladı.

*
* *

Günlerden pazar olduğu için kışlada nöbetçi subaylarından başka kimse yoktu. O günkü nizam karakolu nöbetçi üsteğmen C. Yelalan'dır. Yelalan iyi çocuk, hoş çocuktur, amma çok patavatsızdır. Ölçüsüz konuşur, hareketleri frensizdir. Arkadaşları onu bu huyundan vazgeçirmek için nafile çalıştılar, durdular.

Yelalan nöbet odasında Cumhuriyet gazetesini okumakla meşgulken birdenbire kapı açılır ve Ömer onbaşı rüzgâr gibi içeri dalar. Yelalanın bir tek kelime söylemesine meydan vermeden heyecanla bağırır:

— Komutanım, Atatürk...

— Atatürk mu- Peki söyle buyursun. Şey, dur oğlum. Atatürk mü? dedin. Atatürk.. Ha...

Ve hemen dışarı fırlar. Şimdi Atatürk ile Yelalan karşı karşıyadırlar. Bundan sonraki hareketleri Yelalandan dinliyelim:

«— Atamı benim kadar hiç kimse sevmemiştir. Ne şans Yarabbi, ne şans... Atamla yanyanayım. Onu bir başbuğ, bir şef, bir dâhi, bir kahraman gibi değil, bambaşka, anlatamıyacağım ihtiram hisleri ile selâmladım. Ah, keşke ona, içime sığmıyan hudutsuz saygı ve sevgilerimi izhar edebilecek başka bir selâm tarzı olsa idi.

Atam, odamda masamın başına teklifsizce oturdu. Arkadaşlarına da yer gösterdim. Amma onlar oturmadılar. Ben bir sandalye alarak kapının yakınına ve tam Atamın karşısına geçtim, oturdum. Şimdi ben ev sahibi sayılırım. Atama bir şeyler ikram etmek lâzım.

— Efendim, dedim. Taze kahvemiz, demli çayımız, ve soğuk gazozumuz var. Ne emredersiniz?

— Ben bir kahve içerim. dedi.

— Ya siz, Baylar, ne içersiniz. Diye arkadaşlarına da sordum. Onların bir garip halleri var. Yan gözle bana bakıyorlar ve sıkıldıkları halerinden belli. Anlamıyorum, ne oluyor bunlara..

— Mehmet, gel oğlum. Atama bir kahve. Bana da. Şu baylara da sor bakalım, ne içecekler.

CamScanner ile tarandı

Kahveler gelinciye kadar ev sahibi sıfatile söze ilkin benim başlamam icab eder. Nasıl ve nereden? Aklıma da birşey gelmiyor ki. Ortaya öyle hoş bir mevzu atmalı ki Atam ilgilensin. Dur, buldum.

— Efendim, Mussolini sizden o kadar çok korkuyor ki.

Atatürk, kalemlikten bir kurşun kalem aldı, parmakları arasında döndürürken yavaş yavaş başını kaldırdı ve içi zekâ kaynağı olan gözleri ile gözlerimin içine baktı. Titredim.

— Nereden anladınız?

— Bunu bütün dünya biliyor efendim. Çünkü siz... Sizden elbette korkar efendim.

— Hayır, benden değil. Fakat Türk milletinden herkes korkmasını bilmelidir. Ve korkamalıdır.

***

Bir müddet sonra Atatürk nizam karakol bölüğünü göreceklerini emir buyurdular. Beş dakika sonra bölük hazırdı. Teftiş sırasında Atanın sorgularına güzel cevaplar veren bir çavuşun mangasını karşılarına aldılar. On dört er tek bir er gibi hareket ediyorlardı. On dört er bütün varlıkları ile ondan emir almak için can atıyorlardı.

Ata, manganın karşısına geçti. Sivil elbiseli yüce başbuğ şimdi on dört ere bir manga komutanı gibi emir veriyordu.

En büyük komutan, en küçük komutan gibi komut verdi:

— Komutanınız benim. Benim mangam, istikamet karşınızdaki tek top ağaç. Aralıklar onar adım. Avcı hattı.. Mevzi al... Ateş serbest...

Ve Cumhur Başkanı Atatürk, bir ok gibi manganın önüne fırladı. Bütün hızı ile kendisini dikenli çalıların içine attı.

Onu seyredenler, heyecandan bir müddet nefes alamadılar.»

Ali Somer

CamScanner ile tarandı

Atatürk ve Ordunun Küçük Birlikleri

Dünyanın en uzun meydan muharebelerinden biri olan tarihî Sakaryada düşman, mağlûb edildikten sonra Eskişehir - Seyidgazi - Afyon umumî hattına çekilmiş ve orada yerleşmişti. Ordumuz da büyük kısmı ile bu hat karşısında temas halinde bulunuyor, Sakarya zaferi ile bir kat daha artan manevî kuvvetini maddî cihetten de tamamlamak üzere büyük taarruza hazırlanıyordu.

Bu meyanda mensub bulunduğumuz 4 üncü tümen cephe gerisinde, Aziziye dolaylarında toplanmıştı.

338 senesi ilkbaharının lâtif günlerini yaşamakta olmamıza rağmen, güzel yurdumuzun işgal altında bulunmasından doğan hüzün ve teessür içinde nihaî zafer için sabırsızlanıyorduk.

Bu sıralarda Başkomutan Atatürkün teftişe çıkmış bulunduğu haberi ile yüreklerimizde yanan zafer ateşi yeniden alevlenmeye başladı.

***

Bir sabah tümenimiz teftiş için İkizce köyü yakınında geniş kolda merasim duruşunda Başkomutana takdim edildi. Atatürk, yanında bazı elçiler ve ordu komutanları bulunduğu halde yürüyen bir heykel gibi birliklerin önünden geçiyor ve yüksek sesle (merhaba) diye iltifatlarda bulunuyordu. Başkomutan belinde, uyuyan şarkın kalkınmasına önderlik ettiğinin sükran nişanesi olarak Afganlılar tarafından hediye edilen murassa kılıcile efsanevî kahramanlardan daha üstün bir büyüklük taşıyordu. Şu muhakkak ki, Atatürkte insan ruhunu zapteden sihirli bir cazibe vardı.

Bilhassa biz askerlerin onun maddî ve manevî varlığına karşı sevgi ve saygımız o derece içten ve o kadar kuvvetli idi ki dünyada hiç bir komutan, hattâ hiç bir hükümdar böyle bir mazhariyet kazanamamıştır. O, babalık şefkati ile komutanlık şiddetini tatlı bir ahenk dahilinde nefsinde toplamış büyük bir insandı. O bizim ümidimiz, her şeyimizdi..

Ben, o gün tümenin hücum taburunun öndeki bölüğü komutanı olmam dolayısile Atatürkü daha yakından görüyordum. Taburun karşısına geldikleri zaman intıbaının de-

CamScanner ile tarandı

ğiştiğini gösteren bir tavır aldı. Dikkatle seyre daldı.

***

Merasimden sonra Başkomutan, bulunduğu noktadan ayrılmamak üzere, tümenin birlik komutanlarına ayrı ayrı muharebe vazifeleri verdi. Bunun üzerine bazı birlik komutanları heyecanla maksad ve durumu kavrıyamadıkları için bunları tekrar yanına çağırdı, sevimli ve füsunlu bir eda ve azametle şahane bir muharebe emri verdi ve (buna tertib derler) dedi.

Bu emirdeki maksad ve hedefe uygunluk itibarile sevk ve idare sanatının eşsiz nümunesini görenler hayretler içinde kaldılar.

***

Benim tabur komutanımla göz irtibatım vardı. Sürpriz olsun diye taburu işaret ile sevkedecektir. Bu anda keskin bir ses yükseldi :

— Hücum taburu komutanı nerede?

Derhal yerinden fırlayan tabur komutanının Başkomutandan emir aldığını gördüm. Doğrusunu söylemek lâzımgelirse bu emrin bazı parçalarını ben de işitebiliyordum. Tabur komutanı emri tekrarladıktan sonra diz çöktü ve işaretle bana ulaştırdı, ben de bölüklere tebliğ ettim. Buna nazaran taburun sağ yanı açık olduğundan sağa kademeli açılmak lâzımgeliyordu. Bölüğümü, iki takımı birinci hatta yayılmış, bir takımı sağa taşkın ikinci hatta açılmış olarak tertibledim. Bölüğün yayılması, taburun açılması, manga, takım ve bölük komutnlarının erkânları ile yerlerini almış bulunmaları filmlerdeki gibi muntazam ve seri oldu. Sanki talimnameler kâğıd üzerinden araziye intikal ediverdi.

Atatürk, kendilerinden de mülhem olan bu canlı ve heyecanlı muharebe tablosu karşısında İkinci Kor Komutanı sayın General Salâhaddin Âdilin fevkalâde tahassüs ile elini sıktı ve tabur komutanının sırtını okşıyarak takdir buyurdu. Hücum taburuna da içine sığmıyan bir memnuniyetle davul zurnadan teşkil edilen millî bandosunnu çalarak gidip garnizona istirahat etmesini emrettiler. Kor Komutanı, gene Afganlılar tarafından hediye edilen altın saatle tabur komutanı-

CamScanner ile tarandı

nı taltif etti. Biz subayları da rütbe derecelerimize göre Rus altınları ile mükâfatlandırdı. Takdirin hakikî ve manevî müstahakkı aziz Mehmedçiklerimizdi. Zira, millî varlığımızın bu asil ruhlu adsız kahramanları her zaman olduğu gibi sevinçten ve subaylarının başarısından başka maddî bir mükafat beklemezler.

Burada, Atatürkün komutanlık dâhiliğine misal; kısa bir zamanda seferî mevcudlu bir tümenin her birliğine ayrı muharebe maksad ve hedefi güden vazifeler vermesi, hücum taburu müstesna, diğer ordu birlikleri ile beraber 4 üncü tümenin de henüz taarruz kabiliyetinde bulunmadığını kestirerek büyük taarruzu geri bırakması (1) gibi milletimizin mukadderatı ile ilgili mühim ve hayatî bir karar almasıdır.

Avni Kükner

---

(1) Bu sıralarda Mecliste taarruz için ısrar eden kuvvetli bir grup olduğu halde buna rağmen Atatürk askerliği siyasete âlet etmek istemedi.

★★

Asker, Başkomutan ve İnsan Atatürk

1 mayıs 1937 sabahı, bir kaç gün sonra başlıyacak imtihanlarımın heyecanile çok erken uyanmıştım. Sabahın bu erken saatlerinde babamı giyinmiş olarak telefonda konuşuyor görmek beni biraz daha heyecanlandırdı. Babam telefonda «Cemalciğim, Sabiha Gökçen bu sabah bir uçak filosile doğuya gidiyor. Biz de hava alanına gidelim, filonun hareketinde birkaç resim çekelim, askerî bir albüm yaparsın, Atatürk'e sunulur.» diyordu.

Babam, uyandığımı görünce beni de beraberinde götürmek istedi. Hemen ona katıldım.

Ortalık ağarırken Etimesğut alanına geldik. Babamın bize anlattıklarını can kulağiyle dinliyorum; gece Atatürkün huzurunda, yemekte Sabiha Gökçen de varmış. Atatürk bü-

CamScanner ile tarandı

tün gece onun yolculuğunu konuşmuş. Kendisine sıhhatini, neşesini, arzularını sormuş. Bir ara gitmemesi hususunda bir teklifle ciddî arzusunu yoklamış. Fakat Gökçen gitmekte ısrar etmiş. Atatürk ona, filonun doğudaki vazifesinin bazı sarp dağlara sığınmış insanlara karşı kuvvet gösterileri yapmak olduğunu söylemiş, kadınları ve çocukları korkutmamalarını tenbih etmiş. Gökçen, Atanın elini öpüp ayrıldıktan sonra, O, sofradakilere Sabihanın şahsındaki Türk kadınlığının kahramanlığını övmüş. Sabaha yakın dağılmışlar.

Bizden biraz sonra Sabiha Gökçen, bir kaç arkadaşile alana geldi. Mavi pilot üniformasile uzakta duran uçaklara bakarak bir şeyler söylüyor. Bu ara «Atatürk geliyor, dediler!» Hep birlikte onu karşılamak için otomobiline doğru ilerledik.

Ata, otomobilden kardeşi Bayan Makbule ile indi. Lâcivert bir elbise giymişti. Herkesin elini sıkıyor. Ben elini öpmek üzere biraz ilerliyorum. Babamın ismimi söylediğini hatırlıyorum. Gülen gözleri ve sevimli yüzile bana bakıyor. Uzattığı elini, 14 yaşımın bütün heyecanile öpüyorum.

Atatürk, gece hiç uyumadığını, Gökçene tekrar veda etmek istediğini söyledi. Gayet zinde ve genç görünüyordu. Filo komutanını, pilotları ve Gökçeni etrafına çağırarak hep beraber yere diz çöktüler. Eline aldığı bir değnekle toprak üstünde filoyu çiziyor, her birine nasıl uçacaklarını soruyor, cevabları dinliyordu.

Bir ara başını kaldırarak kısılmış mavi gözlerile uçakları semada görür gibi, ufka düşünerek baktığını, yaşadıkça unutamıyacağım. O andaki dalgın düşüncesi belki kendisini senelerce evvelki hatıralarına sürüklemişti.

Pilotlar, Ataya veda ederek elini öpüyorlar. Gökçen, sırtında paraşütile küçücük bir kız, epeyce yükseltilen merdivenle uçağına atlıyor. Ata hepsini gözlerile takib ediyor ve nihayet filonun uçakları haşyetle, arkalarında birer toz bulutu bırakarak birer birer kalkıyorlar.

En ileride Ata, sabah güneşinin bakir ışığında ufka bakıyor. Bu bakışta: Başkumandan Mustafa Kemal'in Çanakkale'deki bakışını, 19 mayıs 1919 da Samsun limanından Anadolu topraklarına bakışını görüyoruz. Ata, gözleri

CamScanner ile tarandı

ufukta, sessiz, hareketsiz, gergin çehresi, çatılmış kaşları ve derin gözlerile dimdik bir heykel gibi duruyor; sanki sonsuz filolar Türk semalarından akıp gidiyorlar gibi, ufukta gittikçe küçülen filoyu seyrediyor. Hiç kimsede hiç bir hareket, hiç bir ses yok.

Ata dönüyor, mavi gözlerinin ıslaklığı güçlükle zaptedilmiş. Yüzünde büyük insanların, kahramanların ağır acıları yenen vakur, ciddî halini görüyoruz. İlerdeki barakalara doğru hep beraber sessizce ilerliyoruz.

Bir masa etrafında oturuluyor. Ben ayakta onun hemen arkasında nurlu başını seyrediyorum. Bir kahve içme teklifi... Etrafındakilere bakarak çehresinde bir neşe ışığı beliriyor. Biraz evvelki başkumandan yerine herkesten şefkatini esirgemiyen bir Ata, bir baba beliriyor.

Önüne büyük maroken kaplı bir hatıra defteri getirerek imzalamasını rica ediyorlar. Evvelâ tarihi atıyor, sonra K. ve Atatürk harflerini yazıyor, fakat biraz ileride temelleri atılan büyük hava istasyonuna bakınca vazgeçerek bir kaç keskin çizgi ile ismini siliyor ve gülümsiyerek «Yeni binanın açılışında imzalarız» diyor. Fakat kara bahtımız, onun adını o deftere tekrar koymasına fırsat vermiyecektir.

Bu arada Fransız elçisinin İstanbul'a gitmek üzere alana gelmekte olduğunu söylediler. Hatay konuşmalarından, o zamanki Fransız hükûmetinin politikasından memnun olmıyan Ata, elçiyi görmek istemiyor ve hep beraber alandan ayrılıyoruz.

Biraz ileride otomobiller durdular. Başyaver gelerek Ata'nın, babama akşam yemeğine gelmesini emrettiklerini söyledi. Atatürk, Gökçen'i uğurlarken duyduğu teessür, Fransız elçisinin gelişinden hissettiği infial arasında babamın hiç bir emir almadan orada bulunuşunu düşünmüştü. Büyük ve âlicenabane takdirini, onu yemeğe çağırarak gösteriyordu.

Büyüğün, kadının elini, sevgilinin yanağını, küçüklerin gözlerini öpmek medenî insanlığın en yaygın ve hoş bir geleneğidir. Böylece Atatürk'ün elini öpmek, insanlığın bu tabiî ve elbette zevkli hareketine uymaktır. Ancak, Atatürk gibi bir dâhinin hayatına son yıllarında temas eden henüz

CamScanner ile tarandı

çocukluktan yeni çıkmış bir insanın başka bir mazhariyeti olur mu? Olmaz, demeyinizi, çünkü ben, Atatürk'le yalnız dudaklarımın ince zarı ellerine dokunduğu müddet temasta kalmış değilim. Çünkü, pilotlarile konuşurken asker Atayı, filoyu takib ederken Başkumandan Atayı, kahvesini içerken asil insan Atayı, ayrılırken vatanı için hisli Atayı gördüm. Dudaklarımın bir kaç saniyelik temasına karşılık ruhuma sindirdiğim Atatürk varlığı hâlâ içimde bütün canlılığiyle yaşıyor, daima yaşıyacaktır. Bunu benden sonrakilere bütün asalet ve mehabetile nakletmek arzusile birlikte yaşıyacaktır.

Dr. Ekrem Turan

★★

Sakarya Zaferini Sağlıyan Kısa Bir Emir

Bu hâtırayı, bizzat yaşamış bulunan eski millevekillerinin birinden dinlemiştim:

«— Sakarya meydan muharebelerinin kat'î neticeler vâdeden en kritik günlerini yaşıyoruz. Ankara'dayız. Günler değil, saatler bile tarihî hâdiselere gebe.

O gün gene Meclis geç vakit dağılmış, cepheden gelen raporları okumaktan doğan bir yorgunluğun altında hiç de derin olmıyan bir uykuya dalmıştım.

Kaç saat geçmişti tahmin edemiyeceğim, yeni bir içtima için çağırıldım. Gecenin bu pek geç saatlerinde vuku bulan olağanüstü davetin büyük bir mânası olduğu âşikârdı; fakat ne?

Benim gibi hiç kimsenin bir şey bilmediğini ve herkesin aynı heyecanı yaşamakta olduğunu içtimaa vardığım zaman öğrendim.

Bir kaç dakika sonra Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), yaverile beraber geldi. Yüzünde heyecanımızı son dereceye yükselten bir ciddiyet, mimiklerinde vakur bir mânanın izleri vardı. Elindeki telgrafı göstererek:

— Arkadaşlar, dedi, vaziyet çok kritik...

CamScanner ile tarandı

Daha fazla birşey ilâve etmeksizin âsabî adımlarla bir aşağı bir yukarı gezinmeğe başladı.

Kritik kelimesinin lûgat mânası malûm olduğu halde, askerlikte bu, acaba neye delâlet ediyordu?

İşte böylece biz yeni açıklamalar beklerken o, yaverine:

— Yaz, dedi:

«Raporunuzda düşmanın durumu hakkında verdiğiniz malûmat, onun artık muharebeyi kaybettiğini anlatıyor. Kat'iyen geri çekilmeyin. Bir kaç saate kadar düşman çözülecektir.»

Sonra bize dönerek:

— Arkadaşlar, dedi, cephe kumandanından şimdi aldığım raporda kuvvetlerimizin çok sıkışık durumda oldukları ve düşmanın yeni hamlerlere başlıyacak emareler gösterdiği ve geri çekilmemizin emredilmesi bildiriliyor. Bence bu, düşmanın artık mağlûp edildiğine ve muharebeyi terkedeceğine işarettir. Verdiğim emri işittiniz; yeniden geri çekilme yok. Kuvvetle ümit edebiliriz ki yarına kadar düşmanın geri çekilmeye başladığı haberini işiteceğiz.

Beş saat sonra cepheden yeni bir rapor geldi. Düşman Sakarya meydan muharebesini kaybetmiş, ric'ata başlamıştı.»

Memduh Okay

★★

Büyük Taarruz Sabahı Yediği Kahvaltı

Büyük taarruz sabahı. Yüzyılların nadir yetiştirdiği Büyük Komutan Atatürk, Kocatepede. Tanyeri ağarıyor. O sabah karşıdaki mor tepelerin gerisinden yükselen güneş, Türk milletinin sanki içine doğuyor ve ona büyük zafer müjdeleri getiriyordu. Yeşil vâdileri tülleyen sisi yırtan sarp tepelerin yalnız uçları gölüyordu.

Yıllardır Akdeniz meltemlerine hasret çeken Türk ordusu, Başkomutanından son erine kadar gözlerini batıya

CamScanner ile tarandı

çevirmiş; düşmanın üzerine atılacak anı sabırsıklıkla bekliyordu.

Bu sırada Atatürkün yanına sokulan bir subay, «Kahvaltı eder misiniz?» diye sordu. O, konuşmuyor, dalgın dalgın ileriye, düşman mevzilerine bakıyordu. Bir baş işaretile istemediğini anlattı.

Sabahın sessizliğini, gökleri yırtarak uçan bir top mermisi bozdu. Arkasından bütün Türk topları ateş püskürmeye başladı. Düşmanın zaptedilmez denen mevzileri altüst oluyordu. Bir an içinde her taraf ateş ve duman içinde kalmıştı. Her taraf yanıyordu. Manzara cidden keyif verici idi. Ateş gittikçe şiddetleniyor; Türk miletinin talihi ile birlikte güneş de nazlı nazlı yükseliyordu. Atatürk pelerinini altına topladı ve kayaların üstüne oturdu. Dalgınlığı kalmamıştı; tebessüm ediyordu. Sabah ışıklarının okşayarak parlattığı altın saçlarında Türk miletinin geleceği de parlıyordu. Çok keyiflenmişti. «Şimdi kahvaltıyı getirin.» diye seslendi. Bir tepsinin içinde iki dilim er ekmeğ, bir kaç zeytin, bir parça beyaz peynir geldi. İşte hepsi o kadar. Bunları büyük bir iştiha ile yedi.

Evet, yedi düvelin azametine meydan okuyan, masum bir millete yeniden hayat veren Yüce Komutan, Koca Dâhi Atatürk kahvaltı ediyordu. İsteseydi altın tepsiler içinde parlak ve yaldızlı sahanlarda her bakımdan nelere sahib olmazdı. Hayır, o böylesini seviyor ve böyle istiyordu.

Yüce Atatürk sen yalnız bize, Türk milletine değil, tarihlere, dünyalara ne büyük örnekler verdin.

Etem Alkan

★★

Atatürk'ün Gözyaşları

Anlatacağım olayı, bir arkadaşımdan dinledim. O da Atatürk'ü yakından tanıyan ve bu manzaraya şahid olan bir tanıdığından duymuş.

Bin bir imkânsızlık içinde aylar süren hazırlıklardan, didinmelerden, uykusuz gecelerden, paha biçilmez feda-

CamScanner ile tarandı

kârlıklardan sonra nihayet İstiklâl Savaşının sonucunu belli eden Başkomutanlık Meydan Muharebesini kazanmıştık. Canını dişine takıp milletimizin kötü kaderini tamamen değiştiren bu muharebeyi bizzat sevk ve idare ederek, zaferi âdeta şahsında heykelleştiren Türkün en büyük evlâdı, bulunduğu tepeden savaş meydanını seyrediyordu.

Sayısız insan vücutları, parça parça, didik didik, birbirine girmiş, şurada bir kol, kopmuş bir kafanın yanıbaşında, ötede delik deşik bir karın, gövdesini kaybetmiş ayaklar, mermi parçaları, kan yağmurile ıslanmış kırmızı toprak, kırık bir top arabası...

Atanın kahraman başı, bu manzaraya doğru uzanıyor. İşte en büyük Türk, tarihte pek az adama nasip olan zaferinin karşısında, onu seyrediyor. Amma yüzü neye böyle düşünceli, kaşları niçin böyle çatık acaba? Onda âdeta eserinden memnun olmıyan bir sanatkâr hali var.

Bir anda bütün bu muharebe alanını gözlerinde hapsetmek ister gibi uzun uzun ileriye bakıyor. Sonra gözlerinden iki damla yaş ve o ana kadar sımsıkı duran dudaklarından şu kelimeler dökülüyor:

— Böyle mi olmalıydı... Ne lüzum vardı buna?.. Zavallı insanlık!..

Lâtife Örsten

★★

«Dövüştüğümüz Milletin Bayrağı Çiğnenmez»

Atatürkün aramızdan ebediyen ayrıldığının üçüncü günü akşamı idi. İhtiram nöbetini ifa etmek üzere birkaç arkadaşımla beraber Dolmabahçe sarayına gönderildik.

Akşam yemeği esnasındaki konuşmalar hep Atatürke aiddi. Atatürkün eski yaverlerinden ve o zaman milletvekili bulunan Muzaffer Kılıç, aşağıdaki şu iki hâtırayı anlattı:

1 — «İstiklâl Savaşında Başkomutanlık Meydan Muharebesinin kazanıldığı gündü, Atatürk maiyetlerile birlikte binlerce şehit ve maktul arasında harb sahasını dolaşırken bir Yunan bayrağının yerde serili olduğunu gördü. Maiyet-

CamScanner ile tarandı

lerinden birisi bu bayrağı çiğnemek istedi. Fakat Atatürk derhal bu harekete mâni olarak:

«— Dövüşmesini bilen kahraman bir milletin bayrağı asla çiğnenemez. O ebediyen yaşar.» dedi.»

2 — «Ölümlerinden bir müddet evvel Türk donanması, Karadeniz manevralarına çıkarken Dolmabahçe sarayı önünde Atatürk'ü topla selâmlamak istedi. Ata, buna razı olmıyarak:

«— Yalnız geçerken onları bir kere daha doya doya seyredeyim.»

Diyerek Türk savaş gemilerini uzandığı şezlongtan içini çekerek ve ağlıyarak seyretti.»

Yzb. Kemal Kumkale

★★

«Hayır, Düşmanı Takib Etmesinler!»

Sekizinci sınıfta idim. Kitabımızın inkılâb tarihi kısmına o derste başlamıştık. Hocamız, devrin kahramanı Atamızdan uzun uzun bahsederken şöyle bir hatıra anlattı:

— Kurtuluş Savaşının en heyecanlı zamanlarından birinde, Atatürk karagâhında masasının önünde başını elleri arasına almış bir vaziyette. Üç gündenberi uyumamıştı.

O sırada bir haber geliyor. «Düşman kaçıyor. Takib edelim mi?»

Yanındakiler yaklaşıyor, soruyorlar:

— Paşam. düşman ric'at ediyor, takib etsinler mi?

Atatürk, başını kaldırmıyor ve sadece:

— Etmesinler! diyor.

Birden şaşırıyorlar. Nasıl olur, böyle bir fırsat bir daha ele geçer mi?

O zaman kendisinin uykusuz olduğunu, belki haberi verdikleri an biraz dalgın bulunduğunu düşünüyorlar ve aralarında alçak sesle hayret cümleleri teati ediyorlar.

Bir saat sonra bir haber daha geliyor: «Düşman terkettiği sahaya saatli bomba döşemiş ve bombalar vakitleri gelince patlamışlar!»

Yüksel Yüce

CamScanner ile tarandı

Atatürk ve Motosikletli Teğmen

Yıl 1937. Büyük Trakya manevraları başlamak üzere. Ben teğmen rütbesile 61. topçu alayında bulunuyordum. Manevra süresince 61. tümen ile alayım arasında motosikletli irtibat subaylığı görevini almıştım.

Çorlunun 8 - 10 kilometre batısında, asfalt yol kenarında, ordugâhta bulunan alay karargâhından, Çorluda bulunan tümen karargâhına acele bir rapor götürüyordum. Çorluya bir kaç kilometre kalmıştı. Motosikletin, saytkarını motöre bağlıyan civatalardan birisi kırılmış, motosiklet sağa, saytkar sola eğilmişti. Rapor acele olduğundan bu şekilde yola devam etmeğe karar verdim. Muvazene temin edebilmek için yolun, daha ziyade soluna yakın olmak üzere ortasından gidiyordum. Bir kaç dakika geçmemişti ki karşıdan bir otomobilin hızla geldiğini gördüm. Yol vermek için, usule aykırı olarak sola yanaşmakla beraber, sağımdan geçmesi için de elimle işaret ediyordum. Otomobil, halimi ve işaretimi anlamamış gibi üzerime doğru gelmekte devam etti. 10 metreye kadar yaklaştıktan sonra birden sağa saptı ve 25-30 metre geçtikten sonra durdu. Geriden gelen ve benim görememiş olduğum diğer otomobillerden durmamı işaret ettiler. Durdum. «Atatürk çağırıyor!» demeleri üzerine motosikletten indim ve Atatürkün yanına koştum:

— Ben teğmen Raif Serin. 61. topçu alayından 61. tümen komutanlığına rapor götürüyorum.

Raporların, tanınmış bir üste, veya kendisini tanıtan bir üstün isteği üzerine, gösterilmesi usulden olduğundan, harita çantamdan çıkardığım zarfı da Atatürke uzattım. Zarfın üzerindeki yazıyı, yüksek sesle:

«Zata mahsustur. 61. tümen komutanlığına. Çorlu» diye okuduktan sonra:

— Raporumu teslim ettikten sonra beni gör!

Emrini verdi.

— Raporumu verdikten sonra sizi göreceğim!

Diyerek tekrar selâmladım. Otomobilin hareketi üzerine ben de motosiklete binerek yoluma devam ettim.

Raporu tümen karargâhına verdikten sonra ilk işim,

CamScanner ile tarandı

saytkarı motörden ayırmak oldu. Atatürke yetişmek ve aldığım emri yerine getirmek için hemen hareket ettim.

Atatürkü bir kaç defa görmüştüm, fakat hiç muhatab olmamıştım. Beni niçin çağırmıştı? Özel bir vazife mi verecekti? Yoldaki usulsüz hareketim için beni tekdir mi edecekti? Yoksa, sık sık yaptığını, duyduğum gibi beni de imtihan mı edecekti? Bütün bunlara ne bir sebeb ve ne de bir cevab bulamıyordum. İçimde büyük bir heyecan vardı. Atatürkle, dünyanın en büyük komutanı ile, konuşacaktım.

Motosikleti sanki başkaları idare ediyor da beni rüzgâr gibi uçuruyordu. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Hayatıma mal olabilecek kadar tehlikeli bir viraj dönüşünden sonra otomobil kafilesini önümde gördüm. Birer birer hepsini geride bırakarak Atatürkün otomobili hizasına kadar ilerledim. Şimdi Atatürk sağda, ben de solda atbaşı beraber gidiyoruz.

Beni, gurur ve saadete boğan bu yolculuk uzun sürmedi. Kafile, bir tepeciğin yanında durdu. Atatürk, çevik bir hareketle otomobilden inerek tepeye çıktı. Gerisindeki otomobillerden inen zevat konuşarak Atatürkün etrafını çevirdiler. Yüksek rütbeli subaylar çantalarından çıkardıkları haritaları açtılar. Yüzleri kuzeye dönük olarak kâh ellerile araziyi göstererek, kâh haritaya bakarak bir hayli konuştular. Burası harekât alanı idi. Ben bir kenarda bütün konuşulanları duyuyor, bütün hareketleri görüyor, fakat bir şey anlamıyordum. Birden önümde bulunanların açılıverdiğini ve Atatürkün elile «Gel!» diye beni çağırdığını gördüm. Koştum. Sert bir selâmdan sonra :

— Buyur!.

Dedim ama sonunu getiremedim. Buyur Paşam mı? Buyur Komutanım mı? Buyur Cumhur Başkanım mı? demeliyim diye bir an tereddütten sonra :

— Buyur Atatürk! diyiverdim.

Atatürkün arkasında toplanmış olan zevattan bazılarının el, kol hareketlerile dikkat nazarımı çekmeğe çalıştıklarını, ağızlarını açarak bir şeyler işaret ettiklerini görür gibi oldum. Her halde hitabımı beğenmemişlerdi. Elimde olmıyarak gözlerim kaymış olacak ki, Atatürkün yüzü birden değiş

ti, sert bir baş hareketile yana döndü, bir an durduktan sonra başını bana çevirerek konuştu:

— Raif, kaç yaşındasın?

— 22.

— Mektebden ne zaman çıktın?

— İki sene evvel.

— Hangi tarafa mensubsun?

— Kırmızı.

— Manevrada senin tarafının kazanacağına inanıyor musun?

— Kazanacağız, fakat çetin olacak.

— Neden kazanacaksın, neden çetin olacak?

— Kazanacağız, çünkü zafere imanımız var. Çetin olacak, çünkü mavi de bizim soyumuzdan.

— Demek ki mavi senin soyundan olmasaydı kolaylıkla kazanacaktın?

— Mutlaka...

— Ya kuvvetçe senden çok üstün olurlarsa?

— Biz daima az kuvvetle büyük zaferler kazanmış bir milletin çocuklarıyız.

— Az kuvvetle kazanılmış zaferlerimizden hangilerini biliyorsun say?

— İstanbulun zaptı ve Mohaç hariç tarihimizi dolduran zaferlerin hemen hepsi..

Biraz durakladıktan sonra devam ettim:

— Niğbolu, Kosova, İkinci Niğbolu, Varna, Otlukbeli, Çaldıran, Ridaniye, Dumlupınar...

Atatürkün memnun olduğunu benim tecrübesiz gözlerim bile yüzünden okumuştu.

— Sana bir sual daha soracağm. Bilirsen başka yok, bilemezsen akşama kadar imtihan var. Kabul mü?

— Kabul.

— Tarihte en büyük komutan kimdir?

— Tarih deyince en eski zamanlardan şu dakikaya kadar geçen zamanı nazarı itibara almak lâzım. Böyle olunca en büyük komutan.....

Güldü ve sözümü kesti:

— Yooo... bilemedin.

CamScanner ile tarandı

Sözümün kesilmiş olmasına rağmen cevabımın ne olacağını ve benim ne kadar safiyetle söyliyeceğimi Atatürkün anladığına kani olmuştum.

İmtihanı kazanmıştım. Omzuma elile dokunarak gitmemi işaret ederken etrafndakilere dönerek, bir tek kelimesini bile unutmadığım şu sözleri söylemişti:

«— Tarih, millî kahramanlığın geliştirilmesi için en büyük menbadır. Yetiştirme cihazının başında bulunanlar, bundan hakkile istifade edebilirlerse milletin her ferdi birer kahraman olur ve o milletin sırtı asla yere gelmez.»

Raif Serin

★★

«Tuzla Bu Sırtın Arkasında mi?»

Batı Anadolu çevresinde askerî manevralar yapılıyordu. Rahmetli Atatürk de o sırada bir Ege gezisine çıkmıştı.. İzmirden, kıyı bölgesini takiben Edremid ve Balıkesire gelmişti. Bu arada uğraklardaki askerî birlikleri de teftiş ediyordu.

Ayvalıktaki süvari alayımıza hareket halinde ve yol üzeri bir teftiş vermeği teminen aldığımız harb vaziyetine uyarak o gün seri bir yürüyüşe geçtik. Ayvalık - Altınova - Dikili istikametinde ilerlerken karşımıza Atatürk ve maiyetlerindeki zevatı taşıyan otomobil kafilesi çıktı.

Bu telâkide, böyle teftişlerde mutad olduğu veçhile Alay Komutanımız Albay Muzaffer Kayseriye gereken sualler soruldu. Fikirler teati ve tesbit edildi.. Vaziyet icabı bulunduğumuz noktanın batısındaki sırtın arkasındaki (Tuzla) bahis konusu oldu. Ata merhum :

— Tuzla bu sırtın hemen arkasında mıdır?.. diye bir sual sordu.

— Evet, dedik.

— Zannetmem... Bu sırttan sonra bir sırt daha olacak, ondan sonra Tuzla gelecek... cevabını verdi.

Vaziyet tuhaftı. Karşılarında Ordu Müfettişimiz Orge-

CamScanner ile tarandı

neral Fahreddin Altay, Kolordu Komutanımız merhum Korgeneral Ali Hikmet, alayın Komutanı Albay Muzaffer, alay Emir Subayı Yüzbaşı Cavid Oral vardı. Alayın ağırmakineli tüfek komutanı ben de orada idim. Herkes fikrinde isabet bulunduğuna kani idi. Bilhassa, küçük rütbeli olan bizlerin oraları garnizonumuzdu, iyi bilirdik.

Bizler de her halde kendilerinin yanıldıklarına zahib olarak nezaketen sustuk. Merhum elindeki 1/100.000 ölçülü haritaya bir göz daha atıp Cavide :

— Sür atını oraya bak, gel.. dedi.

Türk ordusunun Başbuğu, elindeki haritayı mektup gibi okuyan âlim asker, bizi mahcub etmişti.

Onun dediği çıktı, hepimiz utandık.

Bir babanın evlâdlarına öğüd verişi gibi bize şöyle dedi :

— Toprağınızı, en ufak teferrüatına kadar tanımalısınız, çocuklar...

Behçet Bağatır

★★

Generallerin İmtihanı

Sıcak bir yaz günü, Adapazarında trenden inerek Boluya gelmek üzere hazırlanmış otobüslerden birine bindim. Otobüsün içerisindeki bunaltıcı sıcağa, bitmek bilmiyen yolun verdiği sıkıntı da eklendiğinde yolcuların kimisi uyukluyor, kimisi de yiyecek sepetini karıştırıyor; içeride bir sessizlik hüküm sürüyordu. Tam bu sırada anlatılan şu hatıraya, kulak misafiri oldum :

«— 1936 yılında Trakya büyük manevraları yapılıyordu. Atatürkün de bizzat teftiş ettikleri bu manevralar Türk askerinin ve Türk kumandanlarının ve erlerinin neler yapmağa muktedir bulunduklarını göstererek büyük bir başarile neticelenmişti. Arazi üzerindeki tatbikat bittikten sonra Atatürk, yanında subay ve generaller de olduğu halde Orduevine döndüler. Orada bu manevralar hakkında hararetli ve samimî konuşmalar yapılırken; ben de piyade al-

CamScanner ile tarandı

bayı olarak o konuşmaların cereyan ettiği odada bulunuyordum.

Büyük komutan Atatürk, bir aralık orada bulunanlara şöyle bir vazife verdi :

— Şimdi aldığınız bir telgrafa göre bir düşman ordusu Edirneden Türk hududunu 32 kilometre geçerek ileri hareketlerine devam ediyor. Şimdi bulunduğumuz yer düşman ordusunun hareket noktasına oldukça yakın. Bu vaziyet karşısında ne yaparsınız?

Diyerek dışarı çıkmak üzere ayağa kalktı. Herkes bu anî sual karşısında bir an durakladı. O zaman bu manevralardaki muvaffakiyetinden dolayı büyük komutan Atatürkün unutulmaz takdirlerine mazhar olmuş bulunan genç bir general ayağa kalkarak :

— Paşam, bana biraz müsaade edin bu meselenin cevabını arzedeceğim.

Dedi ve odayı terketti. Arkasından biraz sonra Atatürk de diğer generalleri yalnız bırakarak dışarı çıktı.

Bir saat sonra Edirneden Atatürke şöyle bir telgraf geldi :

«Büyük komutanım, düşman kuvvetlerinin karşısında hazır bir vaziyette emirlerinizi bekliyorum!»

O general, bugün Genelkurmay Başkanı olan Salih Omurtaktır.»

Nureddin Akan

★★

Sınırlarımızdaki Nöbetçilerden Biri

İtalyanların Habeş harbi sıraları idi. Düşmanın beklenmedik bir sürprizine maruz kalmamak için, Ege sahillerindeki kıta ve tahkimat komutanları gayet titiz davranıyorlar ve herhangi bir casusluk hareketine meydan vermemek için de erleri, daima uyanık bulunmaları yolunda, ikaz ediyorlardı.

Bir gece, anî olarak gelen bir şifreden, ertesi günü Atatürkün müstahkem mevkii teftiş edeceği haberi öğre-

CamScanner ile tarandı

nildi. Tabiî herkesi büyük bir telâş ve heyecan kapladı. Atatürk bu!. Teftişlerinde gözünden bir şey kaçmasına imkân var mı? Bütün birlikler, en büyük komutanından en küçük erine kadar, hummalı bir faaliyetle kendilerine çeki düzen vermeye, eksiklerini tamamlamaya başladılar.

Ertesi günü büyük Ata, maiyeti erkânı ile muayyen sasatte geldi ve birlikleri teker teker gezmeye başladı. Teftiş normal olarak devam etmekte idi ki, müstahkem mevkideki koruganlardan birine giden yolun dönemecinde, Atatürk birdenbire durdu ve kendisini takib edenlere hitaben :

— Siz beni burada bekleyiniz, ben yalnız gideceğim!

Dedi. Komutanlar tereddüdle birbirlerine baktılar, fakat tabiî hiç bır şey söyleyemediler. Yalnız o mıntakadaki bölüğün yüzbaşısı :

— Atam, müsaade ederseniz bendeniz geleyim..

Dedi. Atatürk kat'î bir ifade ile:

— Hayır, siz de kalınız!

Cevabını verdi. Çaresiz herkes neticeyi endişe ile beklemeye başladı.

Atatürk patikanın kıvrımını döndü ve koruganın hâkim bir noktasında nöbet beklemekte olan Mehmedçiğe doğru yürümeğe başladı.

Bir müddet sonra avdet eden Atatürk cereyan eden hâdiseyi orada bulunanlara şöyle anlattı:

— Uzaktan bir başıbozuğun yalnız başına kendisine doğru gelmekte olduğunu gören nöbetçi silâha davrandı ve biraz daha yaklaşmamı bekledikten sonra, gür bir sesle :

— Dur hemşehrim, yassak!..

Dedi. Bu ihtar karşısında durdum ve nöbetçiye sordum :

— Sen beni tanıyor musun? Ben kimim?..

Nöbetçi, dikkatle bakarak, biraz tereddüdden sonra :

— Atatürksün komutanım!!.. dedi.

— Pekâlâ... Sen benim Atatürk olduğumu, biliyorsun da, hâlâ neden yasak diyorsun?..

Mehmedçik bir an duraladı. Her halde teftişten onun da haberi vardı, fakat onun bildiği Atatürk, maiyetile ge-

CamScanner ile tarandı

lirdi, böyle yapyalnız gelmezdi... Bu işte muhakkak bir kurt yeniği vardı. Bir lâhza düşündükten sonra kafasını salladı ve safiyetle cevab verdi :

— Komutanım, Atatürksün, Atatürksün ama... Düşmanların işine akıl sır ermez... Birini sana benzetir içeri sokarlar... Gözünü seveyim, sen şu bizim yüzbaşıyı beraber al gel de, o zaman nereye istersen git!..

İşte görüyorsunuz ya, ben de dönüp geldim.

Büyük Ata, kahkahalarla gülerek, vazife esnasında kendisine bile müsamaha etmiyen kahraman Mehmedçiği takdir etti ve çavuşluğa terfiini emretti. Nur içinde yatsın koca Atatürk!..

Kâmil Homris

★★

Atatürk, Beni Nasıl İmtihan Etti?

Sene : 1335 - 1919, ay teşrinisani - kasım. Mütarekenin kara günleri.

Galiblerin denizde gemileri, karada piyadeleri, süvarileri, otomobilleri ,tankları cirid oynamakta, galib er mağlûb subaydan selâm beklemekte.

Bir tarafta Padişah ve hükûmeti onlardan yana, Kuvayi Milliyenin imhası için Anzavur teşkilâtı kurmakta, diğer tarafta tarihe destan olan Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı Beyoğlunun bir apartımanında, başında miralay Galatalı Şevket emrinde, topları gibi gönülleri de düşman tarafından kırılmış olan muhtelif rütbede subaylar, binbir mahrumiyet içinde millî kuvvetlere yardıma çalışmakta.

Müstahkem Mevki Komutanı, bu kara günlerin birinde beni çağırdı. Sıvasta bulunan Mustafa Kemal Paşaya Samsun yolu ile bir zarf gönderdi. Götürdüm ve cevabını getirdim.

***

Üç ay sonra Ankaraya gelen (O) na tekrar bir zarf götürdüm. Karargâhta misafir edilmemi emir buyurdu. Ertesi günü başyaveri Salih Bozok:

— Paşa seni istiyor!

CamScanner ile tarandı

Diye beni bir salona aldı.

Salonun ortasında büyük bir masa, başta (O), yanlarındaki iskemlelerde kalpaklı, fesli, sarıklı, vakur başlı, ateşin bakışlı insanlar oturuyor. Tam karşısındaki boş bir iskemleye oturmamı işaretle emir buyurdu. Heyecanla iliştim ve bekledim.

— Nerelisin oğlum?

— Tokadlıyım, Paşam

— Hayır. İstanbullusun ve Şehzadebaşında oturuyorsun. Bunlar gibi soracağım sualler de farazidir. Yalnız iyi dinle ve iyi düşün, tamamen doğru cevab vermeğe çalış..

— Başüstüne Paşam.

— Evet..... Bir gün Beyazıdda resmî elbise ile geziyor, vakit öldürüyordun. Yanında dolu tabancan ve yedek şarjörün vardı. Birden Darülfünün tarafında bir kalabalık toplandığını, yaklaşınca içlerinde bir kaç da hoca bulunan temiz giyinmiş bir çok insanların yirmi kadar süngülü düşman erinin ortasında kelepçeli olarak beklemekte ve meraklı bir çok insanların da bu feci manzarayı hüzünle seyretmekte olduklarını gördün. Etrafına bakındın, bazı damların üstünde ateşe hazır düşman makinelitüfekleri var. Oradakilerden birisine götürülenlerin kim olduğunu sordun. Mebus olduklarını ve tevkif edilerek ya sürgün, ya idam edileceklerini söyledi. Bu vaziyet karşısında ne yaparsın?

Biraz düşündüm. Sonra :

— En kısa yoldan oradan uzaklaşırım, Paşam, dedim.

Kaşları çatıldı ve :

— Yani üzerinde bulunan dolu tabancanı kullanmaz ve oradan kaçarsın, öyle mi?

— Evet Paşam. Tabancamı kullanmam ve oradan uzaklaşırım.

— Galiba sen Sıvasa da gelmiştin?

— Evet, Paşam!

— Yaptığın bu seyahatler daha mı az tehlikeli?

— Daha çok tehlikeli Paşam. Fakat vazife.

— O ne demek?

— Paşam, suallerinize doğru cevab vermemi emir bu-

CamScanner ile tarandı

yurdunuz. Bu hâdiseden çok büyük üzüntü duyabilirim. Fakat tabancamı kullanmaktan bir fayda göremem, Ateş etseydim, belki bir iki düşman eri öldürür ve kaçar kurtulurdum. Fakat gerek nöbetçiler, gerek damlarda bulunan makinelitüfekler bu topluluğa ateş açarak bir çok masum ve değerli insanları öldürebilirlerdi. Vazifem olmadan bu gibi bir faciaya sebeb olmamak için oradan uzaklaşmayı doğru buldum.

— Kuvvetli bir mantık değil. Buyurun. Teşekkür ederim, dedi...

***

Pelte gibi dışarı çıktım ve kendi kendime ateş etseydim kıyamet mi kopacaktı? O kadar ikaza reğmen bu şekilde cevab verdiğime çok üzüldüm. Birden arkamdan birisi koluma girerek :

— Aferin Celâl, mahsus öğretilseydi bu kadar güzel cevab veremezdin. Paşa, bilhassa gözlerinden öptü.

— Aman Salih Bey, ben Paşayı üzdüm diye üzülmekteydim, içerideki muhavereyi siz de takib ettiniz.

— Evet dinledim. Fakat bunun evveliyatı var. Sen bunu bilmiyorsun.

Dedi ve anlatmasına şu şekilde devam etti:

— İki saattenberi içeride gördüğün zatlarla Paşa arasında Meclisin İstanbulda mi, Ankarada mı toplanması lâzım geldiği münkaşa ediliyordu. Ekseriyet İstanbulda toplanmasını söylüyor. Paşa da İstanbulun işgal altında bulunduğunu, azanın daima tevkif edilmek ihtimali olduğunu söylüyor ve Ankarada toplanmasını temine çalışıyordu.

İçlerinden biri :

— Paşam, İstanbulda o kadar vatanperver subay ve vatandaşlarımız var ki böyle bir hâdise karşısında bu hareketi yapanları bır kaşık suda boğarlar, dedi.

O zaman Paşa :

— Onlardan biri dün bir zarf getirdi, çağırıp soralım bakalım, ne cevab alacağız!

Diye seni çağırttı ve o sualleri sordu. Sen de ısrarla Paşanın tezini müdafaa ettin, zaferi Paşa kazandı.

Celâleddin Süler

CamScanner ile tarandı

Atatürk, Çocuklar ve Gençlik

CamScanner ile tarandı

«İşte Benim Neslim Bunlar!»

Bundan on üç sene evveldi. İzmir Hâkimiyeti Milliye okulunda öğretmendim. Okulumuz bir çocuk balosu hazırlamıştı. Balo, İzmir Palasta verildi. Çok mutlu bir rastlayışla Atatürk de İzmirde bulunmakta idi. Onu da davet ettik.

— Acaba gelecek mi?

Dakikalar saat kadar uzuyordu. Nihayet:

— Geliyor!

Denildi. Koştuk, karşıladık. Gülümsiyen bir yüzle elimizi sıktı. Yanında yaverler, paşalar, sonradan Trakya genel Müfettişi olarak İzmirden ayrılan rahmetli Kâzım Dirik te vardı. Bu sırada koca salon karmakarışık olmuştu. Küçük, büyük herkes onu görmek, sesini duymak için çırpınıyordu. Güç halle ortalığa biraz intizam verdik. Öğrencilerden Ali ortaya geldi. Çocuk, heyecandan bocalıyor, bir şeyler bulup söyliyemiyordu. Derken küçük Ali çoştu. Kendinden geçti. Kollarını ona doğru uzatarak içten gelen bir sesle :

— Senin ismini andıkça, senin resmine baktıkça, seni karşımda görünce damarlarımda bir şeylerin kaynadığını duyuyorum. Ah! seni doya doya öpmek istiyorum!

Diye haykırdı. O zaman o da kollarını açtı:

— Öyle ise gel, öp!

Dedi. Ali koştu, boynuna atıldı. Diğer çocuklar dururlar mı?

— Biz de, biz de!

Diye bağrışarak koştular. Kucağına atıldılar. Öptüler, öptüler. Heyecandan, sevinçten ağlıyorduk. Yaverler, paşalar, Vali, hattâ kendisi de..

Evet. Yaptığı harblerin heyecanı, kazandığı zaferlerin sevinci belki onu ağlatmamıştır. Fakat bu bir avuç Türk yavrusunun içten gelen çoşkunluğu onu sarsmış, heyecan-

CamScanner ile tarandı

landırmıştı. Gözlerine dolan yaşları zaptetmek için dudaklarını ısırdı. Sonra heyecandan titriyen bir sesle yanındakilere döndü. Hiç unutamıyacağım şu sözleri söyledi:

— İşte benim neslim, bunlar!

Evet Atam. Bunlar. Bundan sonrakiler ve daha sonrakiler...

Fethiye Köngül

* *

«Gaziyi Sevmez misin?»

1934 senesinin sıcak bir eylûl günü — Babamla kısa bir zaman için İstanbula gelmiştik. Milâsa hareket edeceğimiz günün arifesinde babamla Floryayı görmeye geldik. Hiç plâj görmediğim için ürkek nazarlarla etrafımı temaşa ediyordum. Ben de herkes gibi kendimi denize terketmek arzusunu duydum. Bu isteğimi babama söylediğim zaman otoriter sesile:

— Olmaz!

Diyerek kaşlarını çattı.

Babamı gücendirdim diye düşündüm. Sıkı sıkı kucakladım. Biz böyle baba kız kucaklaşmış bir vaziyetteyken saçlarımda bir el gezindi. Babam da beni kucağından iter gibi bırakırken, o zaman çok garibime giden, esas vaziyet aldı. Şaşırmıştım. «Demek babamın da korktuğu babası varmış!» diye düşündüm. Gözlerimi kırpıştırarak bu ateşten gözlere bakmağa cesaret ettim. Aarmızda şu muhavere geçti:

— Bil bakalım senin adın ne?

— Biliyorum, dedim, Hatice!

—Aferin onu bildin, bakalım bunu da bilecek misin? En çok kimi seversin?

Babamı kucaklıyarak:

— Babamı, annemi, sütümü!

— Gaziyi sevmez misin?

— Ben ondan hiç yemedim ki!

Gür bir kahkaha kulaklarımda çınladı:

— Yenmez o, dedi, baban gibi bir amca..

— Ben o amcayı tanımıyorum ki..

Çenemi okşadı. Saçlarımda tunç elleri tekrar gezindi. Keskin hatlarla dolu çehresi birden tebessüm kaynağı oluvermişti. Yanındaki güneşten âdeta tunçlaşmış adama dönerek:

— Ahmed Ağa, sandal hazır mı? diye sordu.

— Hazır, Paşam.

Bize dönerek:

— Yarın seni baban denizin ortasındaki büyük eve getirsin! diyerek uzaklaştı.

Bu en büyük, en kıymetli hatıramla haklı olarak daima övünürüm. Bu eşsiz hatırayı kendime gurur âbidesi yaptım. Neden o zaman tunç ellere sarılıp öpmedim diye hâlâ yanar dururum.

***

1944 senesinde Floryaya gittiğim zaman tesadüfen Ahmed Ağa ile tanıştım. Hatıramı naklettim. Hayal meyal hatırladı ve çok iltifat etti. Ertesi sene tekrar ziyaretine gittiğim vakit Ahmed Ağanın müessif olüm haberile karşılaştım. Hatırama yakından şahid olan Ahmed Ağayı kaybettiğim için çok üzüldüm.

Hatice Çaputçu

**

Gazi Bana «Kalk!» dedi, Silâhını «Tak!» dedi

Atatürkü altı yaşında iken gördüm, babam Etimesğutta Nahiye Müdürü idi. Ata o sıralarda oraya oldukça büyük bir alâka duyuyordu.

Benden bir yaş büyük kardeşimle, yaşımızın küçüklü-

CamScanner ile tarandı

ğüne rağmen Atanın büyüklüğünü idrâk edebiliyorduk. Dünyadaki en çok sevdiğimiz şeyleri sıralarken evvelâ Allahı saydıktan sonra Ata ile ana babamız arasında daimî bir tereddüd içinde kalırdık. Bugün için bunu söylemek bir şey değil, samimî olarak ifade ediyorum, Atanın kaybını düşündüğümüzü birbirimize izhar edemezdik. Bir fırsat tahtında bahsedebilsek, yerine ölebilmek hakkı için mücadele ederdik.

Bu sevgi ve korku hali içinde bir gün babam harman makinelerine aid bir âletin tamirdeki gecikme sebebini tahkik için Ankaraya indiği sırada Ata (o zamanın tâbiri ile Gazi Paşa) geldi, dediler. Kardeşimle balkona koştuk, hükûmet binasını gözetlemeğe başladık. Aradan on dakika kadar bir zaman geçti mi bilmem, Gazi Paşanın bulunduğu yerden ve yüksek sesle söylenen - sonradan Ziraat Müdürüne aid olduğunu öğrendiğimiz. - «Müdür.. Müdür!» sözleri kulağımıza geldi. Kardeşim:

— Eyvah, İsmet, Gazi Paşa babama kızdı galiba! dedi.

— Haydi gidip yatıştıralım, dedim.

Çocukluğun verdiği cesaret, hayatiyetimizin babaya bağlılığını idrak, ve ebeveyn sevgisi ile iki yüz metrelik mesafeyi süratle aşıp Gazi Paşaya yaklaştık. Ata, kızgındı. Bastonunu meydandaki havuza doğru sallıyor, adının Foks olduğunu bildiğimiz köpeği kendine işaret sanarak suya dalıyor, sonra yüzerek tekrar kenara çıkıyordu. Orada bulunan nahiye memurları şaşkınlıktan yaklaşmamızı farketmediler, esasen Ata da çocuklara dokundurtmazdı. Bu şekilde yavaşça sokulduk. Vakıâ ben henüz mektebe gitmiyordum ama ağızdan kapma iki üç kahramanlık şiiri ezberimde idi.

Bir aralık Ataya büsbütün yaklaşıp elimle dokunarak:

— Gazi baba, sana bir manzume söyliyeyim mi? dedim.

Durum takdir olunsun, Atanın hiddeti ve bu teklif. Gazi bana döndü, yüzü birden perde perde açıldı. Başkalarile konuşmasını yarıda bırakıp hemen hemen kızgın bir sesle :

— Sen manzume bilir misin?

CamScanner ile tarandı

— Bilirim Paşa baba.

— Haydi söyle öyle ise! dedi.

Ona şöyle bir cevab verdim. O zaman belki sadece kemmî ölçüleri nazarı itibara almıştım, şimdi ne kadar doğru olduğunu anlıyorum.

— İyi ama ben pek kısayım, siz ise pek yükseksiniz, müsaade edin de otomobilin çamurluklarına çıkayım.

Bunun üzerine Ata kollarımdan tutup beni ön tekerlek çamurluğu üzerine koydu. Ben de kurulmuş gibi «Gazi» serlevhalı manzumedeki Gazi kelimesi üzerinde bir n durmayı akıl etmeden:

— Gazi oğlum şu heykele bak... Bizi düşmanlardan kurtaran... Yurdumuzu temizliyen bu kahramandır.

Derken manzumedeki ile karşımdaki hakikisi arasında mevcud münasebeti aklıma bile getiremiyordum. Böylece elimi kolumu ona doğru sallıya sallıya manzumeyi okuyup bitirdim.

— Başka bilir misin? dedi.

— Bilirim, dedim ve hemen başladım:

— Kasaturam çelikten... Nam almıştır felekten... Türk evlâdı korkar mı... Vatanı için ölmekten... Paşam bana kalk dedi... Silâhını tak dedi... ilâh.

Bunlar söylenirken ayaklar vuruluyor, çamurluktan ler çıkıyordu. Ata memnun, neşelenmiş vaziyette:

— Birinciyi söyle... İkinciyi söyle!

Diye aynı manzumeleri bir kaç kere tekrar ettirdi. Hele «Gazi oğlum» derken, hafifçe gülümsediğini hatırlıyorum. O sırada gözü yanında büzülen kızkardeşime ılişti.

— Ya sen, dedi, sen bir şey bilmez misin?

— Bilirim, dedi ve başladı. Kedim henüz bir yaşında... Uyuyor soba başında...

Ata yanında duran yaverine dönerek:

— Aradaki farka bak!

Dedi, sonra kardeşime dönerek:

— Başka?

Dedi. Kardeşim:

— Sen erkeksin ben kadınım... Senin kolun kanadınım...

CamScanner ile tarandı

Manzumesini okudu.

Böylece dakikalar geçti. Ata beni yere indirdi, kendine mahsus ölçülerle yüzümü başımı muayene etti:

Atanın otomobiline binip ayrılacağı sırada o zamanki Ankara Vali Muavini Abdülhak Beyle babam yetiştiler. Ata, bütün ömrümce unutamıyacağım şu sözleri benim için babama söyledi:

— Müdür, bu çocuk seninmiş.

— Evet Paşa Hazretleri.

— Ona iyi bak, memlekete çok faydalı olacaktır.

Bu sözlerinden sonra yel gibi uzaklaşıp gitti. Babam ise beni göğsüne bastırıyordu.

İsmet Karabey

★ ★

Yarının Kahramanı

Çankayada o zamanki Hariciye Vekili Tevfik Rüşdü Beyin köşküne davetli idik. Davet, bir aile toplantısı şeklinde idi. Hariciye Vekilinin en samimî dostları ve birkaç iyi görüştüğü kadınlı erkekli ahbapları büyük bir masanın etrafına oturmuşlar, alaylı, şakalı mevzular üzerinde konuşuyorlardı. Arada, köşedeki salonda gramofonun çaldığı güzel havalara uyularak dans ediliyordu. Tevfik Rüşdü Bey de mütemadiyen dans ediyor ve espriler yapıyordu. Bu esnada kahverengi, yüksek bacaklı, ceylân bakışlı, çok cins olduğu görülen büyük bir köpek koşarak dışarıdan salona girdi. Ben bunun mânasını pek anlıyamamıştım... Fakat salonda büyük bir telâş uyandı, herkes yerinden fırladı, büyük bir hürmetle kapılar açıldı, ne olduğunu henüz anlıyamıyordum, fısıltı halinde:

— Gazi geliyor!

Kelimelerini işitir gibi oldum. Çok sevdiğim Atamı bu akşam gene göreceğimden duyduğum nihayetsiz heyecanı

CamScanner ile tarandı

anlatamam. Beşuş ve sevimli yüzile salondan içeri giriyordu; biraz evvel göz kamaştıran ziyalar artık sönük kalmıştı. Gecenin ortasında birden bir güneş doğmuştu... Geç vakte kadar kendisinin pek sevdiği zeybek oyunları oynanıldı ve hemen hemen ona mahsus olan şarkılar söylenildi... Salonda bir de davetlinin birine aid üç, dört yaşlarında bir çocuk bulunuyordu. Gazi; kendisine ikram edilmek üzere salkımile beraber kurutulmuş bir kutu üzümden bir kaç tene yedikten sonra çocuğa dönerek:

— Al bakalım sen de ye!

Dedi. Çocuk, gayet serbest ve müstağni bir tavırla:

— Ben sevmem, sen kendin ye!

Tarzında cevab verdi. Çocuğun annesile babası mahcubiyetten ne yapacaklarını şaşırmış bir vaziyette çocuğa salkımı aldırmaya çalışıyorlardı, fakat çocuk şımarık bir edayla kaprislerine devam ediyordu. Bunun üzerine, Gazi çocuğa üzümü yedirmekten vazgeçerek uzattığı üzümü kendi ağzına attı.

Çocuk bu sefer kızarak:

— Aman canın isterse!

Tarzında, bir lâf savurdu. Atatürk gene kızmadı, gülerek:

— Ayol, dedi, onu ben sana söyliyecektim!

Cümlesile vaziyeti idare etti.

Bu sahneyi seyredenlerden o zamanki Adliye Vekili Mahmud Esad Bey:

— Paşam, dedi, huzurunuzda bu şekilde sizinle konuşacak cihanda kimseyi tasavvur etmezdim, demek ancak bir insan çocukluk çağında iken Reisi Cumhura bile hükmedebiliyormuş!

Gazi, gülerek şu cevabı verdi:

— Bugün bir hiç gibi gördüğün bu çocuk belki de yarının en büyük bir kahramanıdır. Onun için her kimle olursa olsun istediği şekilde konuşmakta serbesttir!.

Mübahat Önhon

CamScanner ile tarandı

Ata'nın da İçine Katıldığı Bir Çocuk Savaşı

Yıl 1937 idi. Her sene olduğu gibi o sene de Büyükada Anadolu Kulübünde balo vardı.

Kulübde oturduğumuz için ben ve ağabeyim de bu balolarda bulunuyorduk. Ben daha beş yaşında idim. O gece de benden biraz daha büyük olan ağabeyimle masalardan gazoz kapaklarını toplamakla meşguldük. Bizle birlikte oynıyan daha altı yedi çocuk vardı, fakat onların bir kısmı daha pek küçüktü. Vakit epeyce ilerlemişti, saat bir buçuğa yaklaşıyordu, etrafta bir sevinçtir başladı, bu sevincin sebebini babama sorduğum zaman bana:

— Oğlum Atatürk geliyor! dedi.

Herkes gibi ben de de bir sevinçtir başladı. Atanın kendisini görmemiştim ama resimlerinden tanıyordum.

Ata, yanında Ülkü ve yaveri ile birkaç subay olduğu halde bizim yakınımızda bulunan masasına gelip oturdu. Ben masanın etrafında dolaşarak ona hayran hayran bakıyor, bir taraftan da gazoz kapaklarını toplamaya devam ediyordum. Bu sırada bir garson bize doğru iğilerek Atanın masasını işaret etti ve bizi çağırttığını söyledi. Sevinç dolu bir heyecanla yanına yaklaştık. İlk sözü:

— Merhaba çocuklar! oldu.

Elini öpmek istedik, fakat o razı olmadı. Etrafına toplanmış olan kalabalığın ortasında hepimizi sıraya dizdi, aramızdan seçtiği altı kişiyi üçer üçer ayırdıktan sonra (ben daha pek küçük olduğum için bu grupa dahil değildim), boş masalardan ikisini devirtip onları siper yaptırttı, seçtiği grupları karşılıklı siperlerde harbettirmeğe başladı. Cepane olarak bizim topladığımız ve ayrıca garsonlara toplattığı gazoz kapakları kullanılıyordu. Başlarda kendisi seyirci kalmıştı, fakat o da sonraları zayıf bulunan ağabeyimin tarafına geçti ve elindeki kapakları karşıdakilerin üzerlerine

CamScanner ile tarandı

yağdırmağa başladı. Her iki tarafın da cepanesi bitmişti, artık muharebe bir güreş halini almıştı, o da ortadan çekilmiş, işi çocuklara bırakmıştı. Onlara, cesaret veriyordu. Bu sıralarda ağabeyim de karşı taraftan biri ile güreşmekte idi. Ben bu zamana kadar seyirci kalmıştım, fakat ağbeyimin üzerine çocuğun atılmasına dayanamıyarak olanca kuvvetimle onun üstüne çullandım, o neye uğradığını şaşırmış ve sırtüstü yere yıkılmıştı.

Tam o esnada Ata:

— Durdurun!

Dedi, beni yanına çağırtarak:

— Oğlum senin ismin ne?

Diye sordu. Ben biraz korkarak, biraz da heyecana kapılarak cevab verdim:

— Yaman!..

O zaman O; sesini biraz yükselterek ve sırtımı okşıyarak ebediyen hafızamdan silinmiyecek olan şu sözleri söyledi:

— Varol Türk çocuğu sen hem yaman, yem de bir kahramansın, varol!

Yaman Tarı

* *

«Çocuk Hükümdardan Bile Üstündür!»

1935 yılında Dolmabahçe Sarayında Dil Kurultayı hazırlıkları hararetle devam ediyordu. Sözüne inanılır bir tanıdığım o sırada cereyan ettiğini söyleyerek şu fıkrayı anlattı:

«— Atatürk, maiyetinden kalabalık bir grup ve küçük Ülkü odada oturuyorlar. Bir aralık kızcağız dışarı çıkmak istedi. Atatürk mâni oldu ve bu vaziyet bir kaç defa tekrar etti. Nihayet Ülkü dayanamadı:

— Ey sen de, tişim var, gideceğim işte!

CamScanner ile tarandı

Diyerek fırlayıp kapıya doğru koştu. Arkasından gülerek baka kalan Atatürk etrafındakilere döndü:

— Çocuk, dedi, hükümdarlardan üstün bir kuvvettir. Bu bacaksız gibi bazan imparatorları, kralları, cumhur reislerini bile azarlamak kudretlerini kendilerinde bulurlar!»

Sabri Ilgaz

★★

Atatürk ve Küçük Neclâ

Tarihe ve bütün Türk milletine mal olmuş Büyük Atatürk hakkında bir hatırası olmanın saadetini; bugün için her zamandan fazla hissediyorum. Her ne kadar bu hatıram, henüz yedi yaşında bulunduğum bir zamana isabet ediyorsa da Büyük Adama verdiğim çocukça cevabın onun üzerinde hasıl ettiği neşeyi, bugün bile tamamen gözümün önünde canlandırabiliyorum.

1931 senesinde ailemiz, Atatürkün en yakın generallerinden olan amcamın kızının düğün hazırlıklarını yapmakla meşgüldü. Lâkin Atatürk, bunu haber alınca bu düğün merasiminin mutlaka Dolmabahçe Sarayında yapılması hususunda ısrar etmiş olduğundan ailemiz bundan pek mütehassis olarak bittabi kabul etmişti. Fakat ben ve o zamanki akranlarım bu habere çok üzüldük. Çünkü saraya biz küçüklerin götürülmemesi daha muvafık görülmüştü. Bununla beraber amcam benim bu teessürümü farketmiş olacak ki yalnız küçüklerden benim gitmemde mahzur olamıyacağını söyledi. İşte ben de, tesadüflerin yardımile karşılaşmam mukadder olan Atatürkü ilk defa olarak orada gördüm.

Büyük bir sevincle hazırlandığım düğün günü için bana da büyükler gibi tuvalet dikildi. Akşam sekizde de saraya vâsıl olduk. Daha büyük kapıdan girerken heyecanlanmaya başlamıştım. Hele muhteşem halılar döşenmiş olan

CamScanner ile tarandı

salona dahil olunca bu heyecanım son haddini bulmuştu. Herkes, düğünden ziyade Atatürkün aramızda bulunmasından ve dolayısile bu gecenin büyüklüğünden bahsediyordu. Saat dokuza doğru kapı tarafında olan kaynaşmadan Onun geldiğini anladık. Nitekim biraz sonra da aramızda idi. Herkese gayet mültefit bir çehre ile hitab ediyor ve ellerini sıkıyordu. Düğün başlamıştı. Dansa kalkan çiftler kendi âlemlerine daldığı bir anda birdenbire Atatürkü karşımda buldum. Benimle çok alâkalandı ve anneme, babama muhtelif sualler sorduktan sonra bana:

— Gel kızım, seni büfeye götüreyim!

Dedi ve elimden tutarak yürümeye başladı. O kadar heyecanlanmıştım ki elim elinde olarak ne kadar yürüdük pek bilmiyorum. Kalabalıktan sıyrılıp da büfeye geldiğimiz zaman gözlerim hayretten açılmıştı. Büyük ampullerin verdiği ışıklar altında büfedeki kristallerin, yaldızlı tabak, çatal ve kaşıkların parlaklığı, diğer tarafta da her türlü pasta ve her manasile zengin bir büfe önünde idik. Böyle bir manzara karşısında ne yapacağımı ve nereye bakacağımı düşünürken, birdenbire Atatürkün:

— Söyle bakayım, şimdi ne istersin?

Dediğini işittim. Heyecanım kadar muhitimin de üzerimde bıraktığı muazzam tesir altında bu suale küçüklük saikasile:

— Ne olur, benim de düğünümü burada yapar mısın?

Demişim. Atatürkün neşeli bir kahkaha atarak annemi yanına çağırtması beni kendime getirmişti. Bu sefer de ne olacak diye korku ile onun yüzüne bakıyordum. İşte o neşeli anı daima gözlerimin önündedir. Annem gelince de:

— Bak kızın ne diyor?.

Diye gayet yüksek sesle benim cevabımı anlatınca, o ana kadar ne gelip geçtiğinden haberi olmıyan annem de kendini tutamıyarak gülmeye başladı. Bunun üzerine, pek büyük pot kırmamış olduğuma kani olarak kendimi biraz daha müsterih hissetmeğe başlamıştım.

Ata, bana dönerek :

— İnşallah kızım, sen de büyü, söz veriyorum, düğününü burada yapacağım! diyerek saçlarımı oksamıştı.

CamScanner ile tarandı

Biraz sonra da uykum geldiği için başka bir odaya uyumak üzere yatırdılar. Böylece o büyük gecede Atatürkü bir daha göremedim. Bu suretle seneler geçti ve maalesef onun ömrü çok arzu ettiğim bu günümü görmesine vefa etmedi. Şimdi ne zaman Atatürke aid bir fıkra anlatsalar hep o gün gözümün önüne gelir ve (İnşallah!) derken yüzünün almış olduğu o munis ifadeyi daima hatırlarım.

Neclâ Falay

★★

Atatürk ve Küçük Artin

Bir yaz günü Atatürk, Florya köşküne giderken, bir aksaklık yüzünden, otomobili Kumkapı semtlerinde birdenbire duruverdi.

Şoför, dışarı fırlayıp, ârızayı düzeltmekle uğraşırken, civarda oynayan bir çocuk grupu, arabayı merakla sardı.

Aralarında 8 - 10 yaşlarında bir yavrucak, Büyük Atanın simasını derhal tanıdı ve sevinçle ilerleyerek, selâm vaziyetinde, kıpırdamadan, tam bir ciddiyetle onun karşısına dikildi.

Bunu gören Atatürk, küçüğü daha yakına çağırdı ve,

— Niçin bana selâm veriyorsun, sen beni tanır mısın? diye sordu.

Çocuk, bütün saflığile ve düşünmeden:

— Elbette tanırım ya, sen hepimizin babası Atatürk değil misin?

Cevabını verdi.

— Peki, ama, sen evvelce beni hiç görmüş müydün?

— Hayır... Fakat, benim annem, yatağımın başucuna senin resmini yerleştirmiştir ve benim gibi küçük, fakir çacukların şefkatli manevî babası olduğunu her zaman anlatır. İşte seni o fotograf sayesinde tanıdım ve saygı borcumu ödedim.

CamScanner ile tarandı

— Evet, ben Atatürküm, fakat sen kimsin?

— Adım Artin. Babam ölmüştür..

Böyle bir Ermeni yetim çocuğunun bile kendisine bu derece bağlı bulunduğuna kolayca inanmak istemiyen Ata, tahkikat için, maiyetinden birisini yakında bulunan onun evine kadar gönderdi.

Filhakika, çocuğun anlattığı yerde, Atatürke aid kocaman bir resim asılı idi.

Evden dönüşte, Ata onu kucağına alıp sevdi, ve cömerdçe mükâfatlandırdı. Söylendiğine göre, onun istikbaline de yakından alâka gösterdi.

Doğuş, din, ırk ve lisan farklarını hiçe sayan bu emsalsiz deha, kendisini işte bu suretle milletine ve bütün dünyaya sevdirdi.

Diran Antreasyan

★ ★

Kırmızı Lâleler

Senesini şimdi pek kestiremiyorum. Fakat mevsim bir ilkbahardı. Yurdun şurasından burasından toplanmış bir sürü çocuk Konya Öksüz mektebinde barınıyorduk. Büyükçelerimiz, kendilerinden küçüklere analık etmeğe çalışıyorlardı. Hepimizin bağrı yanık, gözü yaşlıydı.

Bir öğle zamanıydı. Tahta masaların önündeki sıralara oturmuş, bakır taslarda bulgur pilâvımızı kaşıklıyorduk.

Birden yemekhanenin kapısı açıldı. Gazi Mustafa Kemal, maiyeti ile beraber içeriye girdi. O güzel gözlerile, hepimize ayrı ayrı baktı. Saçları altın gibiydi. Sanki odaya giren bir insan değil de gökle güneşti. Kimse bir şey söylememişti. Fakat biz hep birden ayağa kalktık. Sevinçten içimiz titriyordu.

Gazi:

— Oturun... dedi. Yemekte ayağa kalkılmaz!..

CamScanner ile tarandı

Oturduk. O, geldi. Hepimizin taslarından birer kaşık pilâv yedi. Garib gönüllerimiz şâd olmuştu. Artık anasız, babasız, evsiz, ocaksız değildik. Bizim de Atamız, arkamız vardı.

Saçlarımızı, omuzlarımızı okşadı:

— Doyuyor musunuz çocuklar?

Diye sordu. Hiç bir gün bizi doyurmıyan pilâvımızla o dakika doymuştuk.

Ertesi gün, kulaktan kulağa bize kadar geldi: Son kaşıkta taş çıkmış! Gazi köpürmüş. Bundan sonra hep pirinç pilâvile mahallebi yedik.

Harb içinde bulunduğumuzu, Gazinin vatanı kurtarmak için canını fedaya hazır olduğunu biliyorduk.

Bir sabah, bize abdest almamızı, Hazreti Mevlânaya gideceğimizi söylediler. Bilir bilmez abdest aldık. Yüzlerimiz sarı, yüreklerimiz heyecanlı yola düştük. Gözlerimizde bizimle pilâvımızı paylaşan Adam canlanmıştı. Onun sağlığı için, vatanı kurtarması için, ovaları inleterek, feryad ederek Allaha yalvarıp dua ettik.

Bir gün gene kapımız açıldı. İçeriye O girdi. Kolları arasında mektebdeki öksüz sayısı kadar al al lâleler vardı.

— Çocuklar!.. dedi. Dualarınız kabul oldu. Vatanımız kurtuluyor. Bir zafer daha kazandık.

Sonra, sevinç göz yaşlarımızı kendi elile silerek, her birimize birer tane lâle verdi:

— Bunları kitablarınızın içinde saklayın!.. Bir hafta sonra gelip göreceğim... dedi.

Sevinçten deli olduk. Sanki her birimize saklamamız için, çıkarıp yüreğini vermişti. Kim bilir belki de o bayrak renkli bahar çiçekleri, babalarımızın kanile boyanmış diye evlâdlarına getirmişti.

Lâlelerimizi kitablarımızın arasında kurutarak sakladık. Kısa bir zaman sonra mektebimiz, kitablarımız ve içindeki lâlerimiz yandı. Fakat bize vatanımızı veren büyüğümüzün aziz hatırası; kalblerimizde solmadan yaşadı.

Bugün de o aziz hatıra, kalbimde al al, taze taze yaşamakta. Yarın bu dünyadan giderken, kızımla oğluma mukaddes bir miras olarak bırakacağım.

Nesibe

CamScanner ile tarandı

Bu Bir Mucize miydi?

1931 senesinin bir sonbahar günü... Mektebde fevkalâde bir sevinç ve heyecan var. Çünkü Atatürkün Edirneye gelmek üzere olduğunu bütün şehir gibi biz de öğrenmiş bulunuyoruz.

Her kafadan bir ses çıkıyor, Saatleri, dakikaları, saniyeleri bile sayıyoruz.

— Bizim sınıfa da gelir mi, dersiniz?

— Elbette gelir. Hem bizim sınıf tam kapının karşısında...

— Ah çocuklar, onu göremezsem bütün ömrümce yanarım.

İkinci derse girdiğimiz zaman heyecan son haddini bulmuştu. Yerimizde duramıyor, dersle alâkadar olamıyorduk. Sınıfımız tam cümle kapısının karşısında olduğu, benim de sıram en önde bulunduğu için kapının küçücük camından dışarısını görebiliyordum. Arkadaşlar benden işaret bekliyorlardı.

Küçük bir sınıfta yirmi kişi kadardık. Buna rağmen hocamız sükûneti temin edemiyor, belki de hareketlerimizi müsamaha ile karşılıyordu. Dersimiz müzikti. Tabiaten asabî olan hocamız, o ders biraz daha fazla sinirli idi. Notalar tahtayı doldurdukça dakikalar saatler kadar uzuyor, sabrımızı tüketiyordu. Daha ilk mezürde falso başladı. Hocamız kızıyor, bağırıyor, «dikkat, dikkat edin» diye ihtar ediyordu.

Gözüm kapıdaydı, azarı, hattâ dayağı göze almış, gözcülük ediyordum. Bu sırada dışarıda bir kaynaşma oldu, yerimden kalktım ve «geliyorlar» diye bağırdım. Bütün sınıf ayağa kalkmak üzereydi ki, kapı açıldı ve Atatürk içeri girdi. Mütehakkim çehresi gayet sakin görünüyor, mavi gözleri sanki gülüyordu.

— Nasılsınız çocuklarım?

— Sağol... Bu anda hepimiz bir vücudduk, hareketsiz, nefessizdik.

O kalabalığa işaret ederek, arka sıraya doğru yürürken bize de oturmamızı söyledi ve «devam ediniz» dedi. Biraz

önce okuyamadığımız notaları en küçük bir falso yapmadan okuduk. Hocamız memnundu, yüzü gülüyordu. Bu, muhakkak ki bir mucizeydi... Solfej bittiği zaman kalktı ve «teşekkür ederim her zaman böyle çalışınız» diyerek alkışlarımız arasında sınıftan ayrıldı. Biz de arkasından... Çıkış kapısının merdivenine sıralandık. Bir müddet sonra bütün sınıfları dolaşmış olmalı ki, kapıya geldiği zaman müdürümüz Rifat Necdet, elini öptü. Tabiî biz de.. O, iki elini yana doğru uzatmış, gülümsiyerek öpmemize müsaade ediyor ve başile bizi selâmlıyordu. O bizimdi, bizdendi. Etrafını saran bu çocuk ve genc kız kalabalığı ortasında mes'uddu.

Yavaş yavaş merdivenleri inerek otomobiline bindi ve alkış tufanı arasında ağır ağır uzaklaştı.

Şaziye Angın

★ ★

19 Mayıs : Genclik Bayramı

Aydın Halkevi tarih, dil, edebiyat komitesi, teklifim üzerine 1932 yılı çalışma programına bir (Gazi günü) koymuştu. Ben o zaman da bu komitenin başkanı bulunuyordum. C.H.P. Genel Sekreterliğinden bu günün yapılması müsaadesi de alınmıştı. Fakat bunu nasıl yapmalı idik. Biz Gazinin doğduğu günü bulmak ve bu günü kutlamak kararında idik. Tarih kitablarında bunu bulamayınca o zaman Türk Tarih Kurumu Millî Eğitim Bakanlığı ile beraber 1932 yılı temmuzunun 2 nci cumartesi günü Ankarada Birinci Türk Tarih Kurultayını toplamıştı. 11 temmuza kadar 9 gün devam eden bu kurultaya ben de Aydın orta okul tarih öğretmeni sıfatile Millî Eğitim Bakanlığının daveti üzerine katılmıştım. Kurultay günlerinde rahmetli Reşid Galibe ve Bay Hikmet Bayura Atatürkün doğduğu günü sormuştum. Kendileri bilmediklerini ve Ataya soracaklarını

CamScanner ile tarandı

söylediler. Bunlardan müsbet bir karşılık alamadım. Kurultayın bitiminde Atatürk Kurultaya katılanlara Gazi Orman Çiftliğinde bir çay ziyafeti vermişlerdi. O akşam Ata çok neşeli idi. Tarih öğretmenlerile samimî ve serbest görüşüyordu. Tam karşısında ben, tarih öğretmeni Behnan Şapolyo ve etrafında milletvekili Bay Mazhar Müfidin hatıra defterini elde etmiş, Ataya, Ankarada ilk Büyük Millet Meclisinin kuruluşu gününü ve o zamanın canlı hatıralarından ve milletvekillerinin Ankarada barınmak hususunda çektikleri ıstırablardan baksediyordu. Atatürk, bu hatıraları merakla dinliyor ve arada bazı düzeltmeler yapıyordu. O, sözünü bitirince ben, Ataya:

— Gazi Hazretleri, Aydın Halkevi tarih, dil edebiyat komitesi programında bir (Gazi günü) kabul etmiştir. Tarihleri araştırdım. Doğduğunuz günü bulamadım, lûtfen beni tenvir buyurur musunuz, dedim. Ata; bu soru üzerine çok heyecanlandı, bu, kızaran yüzünden anlaşılıyordu. Kollarını yanlara açarak ve başını iğerek, asilâne ve çok samimî bir jestle :

— Bana, onu sormayınız, ben doğduğum günü bilmiyorum, dedi.

Bu hitab karşısında ben, donakaldım. Ataya:

— Biz 23 nisana takaddüm eden günde yapmak istiyorduk, zatı devletleri bizi bu hususta tenvir buyurmayınca, karanlıkta kaldık, dedim.

Ata, bir lâhza düşünceye daldı, başını kaldırarak, Ankaranın geniş ufuklarına baktı. Elindeki sigarasının dumanlarını savurarak, öyle ise Samsuna çıktığım günü yapınız, dedi. Etrafını saran yüzlerce tarih öğretmenlerine dönerek, Samsuna ne zaman çıktım, diye sordu.

Tarih öğretmenleri, hep bir ağızdan (19 Mayıs 1919) diye bağırdılar.

Bu söz üzerine ben, Ataya:

— İrşadatı devletlerinize çok teşekkürler ederim!

Diyerek yanından uzaklaştım.

1933 yılı, mayıs ayında Atatürkün, bu yüksek direktiflerine uyarak Aydında Halkevi tarafından komitemizin tertiblediği bir programla (Gazi Günü) tarihî töreni yapılma-

CamScanner ile tarandı

ğa başlandı. Bu tören her yıl 19 mayıs günü tekrarlandı. Devrim ve tarihî olaylar inkişaf ettikçe bugün bütün Türkiyeyi saran bir durum aldı. Sonra 19 mayıs, gençlik bayramı oldu.

Hulûsi Aksudoğan

★ ★

Cumhuriyetin Emanet Edildiği Genclik

Tunceli Genel Müfettiş ve Komutanının kafasında Ataya aid cevablandırmadığı bir soru vardı. Bu soruyu kime sorarsa sorsun, hangi eseri karıştırsa karıştırsın, tam cevab alamıyacağına da inanıyordu.

Acaba Atatürk gençliğe hitabesini hangi çağa kadar olanlar için söylemişti?...

Soru mühim; cevab doğru verilirse düsturlabaşilir. Gençliği tehdid eden hitabeyle istenen mukaddes vazifeyi kim uhdesine alacak? Ya dışında kalanlar; sıra bekliyen bebekler, sırasını savan emekliler. Bunlar ne olacak?

Bu soru gene Ata tarafından çözüldü; Onun kılıcından başkası bu düğümü kesemezdi ki...

937 yılında Elâzığa şeref vermişlerdi. Halkevinde adlarına verilen bir ziyafette Genel Müfettişin bu önemli sorusuna Büyük Atam şu cevabı verdiler:

— Eli tutan, kafası işliyen her Türk, gencdir.

Atamın elinde tılsımlanan yurdum, mukaddes emanet!... Desene senin bağrında her Türk genç yaşıyacak ve genç ölecektir.

N. Soley

CamScanner ile tarandı

Atatürk'ün İktisadcı Genclere Öğüdü

Yüksek İktisad ve Ticaret Okulu 1937 yılında kuruluşunu kutlama merasimine Büyük Atayı davet etmiş ve Dolmabahçe Sarayından avdet eden heyet, Atanın topluluğumuza şeref verecekleri müjdesini getirmişti.

Bu mutlu haberin heyecanile kabımıza sığamıyor ve büyük misafiri sabırsızlıkla bekliyorduk. Bir aralık âdeta bir kaynaşma oldu. Perapalas otelinin salonları «Geliyor, geliyor!» âvâzelerile çınladı.

Hakikaten bir kaç dakika sonra, Atatürk, inkılâb arkadaşı İsmet İnönü, Yunus Nadi, Tevfik Rüştü, İsmail Müştak ve tanımadığım bazı zevatla birlikte topluluğumuza şeref vermişlerdi.

Salondaki intizar hali kaybolmuş, herkes Atasını çılgıncasına alkışlamağa başlamış ve etrafını sarmıştı. Büyük adam, kendisine hâs tebessümile aramıza karışmak suretile bizi iltifatına mazhar etmişlerdi.

Bir müddet sonra, içimizde olmalarının verdiği büyük tesirle olsa gerek, hepimiz susmuş, gözlerimizle yalnız onu takib ediyor ve âdeta nefes almaktan çekiniyorduk. Bu durgun halimiz, misafirimiz olan Atayı üzmüş olacak ki ev sahibi halini almışlar ve hazırlatmış oldukları zengin büfeye geçerek:

— Türke daima neşe yakışır, kadehimi iktisadcı gençlerin şerefine kaldırıyorum!

Cümlesile tarihî konuşmasına başlamıştı:

— Genç arkadaşlarım, mühim ve mesuliyetli bir meslek intihab etmiş olduğunuzu görüyor, seviniyor ve övünüyorum. Bir miletin istiklâlinin temini ve geleceğinin devamı nasıl hazırlıklı ve kuvvetli bir orduya ihtiyaç gösterirse o miletin refah ve saadet içinde yaşayabilmesi de kuvvetli bir iktisad ordusu ile mümkündür. Bu sahada milletimiz sizden çok şeyler bekliyor. Ben de, genc dimağlarınızın iktisad il-

CamScanner ile tarandı

mile dolu, mücadeleci ve lüzumu halinde yaratıcı olmasını temenni ediyor ve hepinizin bu yolda feragat ve azimle çalışmanızı istiyorum!

Bir genç arkadaşımız, hislerimize tercüman olarak istenilen şekilde çalışacağımızı vadetti. Kadehlerimizi Türk milletinin selâmet ve Atanın sıhhatine kaldırmış, sevinc ve neşe içinde Büyük Önderi sabaha kadar doya doya aramızda görmüş ve muhtelif mevzular hakkındaki konuşmalarını seve seve dinlemiştik.

Cahid İlbay

CamScanner ile tarandı

ATATÜRK

Halk Arasında

CamScanner ile tarandı

«Halk İsterse Beni de Kovar!»

1935 senesinde idi. Atatürkün Çanakkaleye geleceği rivayetleri dolaşıyordu.

O zamanlar dünyanın bazı yerlerinde olduğu gibi memleketimizin de bazı bölgelerinde Yahudiler aleyhinde bir hareket ve ayaklanma başgöstermişti. Bu hal karşısında bütün Museviler mallarını, mülklerini satarak yolculuğa hazırlanıyorlardı. Bunlar, o zaman rivayet olunduğuna göre Filistine gitmek istiyorlardı.

İşte bu sıralarda «Atatürk Çanakkaleye geliyor!» dediler. Çok sevindim. Çünkü Atatürkü daha hiç görmemiştim. Heyecanla Atatürk'ün geleceği Balıkesir caddesine koşarak gittim. Bütün Çanakkale halkı orada toplanmıştı. Ben de bir kenara dikildim. Bu esnada yanımda tesadüfen bulunan bir kaç Yahudinin fısıltı ile pek hararetli olarak konuştuklarını gördüm. Alâkadar olmağa vakit kalmadan karşıdan bir kaç otomobil göründü. «Atatürk geliyor!» sözü yeniden ağızdan ağza dolaştı.

Halkın «Yaşa, varol!» nidaları arasında Atatürk otomibilinden indi. Alkışlar devam ediyor, o da halkın ortasında ilerliyordu. Garib bir tesadüf ve talih eseri olarak Atatürk bizim önümüze gelince hafif bir duraklama yaptı. Halka bakıyor ve kalabalığı selâmlıyordu.

Tam bu esnada yanımda bulunan ve biraz evvel fısıltı halinde, fakat hararetli konuşan Yahudilerden biri, ileriye doğru yürüdü ve Atanın önüne atıldı. Muhafızlar mâni olmak istediler. Atatürk:

— Bırakın gelsin! dedi.

Bu Musevî vatandaş, Atatürkün önünde ellerini açtı, omuzlarını yukarıya kaldırarak:

— Paşam, bizi kovuyorlar. Biz ne yapacağız? dedi.

Atatürk, bu şekilde önüne atılan bu adamın ne de-

CamScanner ile tarandı

mek istediğini, ve kim olduğunu derhal anlamıştı. Buna rağmen sordu :

— Sen kimsin?

— Ben Paşam, Çanakkale Musevilerinden Avram Palto.

— Sizi kim kovuyor? Hükûmet mi? Kanun mu? Polis mi? Jandarma mı? Bana söyle? dedi.

Bu Musevî vatandaş durakladı, şaşaladı. Biraz sonra kendini toparlayarak cevab verdi:

— Hayır Paşam, halk kovuyor.

Atatürk, bu adamın yüzüne dikkatle baktı, gülümsedi ve :

— Halk isterse beni de kovar, dedi ve yürüdü.

C. Yalçın

★ ★

«Dur Seni Bir Yol Göreyim!»

1931 senesi yazıydı. Eşimin tedavisi için Yalovada bulunuyorduk. Akşamlar, sabahlar büyük bir sükûn içinde geçiyordu. Otelde, gazinoda, kırlarda hep aynı simalar. Eğer değişik elbiseler giyilmese ve çehreler kâh mütebessim, kâh sâkin, kâh asabî bir ihtilâçla gerilmese bu dekor beyaz perdede mütemadiyen tekrar edilen bir sinema şeridinden farksız olacaktı.

Bir sabah kahvaltı etmek için otelin alt salonuna indiğimizde herkesi bir telâş içinde bulduk. Yollar sulanıyor, temizleniyor, sağa sola koşanların sayısı gittikçe artıyor, gözler aynaların önünden geçerken akislerine takılıyordu.

Tepsiyi getiren küçük garsondan fevkalâdeliğin sebebini sorduk. Çocuk, o gün Atatürkün Yalovaya geleceklerini bildirdi. Ne kadar sevindiğimi tasavvur edemezsiniz. Çünkü: «O» nu ilk defa görecektim.

Orduların kumandanı, tarihlerin kahramanı, cenklerin

CamScanner ile tarandı

şanlı aslanile aynı havayı teneffüs etmek bile insanın gururunu okşuyor. Göğsünü iftiharla kabartıyordu.

*
* *

Bütün ahali sokaklara dökülmüştü. Atanın otomobilinin geleceği yollara hasret ve sevgi dolu bakışlar çevrilmiş, genc, ihtiyar aşikâr bir sabırsızlıkla «O» nu bekliyorlardı. Birden heyecandan boğazıma bir şey tıkanır gibi oldu, nefes almakta âdeta güçlük çekiyordum. Kocamın bileklerine sarılarak, gayrıihtiyarî haykırdım:

— İşte..... Çünkü uzaktan otomobil gözükmüştü. Gitgide daralan çemberi farkeden giyimli polisler mümkün olduğu kadar halkın galeyanına mâni olmağa çalışıyorlardı. Otomobil çok ağır ilerliyor. Sevgili Ata şapkasını çıkarmış, kendini candan karşılıyonları selâmlıyordu.

İşte bu sırada çok hazin bir hâdise oldu. Ne zaman hatırlasam; millî bir galeyanla tüylerim ürperir. Kirpiklerim ıslanır. Otomobilin pek yakınımızda bulunduğu bir anda beli eğilmiş, saçları ak, üstü parça parça bir ihtiyar kordonu yararak yola atıldı. Sarsak adımlarla arabaya yaklaşıyor, elini boşlukta sallıyarak:

— Dur oğul, dur evlâd, dur ciğerpârem, seni bir yol göreyim, dur kuzum, dur aslanım...

Diye bağırıyordu. Fakat sözünü tamamlıyamadı. İki polis zavallının ince bileklerine sarılarak onu kenara doğru âdeta sürüklediler. O, bütün kuvvetini seferber etmiş, bileklerini yakalıyan demir pençelerden kurtulmaya çalışıyor ve:

— Koyverin beni, diyeceklerim var, diye yalvarıyordu.

Atanın emri üzerine otomobil durdu. Ve gene bir ihtarla çırpınan ihtiyarı bıraktılar. O, şimdi bacaklarını daha müşkülâtla sürükliyerek Atanın arabasına yaklaştı, hem ağlıyor hem kesik kesik konuşuyordu.

— Dur seni bir yol göreyim. Yoluna canım kurban! Yıllardır hasretin bağrımı dağlıyordu. En derdli günlerimizde habarın çıkageldi. Bir aslan türedi gavurları kovuyor, dediler. Cenkleri kazanıyor, ejderleri eziyor, dediler. Avratlarımızın namusunu sen kurtardın, bükülen boyunlarımızı sen doğrulttun, sıfatından da belli. Sen er meydanı için yaratıl-

CamScanner ile tarandı

mışsın. Seni görmeden ölseydim gözlerim açık giderdi. Ver ellerini öpeyim.

Diyerek Atanın üzerine kapandı. Zayıf omuzları sarsılıyor, ince bir hıçkırık dudaklarında titriyordu.

Ata, ihtiyarın nasırlı avuçlarından elini kurtardı. Göz oyluklarında iki damla yaş parıldıyordu. O munis, o ahenktar sesile:

— Yok baba, sağol, mademki beni bu kadar görmek istiyorsun köşke gel de daha uzun konuşuruz.

Diyerek omzunu okşadı. İhtiyar, ıslak, fersiz gözlerini derin maviliklere çevirmiş bariz bir hayranlıkla seyrediyordu. İçinde biriken bütün hasret, bakışlarından taşıyor, bu özliyen nazarlar «O» nu saçının telinden topuğuna kadar öpüyordu.

Sayıklar gibi konuştu:

— 87 yaşındayım. Seni görmek için 3 saat yol yürüyerek geldim. Şu aslan sıfatını görmek için gene — G e l — deseler inan ki üç gün daha aman demeden yürürüm. Tanrı korusun seni oğul.

Geri çekilerek arabaya yol verdi. Hepimizin âsabı büs· bütün gerilmiş, bu riyasız, katıksız sevgi tezahürü, gözlerimizi yaşartmıştı.

Sevgili Atanın arabası gözden uzaklaştığı zaman hepimiz gayriihtiyarî babayı aradık. Çatlak tabanları üzerinde güçlükle ilerliyor, iki adımda bir sopasına dayanarak dinleniyordu.

Sanki bir kaç dakika evvel ileri atılmak için çabalayan o değildi.

Yıllardır özlediği hasretlisine kavuştuktan sonra 87 senenin ağırlığı şimdi zayıf omuzlarını göçürtmüştü. Belki cılız bacakları, patlak tabanları onu üzerinde taşıyamıyacak kadar dermansızdı. Fakat içinde hâlâ onu ayakta tutabilen taze bir ümid vardı:

«Köşke gidiyordu... Atayı görecekti.»

Muazzez Kargı

CamScanner ile tarandı

«Hey, Koşun, Bu «O» dur!»

Bir 19 mayıs günü.. Ankara stadyomundayız. Gençlik ve Spor Bayramı.. Bol ışıklı, bahar kokulu bir gün.

Sahada dalga dalga şafak rengi bayraklar, altın başaklar gibi yükselen ümid ve neşe dolu başlarla öpüşüyor.

Uçaklar göklerin mavi boşluğuna altın oklar gibi saplanmış; havada her an değişen bir renk ve ses kaynaşması var.

Formalı genc kızların cıvıltısında, tarihe ün veren bayrakların musikisinde, çevik izcilerin gözlerinin parıltısında onu, havada onu, her şeyde onu duyuyorduk.

O kadar yanımızda, yakınımızda, içimizde idi. Nerede ise kalkacak, altın saçları bir ışık yağmuru halinde rüzgâra savrulmuş, gözlerinde hiç sönmiyen mavi güneşlerle bize eskisi gibi bakacak, o cana can karıştıran sıcak, aynı zamanda gür sesile hitab edecekti.

Günün eşsiz dekoru ve «O» nun güzel hayali içinde düşünürken yanımda, saçlarına kır düşmüş arkadaşım - eski bir emir subayı - bana bu hikâyeyi anlattı:

«— İzmirin kurtuluşundan bir kaç gün sonra «O» nunla birlikte efeler yurdu Ödemişten İzmire dönüyorduk. Otomobilde «O», genç bir kurmay ve ben vardık. Tireye yakın bir dönemeçte uzaktan haykıra haykıra bize doğru gelen bir köylüye rastladık. Ellerile işaretler yapıyor, arasız «hey, durun» diye bağırıyordu. Şoför otomobili hızla sürmeye hazırlanırken «O» «yavaşlat ve dur» dedi. Otomobil ancak yüz metre ötede hızını alabildi, köylü ve biraz daha gerisinde bir insan kalabalığı bize doğru yaklaşıyordu.

Köylü otomobile varınca hiç bir şey söylemeden her birimizi ayrı ayrı süzdü, bir şeyler aradığı belli idi. Onun gözlerinin tâ içine, kalpağından taşan altın saçlarına baktı. Sonra koynundan sabırsız bir hareketle bir çevre çıkardı. Çevrenin içinde eskimiş, rengi solmuş bir fotograf vardı.

CamScanner ile tarandı

Bir «O» na bir de fotografa baktı. Aradığını bulmuş gibi birden yüzü kızardı, ölçüsüz bir sevinç ve heyecanla uzaktakilere haykırmağa başladı: «Hey, koşun. Bu «O» dur, ta kendisidir!.»

Etraftan «O» nun geçeceği işitilmiş, bir jandarma, köylerinin yakınından geçerken «O» nu görebileceklerini köylülere müjdelemişti.

Yaklaşan kalabalık bir an içinde otomobilimizi sardı. Kimi onun ellerini, kimi ayaklarını, kimi otomobilimizin tekerleklerini öpmeğe, hepsi de sevinçten hıçkıra hıçkıra ağlamağa, dua etmeğe başladılar. Bu kalabalık içinde yırtık cebkenleri içinden yarı çıplak yaralı vücudları görünen ihtiyarlardan, solgun, buruşuk yüzlü ninelerden, küçük çocuklara kadar bütün bir köy halkı vardı.

Bu, Türk köylüsünün yıllardanberi beklediği, özlediği kurtarıcısına, eşsiz kahramanına tâ canının içinden en yalansız, en temiz bağlanışı, şükranı idi.

Büyük günler görmüş kahraman, gerçek bir halk çocuğunun bütün yaşayışına pek seyrek rastlıyabileceği bu unutulmaz ve değer biçilmez dakikanın sevinci içinde konuştu:

«— Arkadaşlar», dedi. «Sağolun, içinizden biri olmak sevinci bana yeter. İzmirde bizi bekliyen acele işlerimiz var. Müsaade edin de gidelim, inşallah gene geliriz.»

Köylüler ancak bu sözü aldıktan sonra bizi salıvermeğe razı oldular. Sevinc yaşlarile, nemlenmiş gözlerle bizi uğurladılar, Tamamen gözden kaybolunçaya kadar hayranlıkla ve sevgi ile onları seyrettik.

Oldukları yerde kımıldamadan durmuş, hâlâ bize bakan bu bir yığın Türk köylüsü, uzakta güneşin ışığı altında efsaneleşmiş, bronz bir heykel kümesi gibi hareketsizdi.»

Münir Uras

CamScanner ile tarandı

Atatürk ve Şehidler Anası

1928 ve 1929 senelerinde merhum Atatürkün maiyetinde polis takib otomobili şoförü idim.

O senelerde kuraklık olmuştu. Paşa, tarlalarının bir kısmını, traktörlere bağlanmış büyük su pompalarile sulatıyordu.

Bir gün Balgad köyüne gidiyorduk. Çiftlik arazisi kenarında dar bir vâdide iki evlek kadar bir yere ihtiyar bir köylü kadın soğan ekmiş. Bu soğanlar yağmursuzluktan kurumak üzere. Kadın, aralarında oturmuş, elleri şakaklarında. Ümidsiz ve perişan.. Düşünüyor.

Rahmetli Paşa, otomobilinden indi. Kadınla aralarında şöyle bir konuşma geçti :

Paşa — Valide ne düşünyorsun?

Kadın — Ne düşündüğümü ben de bilmiyorum. Baksana kuraklığa, soğanlar elden gidivicek. Şaşırdım kaldım oğlum.

Paşa — Senin kimsen yok mu?

Kadın — Eskiden vardı emme şimdi yok. Kocamın kinyesi (künye) Balkandan geldi. Büyük oğlanınki de Çanakkaleden. (elile Haymana sırtlarını göstererek) küçük oğlan da şuralarda kaldı. Nidersin onun da yiri (mezarı) belli değil. Nem varsa sattım savdım onlara yolladım, gurbette sefil olmasınlar, gelince yiniden alırlar dedim emme. Onların yirine kinyeleri gelivirdi.

Paşa — Vah, vah, demek öle öle kimsen kalmadı.

Paşanın bu sözlerinden sonra kadın elindeki çapasını soğanlarının arasına attı, Paşanın yanına geldi ve gözlerinin içine bakarak :

— Niden ölüyormuş benim aslanlarım. Onlar şehid oldular, dedi.

Hiç birimizde ses yok, hepimiz düşünüyoruz.. Rahmet-

CamScanner ile tarandı

Ii Paşanın gözleri Haymana sırtlarından başlıyarak ağır, ağır Etimesğud tepelerine kadar dolaştı ve orada daldı kaldı. Paşa, artık soğan tarlasında değil. Gençliğinin en ateşli zamanlarını harcadığı Balkanların sık, karanlık ormanlarının kuytuluklarında: Bulgarlarla yaptıkları musademede ve aslan Mehmedçiklerinin yanında, diz boyu kar içinde elindeki Nagand tabancası ile Bulgarlara karşı koşan takım çavuşunu seyrediyor.

Sonra birdenbire kadına döndü:

— Valide hiç üzülme Allah kulundan geçmez. Senin de kısmetini ayırmıştır.

Dedi. Otomobiline bindi. Yedi, sekiz yüz metre ileride durduk. Paşa, motörcü Bolulu Basriyi çağırdı. Yukarıda motörle tarla sulayanların yanlarına gönderdi. Etimesğud istikametinde yola devam ettik.

Çimento fabrikası civarında Paşa çimene oturup söğüş tavuktan ibaret ikindi kahvaltısını etti. Neşesi gelmişti, gülüyordu.

Biraz sonra döndük, soğan tarlasına yaklaştığımız zaman, vâdiyi çamur içinde bulduk. Paşanın emirlerile yukarıdan boş vâdinin başına uzun müddet akıtılan su, oraları bataklık yapmıştı. Kadın paçaları sıvamış suladığı soğanların arasında keyifli keyifli dolaşıyor, bize bakmıyor bile.. Paşa, otomobilden inip kadına seslendi:

— Valide bak, su bulmuşsun, nereden buldun?

Kadın Paşayı hâlâ tanımamıştı. Gözlerini havada dolaştırdıktan sonra Paşaya döndü, hayret ifade eden bir sevinçle:

— A oğlum. Havada hiç bulut yok emme gurban olduğumun Allahı.. Şu tepeden aşağı bir sel akıttı, bir sel akıttı, soğanları sulayıvirdim..

Dedi.

Rahmetli Paşa böyle şeyleri pek severlerdi. Tekrar

CamScanner ile tarandı

otomobiline binerlerken Haymana sırtlarına bir defa daha bakmaktan kendini alamadı.

Burhan Zülfüçelebi

Not: Bu hâdiseye şahid olan arkadaşlarım :

Komiser muavini vazifesi gören Süleyman Sadık, polis memuru İsmail, Ankaralı Mustafa, motörcü Tahsin ve Bolulu Basri.

★★

Beykoz Ziyareti

Geçen yıl, bir hafta kadar kalmak için Ankaraya eniştemin yanına gitmiştim. İlk gece bazı komşular ziyaretimize gelmişti, hep beraber meşguldük. Bir ara kapı çalındı ve içeriye beyaz top sakallı, yaşlı bir adam girdi. Bu nuranî yüzlü ihtiyarı, eniştem: «Sabık Beykoz imamı Hafız Efendi» diye takdim etti.

Hafızın meclise katılması ile konuşmamız dinî mevzulara intikal ederek, bir hayli hararetlendi. Tarihin büyük adamlarının din inanışları ve bu hususta bilgilerinden bahsedilirken, Hafız Efendi:

— Sırası gelmişken sizlere bütün ömrümce unutamıyacağım bir hatıramı anlatayım da dinleyin.

Dedi ve devam etti:

— Büyük inkılâbların birbirini takib ettiği günlerdeydi. Ben o zamanlar Beykoz camiinde imamlık yapıyordum, sarıkların yalnız vazife başında sarılacağı bildirilmiş olduğundan, camiden çıkınca şapka giyiyorduk.

Bir ikindi vakti iskelenin yanındaki kahvede oturuyordum, bir ara kahvenin önünde birkaç otomobil birden durdu, en önde duran otomobilden, o zamana kadar hiç karşılaşmamış olduğum, fakat görür görmez tanıdığım, Atatürk çıktı. Sevincimden şaşkına dönmüştüm. Onun geldiği haberi o kadar çabuk yayılmıştı ki, bütün Beykozlular

bir an içinde etrafını sardılar. Ben de kendimi toparlıyarak kalabalığın arasına karıştım ve onu çok yakından görebilmek için en ön taraflara kadar yanaştım. Halkın sevinç nidaları uğultu halinde yükseliyor ve herkes biraz daha ileri yaklaşmaya çalışıyordu. Atatürk, vakur bir samimiyetle etrafına baktıktan sonra, halkı sükûta davet ederek:

— Beykoz imamı burada mı? Gelsin de konuşalım, dedi.

Zaten tam karşısında idim, kalabalıktan sıyrılarak ileriye çıktım ve:

— Buyur Paşam konuşalım, dedim.

Atatürk, sol avcunda duran üzümleri bana göstererek:

— Hoca, bu helâl da. bunun suyu niçin haram? Bize anlatsana, dedi.

Birdenbire şaşırmıştım, bu güç suale ben nereden cevab bulacaktım, bir müddet düşündüm, aklıma hiçbir cevab gelmiyordu, bayılacak gibi oldum ve Allahtan imdat bekliyordum. Bir ara nasıl oldu bilmem, aklıma gelen bir cümle gayriihtiyarî dudaklarımdan döküldü ve:

— Paşam, karın sana nasıl helâl da, kızın niçin haram? dedim.

Atatürk, bu sözümü işitince hafifçe tebessüm ederek yüzüme baktı ve başını sallıyarak:

— Hoca sen âlimsin, ben ise softaları arıyorum, yarın saraya gel de seninle konuşalım, dedi.

Ertesi gün saraya gittim, beni karşısına oturtuu, saatlerce bana Kur'andan ayetler okutarak, kendisi tefsir etti...

Hacı Bayram camiinde okunan yatsı ezanının sadaları gelirken, Hafız Efendi sözlerini bitirmişti... «O, çok büyük adamdı, Allah rahmet eylesin!..» diye mırıldanıyor, gözlerinden dökülen yaşlar, beyaz top sakalına yuvarlanıyordu.

Nazif Külünk

★ ★

CamScanner ile tarandı

Ata'nın Sağ ve Sol Kolu

1935 senesi yılbaşı akşamı... Şimdiki Opera binası olan Sergievi salonları tıklım tıklım dolu.. Herkes yeni yılı neş'eyle karşılamak için âdeta birbirile yarış ediyor. Salon daimî bir uğultu, neş'e ve kahkaha tufanı içinde. Öyle ki, içeride bulunan iki cazın sesi güçlükle işitilebiliyor.

Rengârenk, birbirinden güzel tuvaletler, şık smokinli, fraklı erkekler, büyük üniformaları içinde yüksek rütbeli subaylar.. Herkes kendini bu neş'e seline kaptırmış..

Nihayet saat on bir...

Bir haber bütün salonları elektrik cereyanı gibi bir anda dolaştı:

— Atatürk geliyor.

Evet... Atatürk baloya şeref vermek üzere biraz evvel otomobilile Sergievinin önünde durdu. Otomobilden indi ve ağır adımlarla büyük kapıya doğru yürüdü. Maiyet erkânı ve Vekillerden bazıları onu takib ediyorlardı.

Hole girdiği zaman, bir kaç garson paltosunu ve şapkasını almak üzere koşuştular. Fakat o, elile bir işaret yaparak onlara ihtiyacı olmadığını bildirdi ve vestiyere inen merdivene doğru yürüdü. Aşağı indikten sonra paltosunu ve şapkasını çıkararak memura verdi. Kendisine refakat edenler soyunmakla meşguldü.

Atatürk yukarıya çıkmak üzere merdivene doğru yürürken gözleri, orada bekliyen iki inzıbat erine ilişti. Erleri yanına çağırarak sordu:

— Burada ne bekliyorsunuz?

Hiç ümid etmedikleri bu sual karşısında erler şaşırdılar. Bir tanesi tam cevab vermeğe hazırlanırken Atatürk:

— Anladım, dedi, siz de benim gibi buraya davetlisiniz.

İnzıbat erlerinin hayreti görülecek bir şeydi.

— Peki, dedi Atatürk, niçin hâlâ yukarı çıkmadınız?

— .....?

— Haydi, kaputlarınızı ve şapkalarınızı çıkarın, vestiyere bırakın, Sizi bekliyorum.

Erlerin ilk şaşkınlık anı geçmiş gibiydi. Derhal soyun-

CamScanner ile tarandı

dular ve eşyalarını vestiyere bıraktılar.

— Yalnız.. Vestiyerdeki memura yirmi beşer kuruş vermeniz lâzım. Bunu unutmayın.

Atatürk'ün bu sözü üzerine erler çantalarını çıkartarak memura paralarını verdiler.

— Şimdi, dedi Atatürk, yukarı beraber çıkacağız. Fakat benim yanımdan bir karış bile uzaklaşmıyacaksınız.

Erlerden biri bu büyük insana nasıl hitab etmesi lâzım geleceğini düşündü. Kendisile konuşan insan gözbebeği gibi sevdiği Atasıydı. Bir an içinde aklından binlerce kelime geçti. Fakat en sonunda, kendi nazarındaki en kıymetli insana hitab edebileceği en kıymetli kelimeyi buldu:

— Emret Komutanım...

Bu müddet zarfında maiyet erkânı da yukarı çıkmak üzere hazırlanmış bulunuyordu. Atatürk onlarla birlikte yukarı çıktı. Üst basamağa vardığı zaman başını arkaya çevirdi ve gözlerile erleri aradı. Maalesef onlar, diğer yüksek rütbeli zevata yol vermek yüzünden en geride kalmışlardı. Atatürk onları gördü ve seslendi:

— Hani benim yanımdan bir karış bile ayrılmıyacaktınız?

Bu sözleri işiten iki yiğit ellerile ve kollarile kalabalık içinde kendilerine yol açarak bir hamlede ona ulaştılar.

Ata, sözlerini tekrarladı:

— Yanımdan ayrılmayın.

Salonun büyük kapısı açıldı. Atatürk, ağır ve azametli adımlarla içeri girdi. Ve aynı zamanda kulakları sağır eden bir alkış tufanı koptu. Herkes onu candan alkışlıyor, (Yaşa Atam, sağol Atam) sesleri ayyuka çıkıyordu.

Atatürk, kendisi için hazırlanan masaya doğru ağır ağır yürüdü. Erler onun hemen arkasında, başları dik ve vakur olarak kendisini takib ediyorlardı.

Masasına geldi. Koltuğuna oturdu ve sağındaki, solundaki koltuklara oturmaları için erlere işaret etti. Erler gösterilen yerlere oturdular.

Dünyanın mislini gömediği bir tablo!

Atatürk, cebinden altın sigara tabakasını çıkardı ve erlere uzattı. Onlar sigaraları aldılar, fakat yakmadılar.

CamScanner ile tarandı

Bunun üzerine Ata sordu:

— Niçin yakmıyorsunuz?

Sağındaki Mehmedçik cevab verdi:

— Komutanım, müsaade et, bu sigaraları senin ölmez bir hatıran olarak saklıyalım.

Atatürk, bir saniye düşündükten sonra tabakasını tekrar uzattı:

— Peki.. Onları saklayın. Fakat şimdiki uzattıklarımdan için.

Erler ikinci sigaraları aldılar ve yaktılar.

Atatürk, onlarla dakikalarca tatlı tatlı konuştu.

Sonra yaverine işaret ederek kulağına bir şeyler söyledi. Yaver derhal cüzdanını çıkartarak Atatürke iki tane yüz liralık verdi. Atatürk, hissettirmeden onları erlerin cebine koyduktan sonra sırtlarını okşıyarak:

—. Haydi arslanlarım, dedi, bu akşam bol bol eğlenin.

Sonra yaverine döndü:

— Âmirlerine haber verin. Bu iki yiğite bu akşam izin verdim.

Mehmedçikler Atanın elini öptüler ve geldikleri gibi ciddî ve askerce tavırla salonu terkettiler.

O büyük adam bu hareketile neyi ifade etmek istemişti?

Evet... Her şey berrak olarak görülüyordu:

«Mehmedcik» Atanın sağ ve sol koluydu. Vatanı Mehmedçikle kurtarmıştı ve vatan onun varlığı ile yaşıyacaktı. Yeri, her zaman Başkomutanın omuz başındaydı.

Fuad Kaleci

★ ★

Kırmızı — Beyaz

Vak'a 1933 yılının 22 eylûl gecesi, Suadiye Plâj Gazinosunda verilen bir baloda geçmiştir.

Işık ve şiir dolu bir eylûl akşamı: Yalnız Gazinoda değil, sanki gökyüzünde de bu geceye mahsus bir fevkalâde-

CamScanner ile tarandı

lik var. Mevsimin emsalsiz bir mehtabı Gazinonun elektriklerini solduracak kadar kuvvetli. Hususî bir itina ile hazırlanan masalarda heyecanlı bir fısıltı dolaşıyor:

— Gazi Hazretleri bu gece baloya şeref verecekler.

Bütün gözler Gazinonun ince ve temiz yolu ile iskelesi arasında:

— Acaba hangi taraftan gelecekler?

Saat ilerliyor. Dans eden çiftler derin bir bekleyişin sabırsızlığı içinde sanki daha acele dönüyorlar. Birdenbire bütün sesler kesiliyor. Caz duruyor. Herkes ayakta. Bütün gönüller bir tek kalb gibi aynı duygu ile heyecanlanıyor. Onun sarı, nurlu başı, pırıltılı gözleri yer ve gökyüzünün ışıklarına benzemiyor. Onun gelişile gözler, gönüller, bütün bir iç âlemi aydınlanıyor. Neşeli çehresi, nev'i şahsına mahsus zarif tavirlarile şeref mevkiine geçiyorlar. Bu esnada durmuş olan caza emir veriyorlar:

— Devam!

Yohan Ştravs'ın valslerinden biri, derin bir duygu ifadesi halinde lâciverd sularda akisler yaparken aziz Ata dansa kalkıyorlar. O ilk dansa yalnız Atatürkün masasındakiler iştirak ediyor. Etraftan Ata ile aynı yerde adım atmaya henüz cesaret eden yok. Bu hal nazarlarından kaçmıyor. Tekrar sevimli bir tevazu ile emrediyorlar:

— İştirak ediniz!

Ataya yakın masalardan birinde küçük bir hareket görülüyor. Beyaz elbiseli, levend yapılı bir deniz yüzbaşısı karşı masalardan birinin önünde eğiliyor. Bu masada dört kişilik bir grup var. Bir kadın, bir erkek, bir çocuk ve kırmızı tuvaletli sarışın ince bir genc kız.

Beyazlı adamın gösterdiği cesarete kız aynen mukabele edemiyor. Sıkılıyor, kızarıyor, nihayet yüzbaşıyı Atanın huzurunda daha fazla ayakta bekletmemiş olmak için ürkek adımlarla kalkıyor. Fakat bu esnada vals bitmek üzeredir. Pistte bulunn Ata ve Atanın arkadaşları masalarına dönüyorlar. Atanın bir işaretile aynı parça inkıtasız devam ediyor. Bu sefer pistte yalnız kırmızı ile beyaz rengin sembolik ifadesi dalgalanıyor. Ata masasında; derin bir dikkat ve baba duygusu ve millî bir manâyı canlandıran bu iki

CamScanner ile tarandı

rengin imtzacını tahlil etmektedir. Birdenbire gözlerinde bir buluşun nuru yanıyor.

O anda bir şeye karar verdiği pek iyi anlaşılıyor.

Kırmızılı kız, yıldırım çarpmış gibi yerinde sendeliyor. Ata, kendisini çağırmaktadır. Kız tahayyüle cesaret edemediği bambaşka bir saadete erecek. Nihayet Ata ile konuşacak. Rüyada yürür gibi heyecan içinde, Atanın masasına gidiyor. Sevinçden ve heyecandan ıslanan gözleri, titreyen sesile:

— Emrediniz Paşam!

Diyor. Gene bir işaret. Kılıç Ali Beyle Vali Üstündağ, aralarında kıza yer veriyorlar. Ata, kıza bir çok sual soruyor. İltifatlarda bulunuyor. Beyazlı yüzbaşı da masaya alınmıştır. Hayli zaman konuşuyorlar. Ata, biraz evvel gözlerinde ifadelenmiş olan buluş ve kararını onlara izah etmektedir.

İçe işleyen, teshir eden bir ses heyecanla konuşuyor:

— Ben, diyor. Kırmızı ile beyazın ezelî imtizacına en çok iman etmiş bir insanım. Bu güzel imtizacın inceliğini siz bana bir kere daha kuvvetle hissettirdiniz. Memnun oldum. Beyazlı yüzbaşı ile kırmızılı kızın isimlerini de birleştirerek bu gece beyazın kırmızıdan ayrılmayan bir renk olduğunu yeniden isbat etmek istiyorum.

Bir anda balo düğüne tahavvül ediyor. Çok samimî bir hava içinde Vali Üstündağ birleşmeyi tescil ederken Atanın bu emsalsiz buluşu gönüllerden gelen ve ellerden yükselen sonsuz bir alkış tufanile karşılanıyor ve bu heyecanlı alkışlar tâ karşı sahillerde bile akisler yapıyor.

E. S.

★ ★

Kemerburgaz'lıların En Mes'ut Günü

Yılda bir iki kere tatbikata gelen kurmayları görerek heyecanlanan, atlarının ardına takılan Kemerburgaz çocukları 1935 yılının sonbaharında büyük manevra için gelen topçu, piyade, süvari subay ve erlerini büsbütün sevinçle

CamScanner ile tarandı

karşılamışlardı. Bu konuklarla Kemerburgazın yaşayış hayatı tamamile değişmiş, caddeler, sokaklar at, araba, komuta sesleri ile dolmuştu. Evim ana caddede hanın üzerinde olduğu için biz de handa bulunan erlerin günlük işlerile ilgileniyor, vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorduk.

Gece saat üç... Erlerin heyecanlı sesleri ile uyandık. Acaba ne vardı, ne oluyordu? Yataktan fırladım, pencereyi açarak:

— Asker ağa ne oluyor, bir şey mi var?

Diye sordum, Aldığım cevab şu oldu:

— Manevra var, Atatürk gelecek!

Pencereyi kapadım. Yatağa giremedim. Senelerden beri görmek için çırpındığım Atatürk'ü nihayet yarın görecektim. Neler yapacağım, neler söyliyeceğim. Artık odada duramaz oldum. Karanlıkta evden çıktım. Başöğretmenin evine koştum, kapıda beni görünce şaşırdı:

— Hayır ola!

Gözlerinde benden felâket haberi bekliyen heyecan vardı:

— Sabah Atatürk bucağımıza geliyormuş, çocukları hazırlayıp karşılıyalım!

Başöğretmen aynı heyecanla:

— Peki, davul çalsın, çocuklar okulda toplansın! dedi.

Sabahleyin süslü elbiselerini giymiş, ellerinde bayraklar tutan çocuklarla yola çıktık. Her gelen otomobile atılacak durumdayız. Nihayet sevgili Ata selâm vererek geçti. Geçti ama bu geçiş bizi tatmin etmedi. Boyunlarımız büküldü. Çünkü biz film görmek değil, onunla başbaşa yaşamak istiyorduk. Müteessir okula dönerken General Fahreddin ile karşılaştık:

— Merak etmeyin, dedi. Ata yarın sizleri görmeğe gelecek!

Yarını nasıl bekliyeceğiz? Köyde bir taraftan kuzular kesiliyor, bir taraftan içler, helvalar kavruluyor, yoğurdlar yapılıyor. Yollar, sokaklar temizleniyor. Ata köye konuk geliyor.

Ertesi sabah gene yollara düştük. Bu sefer yanımızda

CamScanner ile tarandı

çok ihtiyar kadın ve erkekler de var. Otomobiller göründü. Halk birbirine giriyor. Otomobilden iner inmez herkes onu kucaklıyor, yanaklarından, ellerinden öpüyor. O gülüyor, ben çocuklarla uzaktan seyirci kalıyor, ilerliyemiyorum. Şaşırdım, yanında ecnebi bayanlar da var. Onlar da şaşkın, şaşkın bakıyorlar:

Bir kadın bağırıyor :

— Ben elli yaşına kadar okumak, yazmak bilmezdim, cahildim, bugün sayende gazete okuyorum, mektub yazıyorum, ahdım var, seni görünce ayaklarına kapanacaktım!

Öteki bağırıyor, beriki söylüyor. Sesler uğulduyor, bu uğultu içinde o gülüyor. Yıl içinde bir derste çocuklarla konuşurken «Ata köyümüze gelse ne yaparsınız?» demiştim. Çocuklar boyunlarını büküp: «Bizim köyümüze gelmez ki!» demişlerdi. O anda bu konuşmayı hatırladım; yerimden fırladım, kalabalığı yararak Atamın eline sarıldım:

— Köyün öğretmenlerindenim!

Dedim. Sonra yalvararak çocukların yanına yürüttüm. Ağlıyarak çocuklara:

— İşte, Atamız, dedim.

— Yaşa Atamız, yaşa babamız!

Feryadları yükseldi. Bugün Hukuk Fakültesinde okuyan öğrencilerimizden biri önüne atıldı. «Yurdu ölümden sensin kurtaran, sensin yeniden Türklüğü kuran!» manzumesini söylemeğe başladı. «Sensin, sensin!» diye gösterdikçe Amerikalı kadın yazarlar: «Bu çocuk ne söylüyor?» diye sordular. Tercüman çocuğun söylediklerini anlattı.

Ata:

— Çocuklar sizinle resim çektirmek isterim, haydi toplanın! dedi.

Bütün çocuklar Atanın etrafına dizildi. Gözleri Atada:

— Çocuklar bana bakmıyacaksınız, makineye bakın!

İmkânı yok, hiç biri yüzünü makineye çevirmiyor. Generaller, diğer zevat birer birer zorla çocukları çevirebildiler.

Otomobillere binildi, tekrar manevraya gidildi, dönüşte bucağın dispanseri askerî revire çevrilmişti. Orada oturulacak, yemek yenecekti. Bir saat sonra revire gelindi.

CamScanner ile tarandı

İçeri girerken Ata doktorlara:

— Çocuklar boğazım ağrıyor, anjin mi olmuşum? Bana bir ilâç verin! dedi.

Doktorlar bardak koşturuyorlar. O erlerin kullandığı bakır maşrapayı eline almış:

— Buna koyun, koyun buna!

Diyerek hemen orada gargara yapıverdi.

Bucak Müdürü sordu:

— Atam, kuzular hazır, ne zaman yiyeceksiniz?

— Meşrubattan ne var?

— Limonata, şurup, ayran.

— Güzel... Yalnız ecnebi konuklar var, belki onları ağırlıyamazsınız. Ben başka gün geleyim yiyeyim. Şimdi bol ayran ikram edin!

İstirahat edilmek üzere dispanser önüne oturuldu, yabancı kadın yazarlar manevra yapılan tepeleri sordular. Günün hatırası olarak tepenin birine «Amerikan» diğerine «Atatürk» tepesi adı verildi. Görünen kemerler sorulduğu zaman Ata tercümana: «Süleymaniye Camiini yapan Mimar Sinanın eserleri olduğunu söyle!» derken milletinin geçmiş zamandaki ileriliğile duyduğu gururun yüzündeki ifadesini unutmam. Milletime aid her övünmemde Atamın o günkü yüzüyle karşılaşırım.

Kadriye Kanış

★ ★

Seyyar Fotografçıdaki Resim

İzinli olduğum bir sonbahar günü, havanın çok iyi olmamasına rağmen Floryaya kadar bir tren yolculuğu yapmıştım. Son dökülen yaprakları benim gibi seyreden bir kaç kişiden başka o gün bu mesire yerinde hemen hemen kimseler yoktu.

Tren yoluna muvazi asfaltın yanındaki gazinolardan birine girip bir kahve içerek geri dönmeğe karar vermiştim. Bir kaç basamaktan müteşekkil kahvehanenin merdivenini

CamScanner ile tarandı

çıkarken yan tarafta, sahibinin içeride oturduğu hissini veren ve üç ayak üzerinde sonradan yağlı boyaya boyanmış seyyar bir fotoğraf makinesi beni birdenbire o tarafa celbetti.

Çektiği resimlerden iyilerini koymağa mahsus olan bu dört köşe büyük kutunun iki yüzünden bu taraftaki, resimlerinin arasına Atatürkün büstünü taşıyan tarafı benden yana bakar şekilde gümüş bir liralık, resimlerle camın arasına konmuştu. Ben bunun sebebini düşünmeğe kalmadan, gözüm resimlere kaymıştı. Atatürkü plâj kıyafetinde, yanında Ülkü ile birlikte gösteren alaminüt karta alınmış bir resmi beni daha çok alâkadar etti; cama konulmuş bir resim daha ha vardı ki bu da elele vermiş iki Mehmedçikti.

Tenha gazinoda oturan ve oranın müdavimlerinden olduğu belli olan iki üç kişiden biri arkadaşlarından ayrılarak dışarıya çıktı ve yanıma doğru gelerek:

— Bir şey mi istediniz? diye sordu.

Ben merakla:

— Bu resim... demeğe kalmadı, o anlatmağa başladı:

«— Bir gün, şimdiki bu plâjda resim çekmek için müşteri arıyarak dolaşıyordum. Birden benim tarafıma doğru bir insan kalabalığı gelmeğe başladı. Başımı çevirince köşkle plâjın sınırından Gazi Paşanın, yanında Ülkü ile beraber bana doğru geldiklerini gördüm. Arkasından tahminime göre diğer paşalar geliyorlardı. Soyunmuşlar, galiba denize halkın olduğu taraftan gireceklerdi. Ben hemen yol vermek için kenara çekildim. Bu anda küçük Ülkü beni göstererek Gazi Paşaya bir şeyler söyledi. (O) hemen etrafına bir işaret verdi, birdenbire ortalık genişledi. Yere kumların üzerine oturuverdi. Yanına da çocuğu oturttu. Bana doğru elile işaret ediyordu. Şaşırmış, arkama bakıyordum. Acaba kimi çoğrıyorlar diye düşünüyordum. Arkamda deniz vardı ve kimseler yoktu. Bana doğru bir daha el edince bu sefer de orada bulunanlar:

— Fotografçı oğlum gelsene. Diye seslendiler.

Sendeliyerek yanlarına doğru yürüdüm. Hâlâ unuta-

CamScanner ile tarandı

madığım çok tatlı, fakat icab ettiği zamanlar her şeyi yapabilecek kudrette bir sesle:

— Bizim bir resmimizi çek bakalım, dedi.

Ben kutunun önündeki körüğü nasıl açtım, sehpayı nasıl ayar ettim, siyah kumaşı açarak buzlu cama nasıl bakıp, kartı nasıl yerleştirdim, hâlâ hatırlıyamam. Dilim tutulmuş, kafam güç işler hale gelmişti:

— Resmi çekiyorum. Kelimesini Gazi Paşaya karşı nasıl söylerdim.

Fakat «O» anladı ve Ülkü ile beraber hareketsiz durdular. Bana en azab veren şey obejktifin kapağının havada bir iki daire yapıncaya kadar açık kalması idi. O müddetin yıldırım hızı ile geçmesini istiyordum. Gazi Paşayı bu şekilde durdurmak bana azab veriyordu. Aksine, bu zaman bana yıllar kadar uzun geldi. Nihayet resim çekilmişti.

Acele ve titrek ellerimle hemen banyosunu yaptım ve iki tane verdim. Uzun uzun baktı. Sonra arkasında duran maiyetindeki giyinik genç bir adama bir şeyler söyledi. O da cebinden para çıkarıp verdi. Gazi Paşa alarak hemen Ülküye verip bana yolladı. Küçük kız elime işte bu lirayı bıraktı. Bütün varımı yoğumu «O» nun için feda edebilirdim. Çektiğim iki resim için para almaktansa ölmek aklımdan geçerdi. Yalvararak Ülküye geri vermek istedim. Lâkin «O» nun gözlerindeki şefkatle karışık sevgi altında ânî kızmak ihtimallerini sezerek ısrarımdan vazgeçtim.

O gün, bugündür bu parayı resmin diğer bir kopyesile beraber, bu iki Mehmedçiğin yanına koydum. Ben de mesleğimle bu vesile ile övünüyorum.»

***

İhtiyar fotografçıyı en kıymetli hatırasile başbaşa bıraktığım zaman dönüş trenim kalkmak üzere idi.

Bedri Doğan

★★

CamScanner ile tarandı

«Türklere Araba Çekmek Yakışmaz!»

Büyük Atanın 4 eylûl 1919 tarihî Sıvas Kongresinin toplantısındanberi Sıvasa ikinci gelişi 1925 yılında sıcak bir yaz gününe tesadüf etmişti. Yurd düşmandan temizlenmiş, Cumhuriyet ilân edilmiş, hilâfet kaldırılmıştı. Halk günlerdir sabırsızlanıyor, büyük kurtarıcıyı bir ilâh gibi karşılamayı tasarlıyordu. Bütün yaşlılar böyle büyük bir gün henüz görmediklerini, ne Meşrutiyetin ilânı ve ne de mütarekelerin kendilerine bu kadar heyecan vermediğini söylüyorlardı. Sıvas baştanbaşa donanmış, Büyük Atasını bekliyordu. Şehrin dolaylarında sabahın erken saatlerindenberi bütün şehir halkı yer almış, okullar, askerî kıt'alar hepsi o nurlu yüzü görmek için sıralanmışlardı. Nihayet akşama doğru bir otomobil kafilesi göründü. Heyecan son haddini bulmuştu. Şehrin Gazhane denilen yerine geldikleri zaman halk «yaşa, varol!» âvâzelerile büyük Münciyi alkışlıyordu. İlk otomobilden elinde baston, başında kalpağı Büyük Ata ve yanında çizmeli ve kalpaklı, elinde kırbacı bulunan Lâtife Hanımla yaverleri indiler. Hepimizin gözlerinden sevinç yaşları akıyordu. Bu sırada hazırlanan arabaya Büyük Ata ile Lâtife Hanım bindiler. Memleketin genc münevverleri derhal arabanın atlarını çözüp kendileri arabayı harekete getirmek istediler. Güleryüzle arabaya binen Ata, kaşlarını çatarak sert bir tavırla:

— Efendiler, Türkler tarih boyunca köle olmamışlardır. Onun için araba çekmezler. Bırakınız arabayı hayvanlar çeksin!

Dedi.

Bu fıkrayı, o zaman bizzat gören ağabeyim doktor Orhan Akdenizden dinledim.

Sami Akdeniz

* *

CamScanner ile tarandı

Atatürk'ün Kahve İçtiği Fincan

İzmir - Bornova asfaltında yolun, tren hattı ile yaptığı kavşaktaki Çınarlı kahvedeyim. Ortalık tenha ve sessiz. Kahveci ile hasbıhaldeyiz. Karşıdaki camekânda sade, güzel bir mahfazaya yerleştirilmiş bir (kahve fincanı), içinin telvesile durmakta.

İhtiyar kahveci senelerin yükü ile bükülen belini sanki bir anda düzeltecekmiş gibi bir hareketle sözüne devam etti:

«— Hiç unutmam, Ege manevralarının devam ettiği bir gündü; birden tozu dumana katan 6 otomobil şu gördüğün parmaklığın önüne dizildi. En öndekinden kendisini çok iyi tanıdığım fakat o günedek yüzünü hiç görmediğim Atatürk indi. Ve etrafındaki diğer büyük rütbeli subaylarla kahvemden içeriye girdiler. Şaşırmıştım. Büyük bir heyecan ve sevinçle önlerine en temiz ve sağlam masamı koyarak, başta Ata olmak üzere yirmiyi geçkin büyüğün çevrelediği geniş grupa hitaben:

— Hoş geldiniz Paşalar, ne emredersiniz?

Dedim. Hepsi kahve içeceklerini söylediler. Yalnız kimi sade, kimi şekerli, bir kısmı da orta şekerli istemişlerdi. Zihnimden kahvelerin sayısını tesbit ederek ocağa sığırttım ve pişirdiğim koca bir cezve kahveyle yirmi küsur fincanı sıraladığım tepsiyi birer elime alarak yanlarına döndüm. Evvelâ Atamdan başlıyarak sorup sunmaya başladım:

— Nasıl emretmiştiniz?

Diyerek aldığım cevaba göre aynı cezveden fincanları teker teker doldurup veriyordum.

Hepsi istediği çeşid kahveye kavuştuğundan hayretle yüzüme bakıyorlardı. Bu buluşun içyüzünü çoktan hissetmiş olan büyük Ata, takdir ve tebessümle:

— Sen çok zeki bir adammışsın, aferin sana kahvecibaşı! diyerek iltifat buyurdu.

CamScanner ile tarandı

İşte beyim, bu fincanı senelerden beri en mukaddes bir hatıra olarak saklamaktayım. İleride çocuklarıma da bırakacağım yegâne mirasım bu olacaktır. Onlar da benimi gibi onu herkese göstererek :

— Büyük Atamız bu fincandan kahve içmiş! diyecekler.»

Büyük bir dikkat ve hayranlıkla dinlediğim ihtiyar kahveci sözünü bitirdiği zaman ben, zihnimin takıldığı bir noktayı düşünmeye başladım. Nihayet dayanamadım ve sordum:

— Peki amma siz aynı zecveden koyduğunuz halde nasıl odu da şekerli istiyen şekerli, sade istiyen sade ve nihayet orta şekerli arzulayan da o şekilde kahve içebildi?

Kahveci dudaklarında beliren geniş tebessümle şöyle cevab verdi:

— Ocakta hazırladığım şekerli sudan, her birinin istediği miktara göre fincanların dibine şekerli ve sade su koymuştum. Elimdeki büyük cezvede ise yalnız sade kahve vardı.

M. Kemal Çoksever

CamScanner ile tarandı

ATATÜRK

ve

Yabancı Hükümdarlar

CamScanner ile tarandı

«Majeste, O Benim Vatanımın Toprağıdır!»

Sonradan taç ve tahtını terkeden İngiltere Kıralı Edvard VIII, Yunanistandaki, İngilizlere ait mezarlıkları ziyaret maksadiyle Atina'da bulunmakta iken, Atatürk'ün yakınları, bu fırsattan istifade ederek, Türkiye'deki İngiliz mezarlıklarını ziyareti için Kıral Edvard'ın davetinin münasip olacağını Atatürk'e hatırlattıkları zaman:

— Hayır şimdi sırası değil!

Cevabını almışlardı.

Bir kaç gün geçtikten sonra, Kıral Edvard tarafından İngiliz sefareti vasıtasiyle, Türkiye Cumhur Başkanına şöyle bir teklif vaki oluyordu:

«Yunanistandaki İngilizlere aid mezarlıkları ziyaretten sonra, Çanakkaledeki mezarlıkları ziyaretime müsaade buyurulur mu?»

Bu teklif Atatürk'e arzedildiği zaman, evvelce davet teklifini yapanlara hitaben:

— Davetin ne zaman yapılacağını gördünüz mü? Ben esasen bu teklifin geleceğini tahmin etmiş ve sizlerin teklifini onun için reddetmiştim!

Demiş ve Kıral Edvard'ın büyük sempatisini kazanan şu davetiyesini yazdırmıştı:

«Majestelerine, Türkiye toprakları üzerinde ziyaretiniz için hiç bir mâni yoktur, kendi ülkenizdeki serbestî içinde istediğiniz bölgeyi ziyaretiniz, Türk milleti için büyük bir şereftir.»

Bu cevabı alan ve çok mütehassis olan Kıral Edvard, Çanakkaledeki mezarlıkları ziyaretten sonra bilhassa Büyük Atatürk'ü görebilmek için, seyahatini İstanbula kadar uzatmıştı...

***

CamScanner ile tarandı

Kıral Edvard İstanbula geldiği zaman, yattan Dolmabahçe Sarayına motörle geldi. Motör kıyıya yanaşacağı sırada sallandı ve Kralın eli rıhtıma değerek topraklandı..

Bu sırada Kıralı tutarak yukarı çekmek üzere Atatürk elini uzatmış bekliyordu, bu kirli eli uzatmanın uygun olmıyacağını düşünen Kıral, cebinden mendilini çıkararak, elini silmeğe davrandı.

Atatürk gülerek:

— Majeste dedi, o benim vatanımın toprağıdır, elimi kirletmez!

Diyerek Kıral Edvard'ı elini silmesine vakit bırakmadan elinden tutup motörden rıhtıma çıkardı.

Vasfi Sertdemir

★ ★

Kral Edward'n Sigarası

1936 yılında İngiltere Kralı Edward VIII., Atatürkün misafiri olmuştu.

İki devlet adamının, aralarına Hariciye Vekilimiz de katılmıştı. Bir hasbıhalleri sırasında Atatürk, Krala sigara takdim etti. Hariciye Vekili, hemen kibriti yaktı ve «alışkanlık haline gelmiş bir hareketile önce Atatürke, sonra Krala uzattı.»

Yüce Ata, büyük misafirin yanında, vekili, düştüğü müşkül durumdan şöylece kurtarıverdi:

— Majeste, dedi, bilirsiniz ki kibritler ilk yandığı esnada zehirli bir gaz neşrederler. Türk misafirperverliği, bu zehirli gazi misafirin teneffüs etmesine mânidir. Biz misafirimizin sigarasını saf alevle yakarız.

Abdullah Öğretmen

★ ★

CamScanner ile tarandı

Kıral Edward'a Bir Tavsiye!

Bir gün, Atatürk Çankaya köşkünde arkadaşlarını - mutad olduğu üzere - sofra başında toplamış sohbet ediyordu. Bir aralık birdenbire sustu. Salonda çıt yok. Ağır bir hareketle başını kaldırdı. Gözlerini meçhul bir noktaya dikti. Hatırlamak istediği şeyi zihninde topladığından memnun olduğunu gösterir bir tebessümle:

— İngiltere Kıralı Majeste Edvard'a dedi, bazı tavsiyelerde bulundum. Eğer hükûmetinin bunlara uymasını temin ederse çok iyi..

Bütün yüzlerde merak ve tecessüs belirtileri. Herkes aynı saniyede sordu:

— Neler tavsiye ettiniz Paşam..

— Aynen şu sözleri söyledim: Siz İngilizler soğukkanlı ve iradenize çok hâkim insanlarsınız. Bu huy çok defa lehinize netice veriyor. Fakat bazan da aleyhinize döndüğü oluyor. Meselâ şu sırada karşınızda büyük bir rakib var. Gece gündüz harıl harıl çalışıyor ve harbe hazırlanıyor. Siz, buna hiç ehemmiyet vermiyorsunuz. Şayet bu hal devam ederse bir gün gelecek koskoca Britanya adasını altınızdan halı çeker gibi çekecek, bütün miletinizi sırtüstü yere serecek! Harekete geçin, siz de hazırlıklı bulunun, gafil avlanmayın!

İbrahim Yazgan

★ ★

«Geçmiş Olsun Majeste!»

Yugoslavya Kralı Aleksandr Türkiyeyi ziyarete gelmişti. Bir gezinti dönüşünde Dolmabahçe Sarayının merdivenlerinden çıkarken, Kral Atatürke:

— Yukarıya çıkıp oturduğumuz zaman size bir sır ifşa edeceğim.

CamScanner ile tarandı

Dedi.

Yukarıya çıkılmış bir masada karşı karşıya oturmuşlardı. Kral :

— Eğer İstiklâl harbinde, bazılarının teklifini kabul etseydik, Yunanlılar yerine taarruzu biz yapacaktık! dedi.

Ata hemen kalkarak Kralın elini sıktı ve gülerek:

— Geçmiş olsun Majeste! cevabını verdi.

(Bu hatırayı Atanın yanında bulunan bir kurmaydan naklen anlatan yurd müdürümüzden dinledim.)

Ahmed Büküşoğlu

★ ★

Atatürk ve Kral Karol

Rahmetli Atanın ölümünden sonra, ismi besmele gibi her mevzuun başından eksik olmadığı günlerde idi. Haftalardır aileler arasındaki her toplantının konuşma mevzuu Onun manevî huzurile açılıyor, umumî ve candan rahmet dileklerile kapanıyordu. Ona aid hatıralar, hakkında söylenmiş ve söylenmekte olan sözler tekrarlanıyor, yerli yabancı gazetelerdeki yazılar tahlil ediliyor, sanki ne kadar çok ondan bahsedersek ölümünün ıztırabını daha az hissediyor, onu tekrar diriltmiş gibi içimizde bir hafiflik hissediyorduk.

Bir ahbab evinde yabancı basının onun hakkındaki yazılarını konuştuğumuz bir akşamdı. Bulgar gazetelerinin «Atatürk öldü. Dünya artık enteresan değildir» vecizesi bahis konusu idi. Meclisimizde bulunan, Atatürkün uzun zaman arkadaşlığını yapmış ve son günlerinde yanında bulunmuş olan mebus Cevad Abbas Bey :

— Yalnız Bulgarlar mı? Bütün Balkanlar, hattâ bütün milletler için bu böyle!

Demiş ve aşağıdaki hatırasını anlatmıştı :

«— Rumanya Kralı Karol Londraya kadar uzattığı gayriresmî seyahatinden dönüyordu. Seyahat ettiği yatı Boğaz-

da, Atatürkün hasta yattığı Dolmabahçe Sarayı açıklarında demirlemişti.

Kralın :

— Ziyaretlerine geleceğim, kabul buyururlar mı?

İstizanına karşı Atatürk tarafından:

— Rahatsızım, mukabil ziyaretten affederlerse buyursunlar!

Cevabı verilmişti.

Kral geldi. Atanın yanına alındı. Basitçe icra edilen normal merasimden sonra konuşmaya başladılar. Nasıl oldu bilmiyorum mevzu birdenbire Balkan ittihadına intikal etti. Birkaç gündür rahatsız ve halsiz olan Atanın ansızın değiştiğini, hastalığını unuttuğunu gördük. Artık hep o konuşuyordu. Anlattı ,anlattı. Kral Karol gözünü kırpmadan dinliyor, Atanın jestleri ve sesinin tonu karşısında hayranlığı, heyecanı gözle görülür şekilde artıyor, tercümanın sözlerinden ziyade her şeyi bu jestlerden ve bu ilâhî sesin ahenginden anlıyormuş gibi görünüyordu.

Atanın konuşması ağır hastalığına rağmen tam iki saat sürdü. Ben ve doktorlar köşelere çekilmiş sahnenin heybetli heyecanına kapılmıştık. Amansız hastalığını bilen bu büyük insan, ideali bahis konusu olunca ıstırabını, hattâ ölümü bile unutmuştu.

Nihayet mülâkat bitti. Derin bir merak içinde idim. Acaba Karol hayatının son günlerini yaşıyan bu büyük insan karşısında ne düşünmüştü. Usulen teşyi için biz de Kralla beraber çıktık. Karol, yürürken birdenbire durdu. Ben tam yanında idim.

İşte bu sırada hayatımın en unutulmaz hâdisesile karşılaştım. Milletinin mukadderatını yabancı bir devlet şefinin hayatına bağlıyan bir Kralın huzurunda bulunduğumu anlar gibi olmuştum. Kral heyecanla bana döndü:

— Sizin için bilmem ama bizim için daha iki sene yaşaması lâzım!

Dedi. Artık normal merasim kaidelerine bile dikkat etmiyordu. Hızlı hızlı yürüdü ve motöre bindi.»

Şimdi bu satırları yazarken düşünüyorum. O yaşasay-

CamScanner ile tarandı

dı kim bilir belki Rumanya bugünkü feci durumuna düşmezdi.

Fahire Eğilmez

★ ★

Ata, «Acemi Er» Tâbirini Niçin Kaldırttı?

Akrabamdan emekli bir topçu albayı anlatmıştı:

«— Müteveffa İran Şahı Rıza Pehlevî Hazretleri, Türkiyeyi ziyaretleri esnasında, Atatürkle beraber Manisayı teşrif etmişlerdi. Şehir haricinde bulunan bir piyade alayının teftişi esnasında yeni ve eskiler birlikte çıkarılmıştı. Atatürk erlere, bazı düşman vaziyetleri vererek onların askerlik bilgisi hakkında soruşturmalar yapıyordu.

Erlere, bir çok kereler değişmiş olan yeni askerlik tâbirlerini subaylar izaha çalışıyorlar ve Atanın sorularına cevab vermeleri için yeni tâbire çevirerek âdeta tercümanlık ediyorlardı. Atatürk subaylara :

— Benimle erler arasına girmeyiniz!

Buyruğu ile buna mâni oldu.

Henüz acemilik devresini bitirmemiş olan postalara da Atatürk sual tevcih ettikçe subaylar :

— Bunlar acemidir!

Diyorlardı.

Bir şey bilmiyen ve soruyu cevabsız bırakanlara ordumuzda «Acem» denildiği fikrine zahib olması ihtimali yüzünden Şah Hazretlerinin alınacağının farkına varan Ebedî Şef Atatürk, acemilere yeni er denmesi emrini hemen yaydırdı.

O tarihtenberi, orduda acemi erlere yeni er denilmektedir.»

Hâmid Rugancı

★ ★

CamScanner ile tarandı

O'nun Şah Pehleviye Gösterdiği İncelik

İran Şahının Türkiyeyi ziyareti sıralarında.. Atatürk, Şah ve diğer bazı zevat bir akşam yemeğindeler. Şah müstesna, bütün davetliler içmektedirler. Masasında bulunan herkesin içip eğlenmesini arzu eden Atatürk, Şaha içmesi için ısrar ediyor. Fakat kıymetli misafiri, affedilmesini dileyip, tekrar reddediyor. Atatürk, belki de hayatında ilk defa, istediği şeyi yerine getirememiş olmanın sıkıntısı içindedir. Öyle bir müddet oturuyorlar. Şahın düşünceli bir tavır takınması üzerine Atatürk, ona dönüyor:

— Üzüldüğünüz bir şey mi var?

Şah :

— Asla, diye cevab veriyor, çok iyi vakit geçiriyorum. Dalgınlığımın sebebi oğlumu hatırlamış olmam. Kendisi Fransada tahsildedir. Çoktandır görüşemedik.

Atatürk, derhal yaverini çağırıyor. İkisi arasında esrarlı bir görüşme. Yaver:

— Emredersiniz, Paşam.

Diyip uzaklaşıyor. Bir kaç dakika sonra yaver geri dönüyor :

— Hazırdır, Paşam.

Atatürk misafirine hitab ediyor :

— Oğlunuz telefonda sizi bekliyor Şah Hazretleri.

Şah Atanın bu inceliği karşısında ne yapacağını şaşırmıştır. Oğluyla görüştüten sonra tekrar masadaki yerini alıyor ve samimî bir heyecan içinde doldurulan kadehini kaldırıyor :

— Şunu bir kere evlendiğim zaman içmiştim. Şimdi bir de sizin şerefinize içiyorum.

Zeyyad Selimoğlu

CamScanner ile tarandı

«Men Leşkerem, Sen Serdarsen!»

İran Şahı Rıza Pehlevi, Atatürkün misafiri.

Ilık bir bahar günü mekteb koridorlarında şimşek gibi bir haber yayıldı. Şimşek gibi diyorum, hakikaten hepimiz bir anda elektriklenmiştik.

Atatürk geliyor!

İzmir Muallim Mektebi, kendi tarihi için önemli olan bu ziyarete kendini hazırlaya dursun, biz bir alay çocuk, onu yakından görebilmek imkânının verdiği sevinçle sarhoşuz. İzciler, siviller pırıl, pırıl... Vakit öğle... Yemek zili boşuna çalıyor. Caddeden, 40 basamağın ucundaki cümle kapısına kadar bütün merdiveni dolduruyoruz. Ben, tam kapı ağzında nöbetteyim.

Tâ uzaklardan kopup gelen «yaşa» larla alkışlar, yüreklerimizi ağzımıza getiriyor..

İşte karşıdalar... Hazırol vaziyette heyecandan donmuş birer heykeliz sanki... Yalnız, yaşadığımızı hissettiren kalbimiz ve onunla birlikte yürüyen nazarlarımızda hareket var!

Tam yanıbaşımda, kapıdan bir adım geriliyerek o cihanşümül nezaketi ile misafirine yol gösteriyor:

— Buyurun.

Merdivenleri mütebessim çıkan İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi birden ciddileşerek sağ elini yukarı kaldırdı ve:

— Yok!., dedi, Men leşkerem, sen Serdarsen.

Atatürk, çaresiz önden yürüdü.

Murtaza Murtazaoğlu

CamScanner ile tarandı

ATATÜRK
ve
Tarih

CamScanner ile tarandı

Atatürk Gözile Tarih

Kış aylarının kasvetli günlerinden biriydi, dışarıda hafif bir yağmur serpeliyordu. Okulda yatılı talebeydik. Dersimiz tarihti. Bir arkadaş (şimdi Tıb 1 de) kuru bir lisanla Birinci Dünya Savaşını anlatıyordu. O mevzu ki hakkında cildlerle yazı yazılsa, günlerce konuşulsa gene azdı. Halbuki o daima bocalıyor, konudan konuya geçiyordu. Belli ki derse çalışmamıştı.

Sınıfta ağır bir hava esmeğe başlamıştı. Talebelerin yüzünde bir can sıkıntısı seziliyordu. Yılların tecrübesile yetişmiş saçlarını, sırf hakikatler yolunda ağartmış kıymetli hocamız Cemal Bey kırgın bir sesle:

— Çocuklar, size başımdan geçen, hayatımda asla unutamıyacağım bir hatırayı anlatacağım! dedi ve sözüne şöyle devam etti:

— 1930 yılında gene böyle bir yatılı okulun tarih hocasıydım. Dersimiz yeni çağlar tarihi idi. Ben hararetli bir şekilde mevzuu anlatıyor, misaller göstererek talebeyi ilgilendiriyordum.

Birden kapı açıldı, içeriye mekteb müdürü ile Büyük Ata girdi. Heyecanlanmış ve şaşırmıştım. Dersi keserek yanına gittim. «Hoş geldiniz paşam!» dedim. Bana ve talebeye tebessümle iltifat ederek:

— Hocam, dersinize devam ediniz! dedi.

Dersten sonra müdür odasında toplanmıştık. Kıymetli Atamız tarih hocalarına hitaben:

— Sizler, dedi, üzerinize büyük bir mesuliyet almış bulunuyorsunuz. Genç dimağlar ancak sizlerden ilham alacak ve kurtulan vatanı mamur kılacaklardır. Bir talebe cebirden bir formül unutabilir, kimyadan belki bir madeni hatırlayamaz. Fakat efendiler, bir talebe tarihini asla unutmamalıdır ve ona tarihi unutturulmamalıdır. O talebe şanlı tarihinin bir sahifesini unuttuğu gün memleket uçuruma yu-

CamScanner ile tarandı

varlanıyor demektir. İşte kıymetli tarih muallimi efendilerden isteğim şudur ki verdikleri derslerin mesuliyetini idrak etsinler ve ona göre ellerine teslim edilen genc dimağlara hakikatleri işlesinler. Bu yapıldığı gün tarih hocaları memlekete en az kanını tarihi için dökmüş kahramanlar kadar hizmet etmiş olurlar. Aksi halde kabahat tarihini bilmiyen gencde değil muallimdedir. Bunu asla affetmem.

İşte çocuklar ne zaman çalışmamış bir talebeyle karşılaşsam Büyük Atanın sesini kulaklarımda duyar, ona karşı kabahatli olduğumu hissederek sonsuz azab duyarım.

Mim Kâzım Kızıltuğ

★ ★

Tarih Dersi

1931 ilkbaharı... Ankara ortaokullarının birisinde tarih dersindeyiz. Öğretmenimiz Türk tarihinden yoklama yapıyor. Asya haritasının başında bir arkadaşımız duruyor.

Öğretmen bir aralık konuyu yeni Türk devletine çevirdi :

— Türk devletini yuğuran, ona yeni baştan can veren Gazi Mustafa Kemal!...

Derken sınıfın kapısı anî bir sarsıntı ile açıldı. Sanki kendi ismini duyarak kayıbdan ilâhî bir haberle ulaşmış gibi Atatürk içeriye girdi. Parlak gözleri, heybetli vakarı ile karşımızda durdu.

Öğretmenin ağzındaki en son kelimeler Gazi Mustafa Kemal... O ise hepimizin karşımızda... Bütün sınıf üzerinden bir elektrik şeraresi akar gibi keskin bir heyecan ile sarsıldı.

Kendimizi toplamağa vakit kalmadan Büyük Ata yüzünü tahtada harita önünde duran arkadaşımıza çevirerek sordu:

— Ne yapıyorsun oğlum?

CamScanner ile tarandı

— Türk tarihini anlatıyorum.

— Anlat bakalım neler öğrendin?

— Şey... Şey... Efendim, Türkler göçebedir.

Bundan sonra ne anlatacağını şaşıran arkadaşımız durakladı.

— Oğlum soyun hakkında yalnız bunları mı öğrendin? Başka söyliyecek sözün yok demek?...

— ...

Atatürk bundan sonra yüzünü öğretmene çevirdi. Manâlı ve istifhamlı bir bakıştan sonra :

— Muallim Bey siz tamamlayınız!

Dedi. Öğretmen de heyecanlı ve titrek bir sesle takrire şöyle başladı:

— Türklerin anavatanı Orta Asyadır. Türkler orada göçebe bir hayat geçiriyorlardı...

Tam burada sözün gerisini sert bir ifade ile Atatürk'ün gür sesi değiştirdi:

— Muallim Bey, Türk tarihi hakkında talebeye öğretilecek ilk söz bu olmamalıydı. Türklerin neden göçebe hayat geçirdiklerini hiç merak edip te soyumuzun göçebelikten önceki vaziyetini araştırmadınız mı?

Bundan sonra kırmızı tebeşiri eline alarak Asya haritasında Türklerin anayurdunu çizmeğe başlıyan Atatürk, tatlı bir eda ile Türk tarihini anlatmağa başladı:

— Asya büyük bir kara parçasıdır. Orada Himalaya sıradağları, Hazar denizi, Baykal gölü arasında dünyanın en yüksek yaylaları uzanır.

Büyük Kadırgan dağlarından Baykal gölü kıyılarına, oradan Altay dağları boyunca İtil havzasına vararak Hazer denizi sahilleri, Hindikuş, Pamir, Karakurum, Karanlık dağlar yolu ile Sarı ırmak boyundan tekrar Kadırgan dağlarına kavuşan çizginin içinde kalan yerlere Orta Asya yaylası denir.

Bugün bu geniş yâylada göklere doğru baş uzatan dağlar, korkunç kum çölleri ile yeşil su boyları ve göl kenarları vardır. Fakat tarih devirlerinden binlerce yıl evvel Türk anayurdunda şimdi yerlerini kumsallar, bozkırlar, bataklıklar, sığ göller tutmuş engin denizler vardı. İlk

CamScanner ile tarandı

medeniyetlerin gür filizleri bu denizlerin kıyılarında, bu denizlere dökülen derin ırmakların bereketli topraklarında fışkırmıştır.

Dünyanın başka taraflarındaki insanlar daha kaya ve ağaç kovuklarında yaşarken anayurddaki atalarımız hayvanları kendilerine alıştırmışlar, kereste ve maden işlemesini öğrenerek parlak bir medeniyete kavuşmuşlardı. Orta Asyadaki iç deniz ve ırmaklar saydığımız ulu dağları örten buzların verdiği sularla besleniyordu. Fakat uzun zamanlardan sonra iklim şartları değişti. Medeniyetin beşiği durumunda olan Orta Asya bu şekilde yaşanamıyacak bir hale geldi.

İşte çocuklar, sizin göçebe diye öğrendiğiniz Türkler bu sonuçlarla yurd değiştirmişler, medeniyetlerini diğer yurdlara ulaştırmışlardır.

Türk anayurdundan milyonlarca insan ayrıldı. Fakat anayurdlarının değişen iklimine, zorlaşan hayat şartlarına boyun iğerek ve göğüs gererek Orta Asya yaylalarında daha milyonlarca Türk kaldı.

Bundan sonra Atatürk, içinde kaynayan bir millî duygunun etkisi altında olduğu tam belli bir şekilde sınıfımızı selâmlıyarak çıktı.

Ertesi sene elimizde bulunan ve «Türkler göçebedir» diye başlıyan tarih kitabımız değiştirelerek yeni bir kitabdan öğretime koyulduk.

Fazıl Oyat

★ ★

«İznik» in Dördüncü Kapısı

Bu hâtırayı, vak'anın geçtiği tarihte İznik Belediye Reisi olan Bay Salim Demircandan dinledim :

«— Atatürk 15 temmuz 1936 da Yalovadan Bursaya geçerken İzniğe uğramıştı. Yanlarında Celâl Bayar, Âfet Hanım ve daha bir çok arkadaşları vardı. İznik Belediye

bahçesinde geniş ve uzun bir masanın etrafında onu dinliyorduk.

Âfet Hanım tarihî İzniği gezmek için Atatürkten müsaade alarak ayrılmak istedi. Atatürk, herkesçe malûm ve müsellem olan tarih bilgisine dayanmış olacak ki şöyle söyledi:

— Hay, hay, gidebilirsiniz; fakat unutma ki, asıl İzniği göremiyeceksin. Çünkü o toprağın altındadır.

Âfet Hanım ayrıldıktan sonra Atatürk masasında oturanlara şöyle bir sual sordu:

— İzniğin etrafını çeviren surların kaç kapısı vardır?

Bu sualin cevabını İznikli olduğum ve İznik tarihini iyi bildiğim için ben cevablandırdım; ve aramızda şu muhavere geçti:

— Üç kapısı vardır efendim.. Bulunduğumuz yerin şarkındaki Lefke kapısı, şimaldeki Yenişehir kapısı, cenubdaki İstanbul kapısı diye maruftur.

— Hayır, dört kapısı olacak; İzniğin Türkler tarafından ilk zabtında Kılıç Aslanın girdiği garb kapısı nerede?

— Böyle bir kapı bilmiyoruz efendim.

Atatürk bir müddet sustu. Canı sıkılmışa benziyordu. Nihayet mevzuu değiştirdi. O zamanlar ehemmiyetle üzerinde durduğu «dil meselesi» hakkındaki konuşmasına avdet etti.

Aradan seneler geçti. Bir gün biriken suları İznik gölüne akıtmak için mecra açmaya uğraşan ameleler, bir noktada suların kendiliğinden boşluk bularak akmakta olduğunu hayretle görüp meseleyi bana haber verdiler. Kazıya devam edilince bunun bir kapı, tam teşkilâtlı, kornişli bir kapı, Atatürk'ün bahsettiği garb kapısı olduğunu anladık.

Seneler sonra Atatürk'ün sözü doğru çıkmıştı. Atatürk'ün bilgi ve hafızasının teferrüat üzerinde dahi ne kuvvetli olduğunu bir kere daha öğrenmiştik.»

Tekin Yaman

CamScanner ile tarandı

Türk ve Fransız İnkılâbları

Antalyada mart ve nisan aylarındaki bahar güzelliğini hiç bir yerde bulamamışımdır. İşte böyle bir mevsimde rahmetli Ata Antalyayı teşrif etmişlerdi.

Atanın geleceği günün sabahı bütün Antalyalılar sokaklara dökülmüşler ve şehir dışı yollar kilometrelerce karşılıyıcılarla dolmuştu. Ata, öğleyi biraz geçe geldi. Şehrin âfakı bir an içinde alkış seslerile dolmuş ve taşmıştı. Ata, Antalyalılarca kendilerine armağan edilen köşke kadar eller üzerinde götürüldü; köşkün etrafındaki yollar ve spor sahası halk tarafından daha evvel tutulmuştu. Halk, Atayı balkonda görmek istiyor, alkış uğultusu yeri gökü sarsıyordu. Ata, balkondan bir kaç defa görünmek zorunda kaldı ve Antalyalılara hitaben:

— On gün sizinle beraberim, siz ve güzel şehriniz bir ömür boyunca kalbimde yaşıyacaksınız!

Buyurmuslardı.

***

Ata, bir hafta durmadan dolaştı, eski tarihî harabelere gitti; Antalyaya yakın, uzak her yeri gezdi. Bir gün de limanda yatan gemi ile körfezde gezinti arzusunu göstermişler, keyfiyetten haberdar edilen gemi, bu güne kadar taşımadığı bu paha biçilmez konuğunu karşılamak için; ihtiyar ve hasta haline bakmıyarak bayramlık elbiselerini giymiş ve allı, güllü kordelâlarını başına takmış bir vaziyette, mütemadiyen istim üzerinde şen ve şakrak sesler çıkararak körfezde bayram yapmağa başlamış, Antalya körfezi de üzerine ilk defa ayak basacak olan, asırlardanberi beklediği bu en büyük ziynetçiği ve eşsiz sevgilisini kucaklamak için sevinçten mütevellid çok halecanlı görünüyordu. Vakit geldi, Ata, motörle vapuru şereflendirdiler. Limanda yatan vapurcuğun adı hatırımda kaldığına göre «Rüstemiye» idi. Rüstemiyenin o günkü hali hâlâ gözümün önünde; geni, şerefli adı tarihlere sığmıyan ulu konuğunu koynuna aldıktan sonra tatlı tatlı nağmeler çıkararak sallanıyor ve sevinç göz yaşları tâ, sahile; bize kadar geliyordu. Cevelân

iki saat kadar sürdü. Karanlık basarken Antalyaya döndüler. Gemiden çıkış, girişin aksine çok hazin oldu. Zavallı Rüstemiye o kadar feryad ve figan ediyordu ki seyredenlerin yürekleri bu hale dayanamadı, sanki herkes o an için gemi ile beraber ağlıyor zannedilirdi. Ata, içinde iken elinden geldiği kadar inci ve elmaslarını takan gemi, Atanın ayrılışından sonra büyük yasını karanlıklara gömdü, varlığı ile yokluğu sezilmez oldu.

*
* *

Ata mektebde :

Vapur gezintisinden iki gün sonra rahmetli Ata, okulumuzu da ziyaret ettiler. O saatte bulunduğum sınıfta tarih dersi vardı. Mevzu da «Fransa İnkılâbı» idi. Dersin onuncu dakikasında sınıfın kapısı açıldı. Ata, arkasında bir çok zevat olduğu halde sınıfa girdiler. Hocadan ders ve mevzuunu sordular; hiç unutmam, ellerini birbirine kenetliyerek on bir erkek, bir kız öğrenciden ibaret olan bizleri tek, tek süzdüler ve hepimize hitaben:

— Büyük Türk inkılâbının aziz besleyicileri muallimlerdir. Siz de bu yolu tutmuşsunuz, çok sevindim, inkılâbımıza hayırlı ve uğurlu olmanızı temenni ederim.

Dedikten sonra, şöyle bir sual tevcih buyurdular:

— 1789 daki Fransız inkılâbı ile 1919 Türk inkılâbı arasında, ruh ve düşünüş benzerliği nedir, bu inkilâblar arasında ne gibi benzeyiş ve ayrılıklar vardır?

Soru umumiydi; muallimi, hattâ beraberlerinde gelen zevatı bile içine alıyordu, Biz, öğretmenimizle dilimizin döndüğü kadar bu iki devrim arasındaki benzeyiş ve ayrılıkları izah ettik. Fakat esas icab eden cevabı tam verememiştik. O, zaman öğrencilerden bir arkadaş Ataya şöyle bir cevab vermişti:

— Atam, 1789 inkılâbçıları ölmüştür, 1919 inkılâbını yaratan zat ise karşımızdadır. Bu, iki inkılâbdaki ruh ve düşünüş birliğini çözse, çözse ancak o çözebilir. Eğer bize lütfederlerse yeni bir bilgi kazanmış olduğumuzdan dolayı minnettar kalırız.

CamScanner ile tarandı

Ata, bu arkadaşı okşadı ve ona iltifat etti:

— Öyle ise not defterlerinize işaret edin. Bu iki, inkılâbın ruh ve düşünüş birliği ve benzerliği: Açlık ve sefalet içinde yaşıyan, şuurlu bir milletin sefahat ve ihtişam içinde yaşıyan, şaşırmış bir idareye boyun eğmemesi ve onu boğmasıdır. Buyurdular.

M. Cemal Altanay

CamScanner ile tarandı

ATATÜRK
ve
San'at

CamScanner ile tarandı

Atatürk'e Göre Sanatkâr

Rahmetli ressam Süruri Taylan bana Atatürk'ten şimdiye kadar hiç yayınlanmamış olan şu hatırayı nakletmişti:

«— Güzel sanatlara karşı sonsuz bir hayranlığı bulunan Atatürk, bir gün Ankara Halkevine geliyor ve orada hazır bulunan ressamlara hitaben şöyle diyor:

— Arkadaşlar, siz ressamlarla konuşmak ve sanatkârın basit bir tarifini yapmak için gelmiş bulunuyorum. Vakıâ sizlerin meslekî faaliyetinizin ve ihtısasınızın bulunduğu bu sahada sanatkârı tarif etmek ve size sizden bahsetmek garib olur amma.. sanatkârı tarif eden pek çok sanatkârın sözlerini bilirsiniz; lâkin ben size sanatı ve sanatkârı bildiğiniz tariflerden bambaşka, daha doğrusu askerce bir tarifle anlatmak istiyorum.

Atatürk'ün sözlerine muhatab olan bütün ressamlar, büyük bir tecessüsle kulak kesiliyor, Atatürk, söze şöyle devam ediyor:

«— Ben bir bölük komutanıyım, rütbem yüzbaşıdır, mafevkimden emir aldım. Karşıdaki tepeyi düşmandan gün doğmadan zaptedeceğim. Bu emir üzerine bütün erlerin teçhizatını ikmal edip harb hazırlığını yaptıktan sonra karşıdaki tepeyi gün doğmadan işgal edeceğimizi bölüğüme söyledim. Taarruz başladı. Lâkin tepenin önünde geniş bir vâdi var; bu vâdinin ne kadar zamanda katedilebileceğini tahmin ve hesab etmiş olmama rağmen bu tahmin ve hesabda yanılmışız. Düşmanın da umduğumuzdan daha kuvvetli tahkimi ve muannidane müdafaasile karşılaşmış bulunuyoruz ve gün doğmak üzeredir. Biz aldığımız emre göre gün doğmadan tepeyi işgal edecektik. «Gün doğmak üzeredir» diyerek bu tepeyi işgalden vaz mı geçelim? Hayır, zarar yok, geç de olsa, gün de doğsa gayemize erişeceğiz..

CamScanner ile tarandı

Taarruz, bütün gücü ve şiddeti ile devam ediyor. Büyük bir cesaretle dövüşe, dövüşe tepenin eteklerine kadar yaklaşmış aslan neferlerin tepeyi işgali artık bir dakika meselesi olmuştur. Güneş yavaş yavaş doğmakta, ancak yarım kurs halinde iken bu tepenin zirvesini ışıldatmaktadır. Fakat bir kaç tane er ellerindeki Türk bayrağını tepenin ışıldıyan zirvesine dikmek için bütün gücü ile koşuyor ve tepenin zirvesine şanlı Türk bayrağını dikerken terlemiş alnına günün ilk ışığının vurduğunu hissediyor.

İşte sanatkâr da, cemiyette uzun cehd ve gayretlerden sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır.»

İbrahim Ceyhan

★

Atatürk'ün Sanatseverliği

Rahmetli babam ressam Süruri'nin pek çok defalar anlattığı bir hâtırayı yazıyorum:

«1931-32 senelerinde Ankara Etnoğrafya müzesinde ressamlar mutad sergilerinden birisini daha açmışlar. Tabiî sergi açmak, eser teşhir etmekle beraber, aynı zamanda maddî faydalar da sağlamak amacı ile olduğundan bütün ressamlar ziyaretçilerden başka, resim satın alacak şahısları, bilhassa devlet hesabına tablo satın alacak heyetleri bekliyerek sergi müddetini hoş sohbetlerle geçirirlerken bir gün «Gazi Hazretleri, sergiyi ziyarete geliyorlar!» diye sevinçli bir haber almışlar. Bir takım hazırlıklar yapılıp Büyük Adamı beklemeye başlamışlar.

Şimdi babamın ağzından dinliyelim:

«— Otomobiller Müze kapısının önünde sıralanınca diğer ressamlar gibi ben de pek heyecanlı idim. Hepimiz Atatürk'ün «O zamanki adı ile Gazinin» resmini müteaddid defalar yapmıştık. Fakat «O» nu yakından gören ressam arkadaşlar pek azdı. Ben Gaziyi henüz o gün görmüştüm. Sergide Gazinin bazı portreleri vardı. Fakat Gazinin mavi gözlerine,

CamScanner ile tarandı

sarı saçlarına, kırmızı yüzünün renklerine uygun mudur diye bunları bir anda düşünürken «O» mermer merdivenleri gülerek ve etrafındakilerle konuşarak çıkıp salona girdi. Biz ressamlar sıralanmış onu selâmlıyorduk. Mukabelesi:

— Merhaba ressam arkadaşlar!

Sözü oldu.

Hepimizin ayrı ayrı hatırımızı sorarak ellerimizi sıktı. Büyük bir hassasiyetle her tablonun karşısında duruyor, tablonun ressamından mevzuu ve renkler hakkında izahat alıyor ve fikir beyan ediyordu.

Tam bir saatten fazla bizim ve resimlerimizin arasında kaldı. En son tabloyu da seyredip gitmeğe hazırlanıyordu ki bir anda değişti. Yüzü bambaşka bir hal aldı. O çehreyi hiç bir ressam tuvalinde canlandıramazdı. Buna imkân yoktu. Hepimiz birbirimize bakıştık «Acaba canını sıkacak bir resim mi var!» diye düşünürken, insanın içinin en derin yerlerine nüfuz eden ve titreten hâkim bir sesle:

— Arkadaşlar sizleri tebrik ederim. Çok çalışmışsınız, pek çok muvaffak olmuşsunuz. Gayet güzel eserler vücude getirmişsiniz. Yalnız sizi tebrik etmek kâfi değil. Sizin hepinizin paraya ihtiyacı vardır. Veriniz bakalım fiat kataloğunu! dedi.

Biz şaşırmıştık. Etrafında bulunanlardan bir zat bizden aldığı kataloğu Gaziye verdi. O bir koltuğa oturarak kalem istedi ve yüksek sesle şu sözleri söyledi ve yazdı:

— Filân arkadaşın şu kadar resmini falan Vekâlete, bu arkadaşın bu kadar resmini şu umum müdürlüğe. Bu kadar resim de falan bankaya» diye hepimizin resimlerini fiatlarından hiç tenzilât yapmadan bankalara, vekâletlere, umum müdürlüklere dağıttı. Altına bir de kocaman imzasını attı. Bize de:

— Arkadaşlar, yarın gidip resimlerinizi teslim edin ve paralarınızı alın! dedi.

Böylece aramızdan ayrıldı. Hepimiz şaşkınlıktan sevinemiyorduk. Ertesi günü imzalı kataloğu isimleri yazılı makamlara götürdük. Hiç itirazsız memnuniyetle Atatürk'ün bu emrini yerine getirip resimleri aldılar ve paralarımızı verdiler.»

Reha Taylan

CamScanner ile tarandı

ATATÜRK
Hasta Yatarken

CamScanner ile tarandı

Atatürk ve Son Cumhuriyet Bayramı

938 yılı İstanbul Tıb Fakültesi Asabiye Kliniğinde stajiyer talebeyiz. Sayın hocamız Prof. Hayrullah Dikeri Sarayda hasta Atamızın müşavir doktoru olduğu için stajın yalnız ilk günü görebilmiştik.

10 ikinciteşrin 938 sabahı hocamız Saraydan dünyadaki en büyük varlığını kaybeden bedbaht her Türk gibi çıkmış, yüzünün bütün hatlarında en derin teessürü gizliyerek gözleri nemli, yorgun ve bitkin dershane kapısından girerek oturduğu zaman, biz her şeyi onun halinden anlamış hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştık.

Uzun bir sessizlikten sonra içimizden birisi:

— Hocam, bizim için tarihî bir bilgi olacak, Atamızın hastalığından ve ölümünden bahseder misiniz? diye sordu. O da:

— Hastalık bildiğiniz gibi seyretti çocuklar. Ben onu değil de beni ömrümde en çok mütehassis eden şahidi olduğum şu sahne ve hatırasını siz genclere anlatmak isterim!

Dedi, sonra da ilâve etti:

— Atamız çok ağır hasta idi, biz bütün doktorlar artık kımıldamasına bile müsaade etmiyorduk.

Cumhuriyet bayramı günü idi, bütün Türkiye radyolarının başında her bayramda olduğu gibi millet onun gür, kuvvet ve irade dolu sesini duymak iştiyak ve hevesile beklerken o enerjisiz yatıyor sanıyorduk.

Resmi geçide hazırlanan ve Boğaziçindeki okullarından vapura binen Kuleli talebesi Dolmabahçe sarayı önüne gelmiş bekliyorlardı.

Bandolar çalarken:

— Atamızı görmek istiyorum!

Nidaları göklere yükseliyor, sarayda Atanın yattığı odanın cam ve duvarlarını sarsıyordu. Talebe hep bir tarafa yı-

CamScanner ile tarandı

ğıldığından vapur devrilip batmak tehlikesi geçiriyordu.

Çok kısa bir zamanda bu sesler bir uğultu, bir gökgürültüsü halini alıyor, Denize düşen bir askerî talebeyi kurtarmaya çalışıyorlardı. Herkesin başı, gözleri pencerelerde. Bütün kalbler tek bir şey, Ataları için çarpıyor.

Ata da bize:

— Dışarıda ne var? diye soruyor.

— Askerî talebe resmi geçide giderken sizi görmek istiyorlar, fakat bu imkânsız, hareket etmemelisiniz.

Fakat onların bu ısrarlı istekleri Ataya sanki bir an için kuvvet vermişti:

— Hayır, ben bugüne kadar bu bando ve asker sesinden kuvvet ve ilham aldım, yaşadım ve gene onunla yaşıyabilirim. Onları yakından bir daha görmeli ve doya doya bir daha seyretmeliyim!

Diyerek kalan son enerjisini toplamaya çalışıyordu. İtiraz edilemezdi. Bu arzusu yerine getirilecekti. Yardım ediliyor, pencerenin tülü aralanıyor, Atanın saray penceresinden son defa olarak dolu ve nemli gözlerle güneş başı Türk gençliği üzerine doğuyor.

Bu güneşin doğuşu bir anda dışarıdaki canlılığa hayat verirken çılgınca:

— Sağol, varol!

Diye bağıran talebe onu daha yakından görebilmek için gruplar halinde elbiselerile kendilerini denize atarak saraya doğru süratle yüzüyorlardı.

İşte bu büyük adam son enerjisini bile çok sevdiği, vatan ve istiklâlini kendilerine emanet ettiği, değer verdiği Türk gençliğini bir daha doya doya seyretmek için böylece feda etmekte tereddüd etmemişti.

Dr. **Hasan Şevki Arıkdal**

★ ★

CamScanner ile tarandı

«Karyolayı Ne Zaman Değiştirdiniz?»

Babamın Atatürk'ün yanında iken şahidi olduğu hatırayı aynen yazıyorum:

Cumhuriyetin 15 inci yıldönümü 29 Teşrinievvel. Bayramı kutlamak üzere İstanbulun bir çok yerlerinde hazırlıklar yapılmıştı. Ne yazık ki Atatürk Dolmabahçe Sarayında yatak odasında ceviz bir karyolada yatıyor. Üstünde cibinlik ve geceleri renkli bir ampul yanıyor, her gece bir doktor ve bir arkadaş sabaha kadar hiç uyumadan nöbet bekliyordu. Sıhhati günden güne bozulan Atatürk, vücudçe de çok zayıflamıştı. Evet, o gün Cumhuriyet Bayramı idi, fakat caddeleri dolduran kalabalık her seneki gibi neş'eli kahkahalar atmıyorlardı. Üsküdarda Şemsipaşadaki renkli su fiskiyeleri renk renk su fışkırmaya başlamışlardı. Atatürk, yattığı odadan pencereden onları seyre dalmıştı. Arkadaşım Rıdvanla kapıda nöbet bekliyorduk. Şehirde tek tük havaî fişekler atılıyor, çatpatlar patlıyordu. Gecenin sessizliğinde akisler yaparak gürültüler saraya, hattâ odaya kadar geliyordu. Bir aralık seslendi. Rıdvan içeri girdi. Ben de arkasından girdim. Atatürk gayet hafif bir sesle: Ne var, dışarıda, bu gürültüler ne?

Diye sordu.

Arkadaşım :

— Bayram, Paşam, halk şenlik yapıyor, dedi, rahatsız oluyorsanız gürültülere mâni olalım!

O anda Atatürk Rıdvanı süzdü. Gözleri dolu idi, nerede ise ağlayacaktı. Atatürk'ü ilk defa böyle mahzun ve mükedder görüyordum.

Ebedî Şef şu cevabı verdi:

— Hayır, hiç kimsenin rahat ve huzurunu bozmayın. Millet eğlensin, istediği gibi bayram yapsın.

Ve içini çekerek ilâve etti:

— Ne yazık ki ben yataktayım.

Bu sözlere ağlamamak imkânı var mıydı? Dayanamadım, odadan dışarı fırladım. Sonra arkadaşım da çıktı. O gecemiz hüzünle geçti. Bir kaç gün sonra operatör Mim Kemal ilk suyunu almıştı. Bir pazar gecesi idi. Evde yatıyordum.

CamScanner ile tarandı

Nöbetten çıkmış, istirahatte idim. Saat iki sularında bir polis kapıyı çalıyordu. Hemen yataktan fırladım, pencereyi açtım. Polis, acele saraya gitmemi söyledi. Heyecanla giyindim, soluğu Beyazıd meydanında aldım. Derhal bir taksiye atlayarak saraya gittim. Merdivenleri çifter çifter atlayarak yukarı çıktım. Salonu geçtim, tam Atatürk'ün kapısına gelmiştim ki heyecandan içeri giremedim; kapı açıktı, içeriye bir göz attım. Atatürk, sakin sakin uyuyordu. Benim acele çağırılmama, hâlâ bir mana veremiyordum. Masanın başında uyuklayan arkadaşımın yanına sokuldum. Yavaş yavaş konuşuyorduk:

— Ne oldu, beni acele neye çağırttınız?

Dedim. Arkadaşım yüzüme bakarak:

— Sus, dedi, Atatürk bir kriz geçirdi. Fakat Neşet Ömer Beyin bir iğnesi onu kurtardı.

Yüreğim ferahlamıştı. Aradan bir kaç gün daha geçmişti ki sabaha karşı bir krizle karşılaştık. Kendisile meşgul olurken somyalara dayanmıştım. Çok eski olan somya kırıldı. Biz de acele bir tertib yaparak yeni bir karyola getirip kurduk ve kendisini oraya naklettik. Kurulan karyola aynı sistem, aynı renkte idi ve cevizdi. Yalnız boyca bir karış fazla idi. Bu kriz 36 saat devam ettikten bir sabah güneş doğarken kendine geldi. Hepimiz çılgınca sevinmiştik. Bu sırada ayakucunda toplanmış duruyorduk. Birer birer üzerimizde gözlerini gezdirdikten sonra:

— Buraya ne toplandınız budalalar?

Dedi. O sırada Neşet Ömer Bey içeri girdi. Bizler dışarı çıktık. Atatürk, Neşet Ömer Beye soruyordu :

— Bu karyolayı ne zaman değiştirdiler de benim haberim olmadı?

Biz kapıdan dinliyorduk. Hayret ettim. Bunun nasıl farkına varmıştı. Sağlam bir adamın dahi bunun farkına varması imkânı yoktu. Zekâsının kuvvetine çok şaşmıştım.

Neşet Ömer Bey, derhal şu cevabı verdi:

— Hayır Paşam, karyola değişmedi, size öyle geliyor!

Fakat bir türlü kani olmadı. Hakikat onun iddia ettiği şekilde idi. Fakat, biz bunu itiraf edecek mevkide değil-

CamScanner ile tarandı

dik. Doğruyu söylersek büsbütün sinirlenmesinden korkuyorduk.

Neşet Ömer Bey hâlâ ısrar ediyor ve değişmediğini iddia ediyordu. Nihayet evet, dedi, siz beni aldandım zannettiniz, fakat ben aldanmadım.

Ülken Özengin

★★

«Bu, Üç Saatlik Sakal Değil!»

Bir toplantıda mevzu Atatürk'e intikal etti. Bu vesileyle Ataya aid bir çok hatıralar anlatıldı. Aşağıda yazdığım hatıra o toplantıda anlatılanlardandır:

«— Atatürk, hastalıklarında derin bir uykuya dalmışlar, üç gün üç gece uyuya kalmışlardı. Atanın uyandıkları zaman bu vaziyeti öğrenirlerse sinirleneceklerini düşünen erkân, ne vakittenberi uyuduklarını sordukları takdirde «üç saattenberi!» cevabını vermeyi kararlaştırmışlar ve bunu küçük Ülküye de tenbih etmişlerdi. Hakikaten Ata, uyanınca odada bulunan Ülküye ne kadar uyuduklarını sormuşlar, Ülkü de «Üç saattenberi!» cevabını vermişti.

Bu sırada elini yüzlerine götüren Atamız, her zamanki zekâ kudretinden bir zerresini bile kaybetmemiş olduklarını gösteren şu cümleyi sarfetmişlerdir:

— İyi ama bu sakal 3 saatlik sakal değil, Ülkü!»

Melih Çağlayan

CamScanner ile tarandı

Atatürk'ün Son Gecesi

Bu hatırayı Atatürk'ün şahsî hizmetinde bulunmuş olan amcamdan dinledim:

«— Sene 1938 ilkteşrin 7. Günlerden salı. Atanın yattığı odanın kapısında bekliyorum. Büyük Önder seslendi. İçeri girdim. Yıllarca karşısında hizmetinde bulunduğum halde hiç bir zaman serbest olarak bakamadığım gözlerini gözlerime dikti. Çok halsiz ve bitkindi:

— Bana biraz daha getir!!

— Ne getireyim Paşam? diye sordum.

— Biraz evvel verdin ya, unuttun mu budala! dedi.

Halbuki biraz evvel ona hiç bir şey vermemiştim.

— Ne duruyorsun budala!

Dedi. Afalladım.

— Peki!

Demeğe mecbur oldum. Çıktım nöbetçi doktora yana yakıla meseleyi anlattım. Doktor beraber kütüphaneye geldi. Bazı ilâçlar orada idi. Bir bardağa biraz su, bir kaç damla ilâç koyarak «Götür ver, dedi, sorarsa demin bundan verdim dersin!». Hemen içeri girdim. Evvelâ bir yastığı arkasına yerleştirdim. Rahatça yaslanmasını temin ettikten sonra bardağı uzattım.

— Bu ne? dedi.

— İstediğiniz ve evvelce verdiğim!

Dedim. Hiç ses çıkarmadan bir yudumda içti ve derinden bir «Oh!» çektikten sonra:

— Bana doktoru çağır! dedi.

Hemen Neşet Ömeri çağırdım. Doktor yanına girince evvelâ hatırını sordu. Atatürk yüzünü neşesiz bir şekilde buruşturarak:

— Çok fenayım, rahatsızım, suyumu alın da rahat uyku uyuyayım!

Dedi. Neşet Ömer Bey:

— Başüstüne! cevabını vererek dışarı çıktı.

Fakat Neşet Ömer Bey suyun alınmasına kat'iyen taraftar değildi. Çünkü neticenin vahim olacağını biliyordu. Gayesi onu bir gün daha, hattâ bir saat fazla yaşatmaktı.

CamScanner ile tarandı

Saatler ilerliyordu. Öğleden sonra tekrar seslendi. Bu defa hiddetli bir tarzda:

— Doktoru çağır!

Emrini verdi. Hemen koştum. Neşet Ömer Bey içeri girince ayni hiddetle:

— Nerede bu Mim Kemal, hâlâ bulamadınız mı? Bu işi yapacak başka doktor yok mu?

Neşet Ömer Bey:

— Var Paşam, Mim Kemali bulamadık, fakat başka bir doktora suyunuzu aldıralım!

Cevabını verdi. Neşet Ömer dışarıda bulunan büyükleri ve Atatürk'ün çok sevdiği Celâl Bayarı da etrafına topladı:

— Baylar yapılacak iş kalmadı. Çok ıztırab çekiyor. Kendisi de ısrar ediyor; bu suyu da alırsak ertesi günü komaya dalacak. Fakat çaresiz bunu yapacağız. Sizler de ona göre tedbir alın!

Diyerek son suyun alınmasına böylece karar verildi. Biraz sonra doktorlar etrafına toplandılar. Bir kova getirdim. Karnından su akıyor, kendisi de sigara içerek suyun akışını seyrediyordu. Su alındıktan sonra:

— Şimdi rahatladım, bu gece iyi uyurum! dedi.

O gün ve ertesi günü bitkin ve yorgun vaziyette mışıl mışıl uyudu. Perşembe günü anî bir komaya daldı. O gece nöbet benimdi. Doktorlardan da Abravaya beklemekte idi. Saat 24. Atanın başucunda küçük bir komodin ve komodinin üstünde Roosevelt'in hediye ettiği sedef kabzalı tabanca ve bir saat vardı. Bir iskemleye oturup Atayı beklemeğe başladım. Doktor, yatak odasına bitişik kütüphanede kanapenin üzerine uzanmıştı. Her iki saatte bir kendisini ikaz etmemi tenbih etti. Atatürk gözleri yarım açık daldığı koma içinde yüzüyordu. Saat 2. Doktoru ikaz ettim. Hemen odaya girdi. İlk olarak nabzına baktı, sonra yüzüne bir ayna tutup nefes vaziyetini tetkik etti. Ayaklarının taban damarlarına dokundu. Atatürk hafifçe ayaklarını geriye çekti. Doktor çok müteessirdi. Tekrar kütüphaneye girdi. Her iki saatte bir ikaz ediyordum. O da gelip aynı ameliyeyi icra ediyordu. Saat 6.30. Son bir tecrübe yaptı. Ayak

CamScanner ile tarandı

damarlarına dokunduğu zaman bu defa hiç ayağını oynatamadı. Doktor bu hali görünce çok üzüldü ve bana dönerek, hemen dışarıdaki doktorları çağırmamı ve başyaveri haberdar etmemi söyledi. Hemen telefonla etrafı haberdar ettim. Saat 9 a geliyordu. Doktorlar başucunda sağ ve sol taraflarda yer almışlardı. Bir ara büyük kahraman gözlerini açtı. Ben ayak ucunda bu hali seyrediyordum. Keskin gözleri gözlerime bir projektör gibi çarptı. Kendi kendime tebessüm ettim. Gözlerin açılışı beni bir ümide kaptırmıştı. Atatürk iyileşti zannetmiştim. Maalesef bu dakika hıçkırıklar odayı kapladı. Hiç bir söz söylemeden Atam gözlerini tekrar kapadı. Meğer gözlerinin bu son açılışı imiş.

Lâtife Haranoslu

★★

Ata'nın Na'şı Başında

1938 yılı. Kasımın 10 u. Her zamanki gibi trenle Maltepe Atış Okuluna gidiyoruz. Fakat nedense hepimizin içinde büyük bir sıkıntı var. Kimse konuşmak istemiyor. Bu güneşli gün sanki küflenmiş bir mahzen kapağı gibi üzerimize çökmekte. Mektebe geldik. Aradan çok az bir zaman geçti. Bizi çağırdılar. O zamanki Kurmay Başkanımız (şimdi General Alâeddin Yakal) ağlar gibi bir sesle:

— Arkadaşlar, dedi, Atamız şimdi öldü!.

Sonra da «sen, sen!» diye işaret ederek dört yüzbaşı ve altı üstteğmen ayırdı. Derhal büyük üniformalarımızı alarak Dolmabahçe Sarayına gidecek ve ihtiram nöbetinde bulunacağız.

Bizler nasıl yola çıktık, nasıl gittik ve yıllarca en yakın dostluğunu ve arkadaşlığını yaptığı kıymetli General İsmail Hakkı Tekçe ile nasıl görüştük ve ağlaştık, şimdi bile hatırlayamıyorum.

Büyük atamız daha yatağında idi. Aman Yarabbi, o koca Ata, bu küçücük odada, bu mütevazı karyo-

CamScanner ile tarandı

lada nasıl yatıyordu? Henüz daha yıkanmamış, sandukaya konmamış, umumî merasim başlamamıştı. Karyolası başında bir arkadaşımız hıçkırdı.

— Aman, ne yapıyorsun Atamızı; rahatsız edersin!

Gibilerde onun yüzüne baktık ve dört üstteğmeni karyolanın başında kılıc çekmiş bir vaziyette bırakarak dışarı çıktık. Aradan on dakika geçmemişti; nöbetteki arkadaşlardan birisinin bayıldığını söylediler. Yerine bir başkasını gönderdik. Bayılan arkadaşı o sırada sarayda bulunan doktor Neşet Ömer tedavi etti. Kendine gelince sorduk, arkadaş aynen şu sözleri söyledi:

— Sanki, dedi. Ata kalktı «Hey oğlum, hey, bak şu dünyanın haline, ben bu yataklara serilecek adam mı idim?» dedi. Ben de:

— Atam, Atam!

Derken düşmüşüm, ne olduğumu bilmiyorum!

İşte; Atamız sağlığında bir başka cihan, ölümünde bir başka varlıktı. Sağlığında bakışlarına yabancılar dayanamaz bayılırlardı. Ölümünün sükûnetine de evlâdları dayanamamışlar, bayılmışlardı.

Sadi Sargut

CamScanner ile tarandı

Çeşidli Hatıralar

CamScanner ile tarandı

Millî Mücadelenin Başlangıç Tarihi

Bir gün bir toplantıda Millî Mücadelenin başlangıç tarihi üzerinde münakaşa ediliyordu. Konuşmaya iştirak edenlerden bir kısmı Atatürk'ün İstanbul'dan ayrılışını, 15 mayıs 1919 u, bir kısmı Samsuna ayak basışını, 19 mayıs 1919 u başlangıç almağa taraftarlık ediyordu.

Bir kenarda oturan ve münakaşayı alâka ile takip eden emekli subaylardan Memduh Bilge söze karıştı:

— Hayır, dedi, Mücadelei Milliyenin mebdei bence daha mukaddemdir.

Herkes, istifhamkâr bir şekilde kendisine baktı. O devam etti:

— Evet, bunu bizzat Aattürk'ün ağzından duydum. O toplantıda bulunp ta sağ olanlar bunu pek iyi hatırlarlar.

Sene 334.. Yanılmıyorsam teşrin aylarından birinde idi. Mütareke imzalanmıştı. Yıldırım Orduları Grupu 1 numaralı Teftiş Komisyonunda aza idim. Terhis muamelelerile meşgul oluyorduk.

Alman müttefiklerimiz yurdlarına dönüyorlardı. Bu münasebetle kendilerine bir ziyafet verilmişti. Büyük ve küçük rütbeli Türk - Alman subayları bu ziyafette hazır bulunuyorlardı. Bunların arasında Leyman Von Sanders ile General Kris de vardı.

Silâh arkadaşlığı hatırası olarak iki tarafa da nişanlar veriliyordu. Bir aralık Alman generallerinden biri ayağa kalktı. Bir nutuk söyledi. Hulâsası şu idi:

«— Arkadaşlar, dünyanın en çetin savaşında omuz omuza, kahramanca dövüştük. Talii harb bize gülmedi. Yenildik. Bugün için her şey bitti. Fakat Türk silâh arkadaşlığını asla unutmıyacağız. Hâtırası kalbimizde ilelebed yaşıyacaktır.»

Dışarıdaki meydanda, iki saat zarfında teslim alama-

CamScanner ile tarandı

dığımız için silâh arkadaşlarımızın yaktıkları silâh, malzeme ve tayyarelerin kızıl ışıkları odayı aydınlatıyordu. Atatürk Grup Kumandanı olarak bu nutka mukabelede bulunmak üzere ayağa kalktı. Hâlâ gözümün önündedir. Işıklar içindeki yüzü bir heykel gibi heybetli idi. Parmağını kaldırarak şöyle demişti:

— Müttefiklerimiz için harb bitmiş olabilir. Fakat Türk mücadelei milliyesi yeni başlıyor.

Ziyafet sofrasında bulunanlardan çoğu, bunu belki o anın şartlarına bakarak bir edebiyat yapma özentisi sanmışlardır. Ben de bu talihsizler arasında idim. Fakat Atatürkün o sözlerini hiç unutmadım. Bence Mücadelei Milliye işte o zaman başlamıştır.

Emel Tekinel

★★

«Kuvayi Milliye» Neye Yarar?

Bir müddet Atatürk ile beraber bulunmuş bir zattan dinledim:

Birinci Cihan Harbinden sonra memleket; hepimizin bildiği gibi yer yer işgal edilmiş, ordu dağılmış, elde hiç bir şey kalmamış vaziyette idi. Yabancılar artık Türkiyenin tarihe karıştığını iddia ediyor; öte yandan beynelmilel siyaset kodamanları memleketin yeni statüsü etrafında pazarlık yapıyorlardı. Hattâ bunlar arasında, Türkiyeyi hiç bir şeyin kurtaramıyacağını, Mustafa Kemal'in bir deli olduğunu; tımarhaneye atılması lâzım geldiğini pervasızca söyleyip yazanlar bile bulunuyordu...

İşte bu sırada Atatürk Samsuna çıkmış, Erzurum ve Sıvas kongrelerini topluyor, «Kuvayi Milliye» nin teşkiline çalışıyordu.

Bu durum karşısında, etrafındakilerden, ümitsizlik içinde olanlardan birisi, bir gün Mustafa Kemal'e:

— Paşam, dedi, memleket işgal edilmiş, ordu tama-

CamScanner ile tarandı

mile dağılmış, «düveli muazzama» bizim akıbetimizi görüşüyor. Galip devletlerin kuvvetli orduları ve donanmaları karşısında, kurmak istediğiniz «Kuvayi Milliye» neye yarar?

Mustafa Kemal, gayet sakin şu cevabı verdi:

— Kuvayi Milliye, namuslu bir insanın yastığının altındaki tabancaya benzer. Namusunu kurtarması için, herhangi bir ümidi kalmadığı zamanda hiç olmazsa intihara yarar.

Fethi Ünal

★★

Atatürk'ün Atı

Bir kaç ay önce Ordinaryüs Prof. Nevzad Tüzdilin, hayvanlarda zekâ, his ve muhakeme mevzulu konferansına gitmiştim.

Profesör bu konuşmasında, bize güzel misaller veriyor ve hikâyeler anlatıyordu.

Bunlardan bir tanesi Atatürk'ün atına aid bir hikâye idi.

Aynen naklediyorum:

1913 senesi, Balkan Harbi devam ediyor. Çanakkale civarında bir sıhhiye teşkilâtı kurulmuş ve hayvanlar için de ayrı bir koğuş yapılmış, buraya yüzbaşı Hilmi Bey kumanda ediyor.

Bir gün Anglo-Arab çok güzel bir tay getiriliyor. Bu tay binbaşı Mustafa Kemale aiddir. Kurmaybaşkanlığından da ata iyi bakılması için emir gelmiştir. Fakat imkânsız, çünkü zavallı at «ruam» a tutulmuştur.

Biraz sonra Binbaşı Mustafa Kemal, atını son defa görmek için gelir. Yüzbaşı Hilmi Bey Atayı atın bulunduğu çadıra götürür. At tecrid edilmiştir. Hayvan ağır hasta olmasına rağmen sahibini görünce çok memnun olur ve nemli gözlerle Ataya bakar. O da aynı şekilde atına bakmaktadır.

Atatürk, hastalığın vahametini bilmesine rağmen son

CamScanner ile tarandı

defa atını öpmek ister, ama müsaade etmezler.

— Peki, eldivenle okşıyabilir miyim?

Der. Cevab verirler:

— Evet, eldiveninizi sonra antiseptiğe koyarız, bütün mikroblar ölür.

Atatürk, atını doya doya okşadıktan sonra eldivenlerini uzatır ve antiseptiğe koyarlar.

O zaman Ata sorar:

— Artık mikroblar kalmadı değil mi?

— Hayır Binbaşım.

— O halde onları bana veriniz, der. Atımdan kalan son hatırayı saklamak istiyorum!

Islak eldivenleri alır ve nemli gözlerle oradan uzaklaşır.

Cevza Bilgil

★★

«Generaller Memleketimde Misafirdir»

Mütareke yılındayız, büyük çatırtılarla çöken Osmanlı İmparatorluğu ve onun hüzünlü payitahtı İstanbul... İnsanlar yabancı, bayraklar yabancı... Türklüğün yüzlere bir küfür gibi savurulduğu devir. Bir akşam saatidir. Perapalas otelinin aydınlık salonları müttefik devlet komutanlarının neşesile kederlidir. Tesadüfen O da orada bulunmaktadır. Uzun harblerin hatırasile yorgun vücudu tek bir gece dinlenecektir. Işıklı gözleri keskin iradesini açığa vuran hâkim nazarlarla etrafta dolaşmaktadır. Yabancı subaylar her cephede karşılarına dikilen onun, müteaddit kereler adını duymuş, resmini görmüşlerdir. Şu anda az ilerilerinde oturan ve kendilerine müstehzi nazarlarla bakan adam da ondan başkası değildir. Generaller, hem kendilerine korkulu dakikalar yaşatan bu yaman adamı yakından tanımak, hem de nihayet artık mağlûb bir asker olduğunu hatırlatmak için onu masalarına çağırmağa karar veriyorlar.

Gönderilen tercüman mavi gözlü adamı selâmlıyor ve:

CamScanner ile tarandı

— Generaller masalarını şereflendirmenizi arzu ediyorlar paşam! diyor.

O müstehzi tebessüm bir an için silinmiş, yerini sert çizgilerle dolu bir yüze bırakmıştır. Herkesin işitebileceği bir sesle:

— Generaller memleketimde misafir olarak bulunuyorlar, âdet olan misafirin ev sahibini ziyaretidir, iyi bir hatıra bırakmak için masam kendilerini yeteri kadar ağırlamağa âmadedir!. diyor.

Hikmet Umur

★★

Atatürk ve İhtiyar Kayıkçı

1934 şubat ayını geçirmek üzere merhum Atamız İstanbula gelmişti. Karlı ve fırtınalı bir gündü. Hepimiz odamızda oturuyorduk. Havanın fırtınalı olmasından dolayı dalgalar Dolmabahçeden Beşiktaşa kadar rıhtımı yalıyarak gidiyorlardı.

Ata, bu fena havada odanın penceresi önünden denizi seyrederken bir sandalın devrilerek kayıkçının denize düştüğünü görmüş olacak ki biz çalışırken telefon çaldı. Telefonu açan arkadaş heyecanlanarak:

— Peki Paşam, başüstüne Paşam! dedi.

Ve bize de:

— Arkadaşlar denizde bir sandalcı boğuluyormuş, Paşa derhal denizden çıkartılarak içeriye alınmasını emretti. dedi.

Tabiî bizler hava fena olduğundan şapkamızı ve paltomuzu kapınca soluğu rıhtımda aldık.

Sandalcı, sandalı ile denize kapaklanmış ve buz gibi sular arasında sandalını çevirmeğe uğraşırken bizler de halat ve kanca uzatarak on urıhtıma çıkardık. Bu esnada arkamda Atanın sesi yükseldi, Döndüm, baktım, şapkasız ve paltosuz aramızda idi. Sandalcıya yaklaştı eğilerek:

CamScanner ile tarandı

— Baba nasılsın, bir yerine birşey oldu mu? diye sordu.

Sandalcı bu söz üzerine silkindi, karşısında Atayı görünce tanımış olacak ki:

— Allah seni devletin başından eksik etmesin Paşam, dedi.

Bunun üzerine Ata daha yaklaşarak aralarında:

— İsmin ne?

— Abdullah Çavuş.

— Kaç yaşındasın?

— Altmış üç.

Konuşması geçti. Fakat Abdullah Çovuş böyle soğuk ve karlı bir havada denizden sırıl sıklam çıkmanın tesirile sıtma tutmuş gibi titriyordu. Atatürk bize dönerek:

— Abdullah Çavuşu alın, sıcak bir banyo hazırlayın, biraz da konyak verin! dedi.

Biz derhal Abdullah Çavuşu aldık, banyoya götürdük. Doktor da lâzım gelen ilk tedaviyi yaptıktan sonra ihtiyarı hastaneye gönderdik.

*
* *

On beş gün sonra idi. Sarayın kapısına bir şahıs gelmiş, Atatürk'le görüşmek istiyordu. Abdullah Çavuş hastanede iyileşmiş, Atatürk'e teşekkür etmeğe gelmişti.

Nureddin Göral

★★

Ata'nın Bıldırcını

Babam Rize milletvekili Hasan Cavid Belül anlattı:

«— Dolmabahçe Sarayında Atatürk'le akşam yemeğindeyiz. Ata, ertesi günü öğle yemeğini Taşdelende yemeğe karar veriyor.

O akşamki arkadaşlarla beraber sabah erkenden yola çıktık. Saat tam onda Taşdelende bulunuyorduk. Taşdelen suyuna dört beş basamak merdivenle iniliyordu ve aynı

yerde Taşdelene çok yakın akan, fakat tabiatin garib bir cilvesi olarak hiç içilmiyen bir su daha akmakta idi. Rahmetli Ata, Taşdelene inerek elini yüzünü yıkayıp su içtiler. Biraz sonra da suyun başında kurulan sofrada bol bol Taşdelen suyu içilerek mükemmel bir öğle yemeği yedik.

Taşdelenin iptidaî vaziyeti Atayı mütessir etmişti. Güzel tesisat yapılması için emir verdiler. Bugünkü tesisat o günün hatırasıdır.

Saat ikide Atanın verdiği anî bir kararla Şileye hareket ettik, karar bizim için anî idi, onun için muhakkak mutasavver ve mühim bir esbaba istinad ettiğinde hiç şüphe yoktu. Bu meyanda İstanbula deniz yolile dönmek arzusunu gösterdiklerinden Ertuğrul yatının Şileye gelmesine emir verildi.

Şileye vâsıl olduğumuzda Atayı birdenbire karşısında gören halk büyük bir hayranlık ve halecanla etrafında toplandı. Ata da herkesle ayrı ayrı meşgul oldular. Bu arada deniz tahliyesi teşkilâtı da bir çok gösteriler ve manevralar yaptı.

Şile kaymakamı Harekâtı Milliye bidayetinde Akyazı nahiye müdürü olarak tanıdığım İhsan Bey idi. Kendisini Ataya takdim ettim, iltifatta bulundular. Bir ara Kaymakamla konuşurken mevsimin bıldırcın mevsimi olduğunu, çok bıldırcın tutulduğunu söyledi. Eğer mümkünse getirtmelerini rica ettim. Bir çocuk kafes içinde yirmi tane bıldırcın getirdi, çocuğu memnun ederek bıldırcınları Kaymakam Beyin hediyesi olarak yata gönderdim. Akşam geç vakit yata döndüğümüzde Ertuğrula sonradan ilâve edilen camlı salonda sofra hazırlanmıştı. Hep beraber salona girdik ve sofraya oturduk. Biraz sonra bize bakan çocuklardan biri kafesle içeri girdi ve Ataya Kaymakam Beyin bildırcın gönderdiğini söyledi. Ata memnun bir tavırla bana dönerek:

— Hasan Kaymakam Bey bize bildırcın hediye etmiş, kapı ve camları kapatıp bıldırcınları koyuverin bakalım ne yapacaklar? dedi.

Bıldırcınlar salonun içine dağıldılar, bir tanesi Atanın önüne kondu, Ata da elini uzatarak kuşu okşamağa başladı. Kuş hayatından memnun Atanın elile verdiği pirinçleri yi-

CamScanner ile tarandı

yordu. Hattâ o arada Atanın yanına yaklaşmak istiyen diğer himcinslerini de gagalayarak kovalıyor, tekrar yerine dönüyordu. İşin garibi bizim yanımıza gelen bildircınlara elimizi bile dokunduramamıştık. Bu vaziyet büyük adamı o kadar memnun etmişti ki bize bakarak âdeta alay edercesine gülüyor ve:

— Gördünüz mü? Bıldırcın bile beni tanıdı ve itaat etti!

Demek istiyordu.

Derhal kendi bildırcınını bir kafese koyup Sarayda beslenmesini emretti. Ne yazık ki bıldırcının Saray hayatı üç gün sürebildi. Dikkatsizlik neticesi bir kedi tarafından haklanmıştı. Bu hâdise Atayı fazla müteessir edeceği için kafesin açık kalarak bıldırcının kaçtığını söylediler.

Fakat her şeye rağmen kendine son derece sadık kalan bıldırcınını asla unutmadı ve hatırasına hürmeten ömrünün sonuna kadar bıldırcın eti yemedi.»

Sabiha Belül

★★

Atatürk'ün Gözünden Ne Kaçar?

Kayınpederim, Selânik 3 üncü Ordu Erkânıharb Reisi rahmetli miralay Mustafa Hâmi ile rahmetli Atatürk arasında geçen bu çok zarif ve nükteli olayı, kayınvaldem naklediyor:

«Balkan Harbinden birkaç yıl evvel, Atatürk ve Mustafa Hâmi Selânikteler. O kadar can ciğerler, o kadar sevişiyorlar ki, ikisinden birinin bulunmadığı herhangi bir eğlenti âdeta tatsız sayılıyor. Selânikteki Vardar Kıraathanesi ise ilk buluşma merkezleri. Mustafa Hâmi, Atatürk'ten daha yaşlı ve her halde daha yorgun olacak ki, her akşam fasıla verilmiyen bu toplantılardan bir müddet uzak kalmak istiyor. Amma buna bir vesile bulmak lâzım. Şöyle bir

CamScanner ile tarandı

kurtuluş çaresi var. O tarihte yanında bulunmıyan ve İstanbulda oturan refikası ile çocuklarının bir kaç ay kalmak üzere yanına gelmiş olduğunu söylemek...

Bu çare; bir müddet için hakikaten erkânıharb zabiti Mustafa Hâmiye bir atlatma fırsatı veriyor amma, erkânıharb zabiti Mustafa Kemalin bu gibi oyunlara aldanmıyacağını da hesaba katmak lâzım. Nitekim bir hafta müddetle toplntılara gelmiyen Mustafa Hâmiyi, Mustafa Kemal bir gün ansızın evinde ziyarete gider. İki Mustafalar sarmaş dolaştan sonra ev sahibi kahve pişirilmesi için içeriye emir veredursun, misafir Atatürk bulunduğu odanın vaziyetini şöyle bir süzdükten sonra ev sahibine:

— Mustafa Bey, sen bir haftadır (ailem İstanbuldan geldi çıkamıyorum) diye mazeret beyan ediyorsun amma ben senin odanda ve halinde bir kadının mevcudiyetini gösterecek herhangi bir intizam göremiyorum!.. der.

Ev sahibi uydurduğu bu masalın pek kısa süreceğini esasen tahmin ediyordu. Şifahen verecek cevab da yok. Birkaç dakika için misafirini yalnız bıraktıktan sonra odaya giyinmiş ve hazır bir vaziyette girerek Atatürk'e:

— Anlaşıldı ki kurtuluş yok. Görüyorsun ya işaretine bakıyorum, hazırım, diyor.»

Enver Koray

★★

Atatürk Ağlıyor

Bu seneki yıllık iznimde köyüme gitmiştim. Vardığımın ertesi günü bütün ev halkı toplanmış, şundan bundan konuşuyorduk. Söz, 30 ağustos Zafer bayramı dolayısile, İstiklâl Savaşına intikal etti. Tam bu sırada ak saçlı ninem, dayandığı sedirden yavaş yavaş doğruldu. Hepimiz susmuş, ninemin ağzından çıkacak kelimeleri bekliyorduk. O ağır ağır söylemeğe başladı:

«— Yavrularım, sizler bilmezsiniz. Bir zamanlar, «kö-

CamScanner ile tarandı

yümüze düşman geliyor» dediler. Dedeniz askerde idi. Biz pılıpırtıyı toplayıp, göçebeler gibi yola düştük. Sinanpaşa ovasında bir köye yerleştik.

Günler geçti. Bir gün düşman ansızın o köye de geldi. Artık gidecek başka yer olmadığından, düşman içinde kalmış olduk.

Bir sabah uyandığımız zaman, uzaklardan top sesi geliyordu. «Kurtulduk, kurtulduk!» diye sevince düştük. Tam bu sırada köyün öte başında dumanlarla beraber göklere alevler yükseldi. Köy yanıyordu. Her taraftan bağrışmalar geliyordu. Kimimiz yarı çıplak, kimimiz yarı yanmış bir halde, köyün koruluğunda biriktik. Artık düşman da köyü terketmişti.

Biraz sonra atlılarımız, ellerinde Albayrak olduğu halde, yel gibi yoldan geçtiler. Bağırdık, durmadılar. Hepimiz yollara dökülmüş, ağlıyor, sızlıyorduk. Derken karşı yoldan bir toz bulutu yükseldi. Hepimiz gözlerimizi oraya diktik. Biraz sonra bir otomobil göründü ve yavaşlıyarak yanımızda durdu. İçinden altın gibi saçlı, kalpaklı bir adam fırladı. Durdu. Gözlerini perişan vaziyetimize döndürdü. Uzun uzun, derin derin baktı. Bu sırada biz yanındaki zabitlere sokulduk. Onlar da Onun gibi bakıyorlardı. Bir tanesini çekerek:

— Bu adam kimdir? diye sorduk. Hafifçe:

— Mustafa Kemal, dedi.

O zaman hepimiz çoştuk. Bu ismi her zaman duyuyorduk:

— Paşam bizi kurtar, kurtar!

Diye bağırdık. Ayaklarına kapandık. O hâlâ dalgın dalgın, başı yerde düşünüyordu. Birden doğruldu. Sağ eli havada idi.

— Sizi bu şekle sokanlar cezalarını gördüler ve daha da görecekler!

Diyerek elini şimşek gibi aşağı indirdi. O anda da gözlerinden iki damla yaş yuvarlandı.»

Ahmed Yavuz

CamScanner ile tarandı

«Ne Faites Pas Comme Ça!»

Atatürk'ü Balkan Harbinde tanıdım. 908 senesinde Bolayırda Yüzbaşı Çolak İbrahim Beyin (Bozüyük mebusu idi, öldü) taburunda doktor idim ve yüzbaşı rütbesinde idim. Annemin çok hasta olduğu hakkında İstanbuldan telgraf aldım. Kendisi izin veremezdi. Erkânıharb Kolağası Mustafa Kemal Beye bir mektub yazarak beni Gelibolu'ya gönderdi. Karargâha gittim. Önlerinde tahta birer masada karşı karşıya oturmuş biri binbaşı ve diğeri Kolağası iki erkânıharb zabiti konuşur iken odaya girdim. Selâmladıktan sonra erkânıharb kolağasına mektubu verdim, açtı. Ali Fethi Bey (merhum Fethi Okyar) olduğunu sonradan öğrendiğim erkânıharb binbaşısına:

— Bizim Çolaktan!

Dedi. Binbaşı güldü:

— Çolak dedi, sağ elinden vurulmuştu. Ben de Pariste ataşemiliterdim. Tedavi için göndermişler, bir gün ziyaretime geldi. Otururken odaya servis yapan bir madmazel girdi. Çolağa şundan bir su iste dedim, Çolak da: «Madmazal bana donnez bir eau» dedi.

Mustafa Kemal Bey epeyce güldü, bana hitaben:

— Biliyorsunuz ki harb, izin yok, bir gün gitmek, bir gün validene bakmak ve bir gün de dönmek, bu işi üç güne sığdıracaksın! dedi.

Teşekkür ettim. Zuafa sevkine memur ettiler. Ben de işimi üç güne sığdırıp kıtama döndüm.

*
* *

Edirneyi kurtarmak için bizim kolordu kısmen harb ede ede Dimetokaya hareket etmişti. Karargâh Dimetokada kaldı, taburlar da köylere taksim edildi. Bizim tabur Dimetokaya dört saat mesafede Dirabişna köyünde kaldı. Bir gün tabur kumandanım İbrahim Bey:

— Doktor, ud ve kemanını al, Dimetokaya gidiyoruz, dedi.

Sesi çok güzel olan yüzbaşı Sarı Kemal (hayatta mı, bilmiyorum) de birlikte idi.

CamScanner ile tarandı

Dimetokaya gittik. Çok muhteşem bir Musevi evi. Bulgar orduları çekilmeden evvel burada bir müddet başkumandanları General Savof da oturmuş. Piyanolu bir odaya girdik. Müretteb kolordu erkânıharb reisi Binbaşı Mustafa Kemal Bey oturmamızı emretti. Orada birisi güzel piyano çalan iki Musevi madmazel vardı. Ud çaldım, yüzbaşı Kemal okudu. Keman ile de taksim ediyordum. Genç erkânıharb reisi bana bir fokstrot çalmamı söyledi. Bunu müteakıb tabur kumandanım bana fasılasız olarak:

— Haydi çal! diyordu.

Onun her çal deyişine karşı ben de sanki başka lâf yokmuş gibi ve ukalâcasına (Ne faites pas comme ça) deyip duruyordum. Çok vakur olan erkânıharb reisi kızdı, sert bir sesle:

— Doktor, o kadar fransızçayı hepimiz biliyoruz, çalacak isen çal!

Diye beni azarladı. Aklım başıma geldi. Piyanoya iştirak ederek bir fokstrot çaldım. Kendileri de diğer madmazel ile dans ettiler ve iki saat sonra da bize müsaade etti.

*
* *

Birinci Dünya Harbi başladı. Beni istihkâm ikinci tabur doktorluğuna verdiler. Anafartalarda idim. Daima sevgili arkadaşım Çolak İbrahim Beyle mektublaşıyorduk. Nihayet düşman çekildi. Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal Paşanın karargâhı da Çamlıtekkede idi. Bir gün beni karargâha çağırdılar. Mustafa Kemal Paşa ile İbrahim Bey birlikte idiler. Paşa beni tanıdı ve sordu:

— Sazların yanında mı?

— Hayır Paşam, dedim.

«Ne faites pas comme ça» diye lâtife ettiler ve güldüler.

*
* *

Mütareke olmuştu, Bir gün İbrahim Bey beni, o vakit Gedikpaşa yokuşu başındaki evine yemeğe çağırmıştı. Yirmi dört saat evvel de Mustafa Kemal Paşa Samsuna gitmişlerdi. İbrahim Bey sofrada bana:

— Salih bu defa da memleketi Mustafa Kemal kur-

CamScanner ile tarandı

taracak! dedi.

Ben de elemli bir hayret ile: «İnşallah!» cebavını verdim.

*
* *

İstiklâl Harbimiz zafer ile bitti. Beni Bursaya tayin ettiler. Gazi Mustafa Kemal Paşa sık sık Bursaya gelir ve banyo alırlardı. Henüz Ankaraya gitmişlerdi. Birkaç gün sonra Ulu camide ezan arabca okunsun diye ısyâna yakın bir kaynaşma olmuştu . Hemen Atatürk Bursaya geldi. Evimde oturuyordum. Arkadaşlarımdan Bursa mebusu Emin Fikri Özalp ile Malatya mebusu Dr. Hilmi Ortaç (her ikisi de vefat ettiler) bana gelmişlerdi. Bu mesele üzerinde söz açıldı. Ben:

— Atanın yerinde olsam mademki bu yobazlar arabça ezana bayılıyorlar, bunları bir dakika tutmam- hemen Arab diyarına sürerim, dedim.

Bir saat sonra Çekirge yolundaki köşklerine çağırıldım. Meğer mebus arkadaşlarım, benim kendilerine söylediklerimi aynen Atatürk'e nakletmişler. Köşke gittim. Beni görür görmez güldü ve:

— O... Yabancı değilmiş, bizim «Ne faites pas comme ça» imiş, dedi.

Ayrılırken düşündüm. Aradan bu kadar yıl geçtiği halde, Dimetokada huzurunda kırdığım potu unutmamalarına hayretler içinde kaldım. Tanrı bu büyük adamı nur içinde yatırsın.

Salih Bürkev

★★

Atatürk ve Etrafındakilerin Yersiz Telâşı

Eski bir milletvekili anlatmıştı:

«— Çankayada sofrada idik. Her zamanuki gibi yeniliyor, içiliyor, memleket işlerinden, ilmî ve içtimaî meselelerden bahsediliyordu. Atatürkün çok neşeli bir günü idi. Derin bakışlı gözlerinden saçtığı ışıklar bir taraftan muntazam taranmış altın saçlarını, öbür taraftan yüzünde sol-

CamScanner ile tarandı

madan devm eden tatlı tebessümü aydınlatıyordu. Yemekten sonra yabancı memleket temsilcilerinden birini kabul etmesi ve onunla uzun uzadıya görüşmesi kararlaştırılmıştı. Onun için yanındakiler, kendisine bir şey hissettirmemeğe çalışmakla beraber el altından «ekl-i şürb» hususunda ifrata kaçmamasını temine gayret ediyorlardı. Atatürk gibi mücessem zekâ, müstesna varlıktan ne gizlenebilir ki!.. Hakkında böyle bir ihtiyatî tedbirin alınmakta olduğunun farkına varınca derhal geyfi kaçtı, yüzündeki tatlı tebessüm birdenbire silindi. Azarlayıcı nazarlarını masanın etrafındakilerin üzerinde sıra ile fakat aynı zamanda hızla gezdirerek:

— Bana baksanıza, dedi, bu telâşınıza sebeb ne anlıyamıyorum.. Eğer biraz sonraki mülâkatı düşünerek endişeye düşüyorsanız, hiç korkmayın.. Ne vaziyette olursam olayım, ne halde bulunursam bulunayım, (devrinde uzun zaman Dış İşleri Bakanlığı etmiş zatı kasdederek) Hariciye Vekilinizin ayık iken devirdiği çamlardan daha büyük bir pot kırmam!»

Beria Peykhan

★★

Türk Milletini Kim Kurtardı?

Bu fıkrayı babamdan dinlemiştim:

«Tarih dersindeydik; öğretmenimiz tahtaya beni kaldırmıştı. Bu sırada sınıf kapısı açıldı ve içeriye, birkaç kişiyle beraber Atatürk girdi. Hepimizi:

— Günaydın çocuklar!

Diyerek selâmladı ve öğretmene derse devam edilmesini söyledi. Tesadüfen dersimiz «İstiklâl Savaşı» idi.

Öğretmenin işareti üzerine ayağa kalktım. Dersimizi büyük bir heyecan ve o nisbette derin bir gurur duyarak anlattım, anlattım... Hiç kimse sözümü kesmemişti. Ben susunca Ata sordu:

CamScanner ile tarandı

— Bir şeyi söylemeyi unuttun: Türk milletini kim kurtardı?

Herkesin bildiği, iman mertebesine yükselmiş bir hakikati söylemeğe ne lüzum vardı? Her bilen insanın iç emniyeti ile cevab verdim:

— Atamız kurtardı...

Atatürk bu cevabımı katiyetle reddetti ve şöyle dedi:

— Hayır, çocuğum! Türk milletini kendi kanı kurtardı...

Gültekin B. Yüksel

★★

«Ya Kabiliyetsizlerin Başında Olsaydım?»

937 senesinin bir eylûl akşamı idi. On arkadaş iki sandala binerek Floryada geziyorduk. O kadar şendik ki sesimiz bütün denizi ve sahili kaplıyordu. Bir aralık Deniz Köşkünden ufak bir sandalın bize doğru yaklaşmakta olduğunu farkettik. Ay ışığı altında Atayı farkeden arkadaşlar gürültüyü kestiler. Sandal yanımıza sokuldu. Atanın gür, ayni zamanda müşfik sesi ile:

— Çocuklar eğlentiniz çok hoşuma gitti. Aranızda bulunmayı arzu ettim.

Demesi üzerine iki sandal ayrılarak Atanın sandalını aramıza aldık. Kollarımızla tuttuğumuz üç sandal hep birlikte mehtaba karşı denize açıldık. Atanın ilk sözü:

— Aferin çocuklar, Türk gencleri hem çalışmasını, hem de eğlenmesini bilmelidir. Memleket sizindir. Çalışın ve eğlenin!

Oldu. Arkadaşlarla ona bütün memleket gibi, bütün millet gibi minnettar olduğumuzu ve sayesinde bu güzel vatanın güzelliklerinden istifade ettiğimizi tekrar tekrar söyledik. O zaman Atatürk:

— Çocuklar, ben bu inkılâbı sizin babanızla, dayınızla, ananızla; velhasıl bütün vatandaşlarınızla yaptım. Bu sizin hakkınızdır. Maamafih görüyorum ki bana karşı itimadınız çok kuvvetli. Size bir sual soracağım. Kabiliyetsiz

bir milletin başında bulunsaydım bu inkılâbı yapabilir mi idim?

Dedi.

Arkadaşım Sadi atıldı:

— Atam, sen kabiliyetsiz bir milletin başında gelemezdin, çünkü kabiliyetsiz milletten böyle şef çıkmaz!

Ata heyecanla ayağa kalktı ve Sadinin elini sıktı.

— Bunu söylemenizi bekliyordum!

Cümlesini ilâve etti.

Salih Tektaş

★★

Türk Kadınının Yeri

Annemin Atatürk hakkında anlattığı bir vakayı naklediyorum:

«Cumhuriyetin ilânını müteakib Tarsusta öğretmen bulunduğum sırada Atatürkün geleceği duyuldu. Bütün halk, büyük bir sevinçle sabahın erken saatlerinde sokakları doldurmuş. Atanın gelmesini bekliyorlardı. İstasyona kadar iki taraf insanlardan kalın bir duvarla örülmüştü. Treninin geldiği haberi etrafta bir bomba gibi patladı. Bir müddet sonra büyük Önderimiz halkın çoşkun tezahürleri arasında ağır ağır ilerledi. Bu sırada halkın arasından iri ve esmer bir kadının Ataya doğru bütün kuvvetile koştuğunu gördüm. Dona kaldım. Aklımdan fena şeyler geçiyordu. Fakat bunların hiç biri vuku bulmadı. Kadın Ataya yaklaşınca ayaklarına kapandı. Ancak o zaman kadını tanımıştım. Bu cephelerde düşmnla göğüs göğüse çarpışan ve birçok kahramanlıklar gösteren Adile Çavuştu. Kahraman kadın Atanın ayaklarının dibinde hıçkırarak ağlıyor ve:

— Bastığın yerlere kurban olayım!

Diyerek toprağı öpüyordu. Ata bu manzara karşısında müteessir olmuş çehresile yerde sürünen kadını kaldırdı. Biraz sonra kalabalık, Atatürke bu şekilde milletin minnetini sunan kadını yerden kaldırıp havalandırmıştı. Şaşıran kadı-

CamScanner ile tarandı

nın epey müddet halkın omuzları üzerinde taşındığını gördüm. Ata önde giden kadına hitab ederek:

— Ey kahraman Türk kadını, sen yerde sürünmeğe değil, omuzlar üzerinde göklere yükselmeğe lâyıksın! dedi.»

Ergun Tuna

★ ★

Hocanın Koltuk Değnekleri

Yıl 1937 ağustosun içindeyiz. Tokatlıyanda düğün var; emekli albay Rüşeni Beyin kızı evleniyor.

Benden daha genç bir arkadaşımla erkek tarafının davetlisiyiz. Oldukça çekingenim; muhiti yadırgıyacağımdan korkuyorum. Arkadaşımın zoru, eğlenebilmek ihtimalinin çokluğu beni yumuşattı. Buna rağmen biraz geç gittik.

*
* *

Tokatlıyanın her iki salonu tıklım tıklım insan dolu.. İki caz birden faaliyette. Biz bir kenara çekildik kendimize uygun bir yer arıyoruz ve etrafı gözden geçiriyoruz: Pistte durmadan dönen çiftler; ayakta dolaşan, masalarda oturan smokinli, fıraklı erkekler, muhteşem tuvaletli kadınlar... İç salonu boydan boya kaplıyan; uzaktan gözükebilecek derecede heybetli bir büfe.. Sonra renk, ışık, müzik. Her şey hoş ve göz alıcı.

Bir tanıdık bizi farkeder etmez yanımıza koştu: (Geç kaldınız!) diye sitem etti ve derhal kolumuza girerek büfeye götürdü. Bir yandan elimize kadehleri tutuşturuyor, bir yandan da şakalar yapıyordu: (Dans etmiyecek misiniz, böyle sipsivri gelmek olur mu?) Büfe gerçekten zengin, bilhassa istakozlar pek iştiha çekici.. İlk kadehi henüz bitirmiştik ki bizi büfeye getiren tanıdık (Düğün sahiblerindendi) oracıkta bir kaç genç bayanla birden tanışmamızı sağladı. Fakat şakayı da elden bırakmıyordu; bizi kızlara göstererek: (Kalıblarına bakmayın, bunlar çekingendirler. Dans etmek için kavalyelik ödevini önce sizler yapmalısınız). Gülüştüler. Ben de gülümsedim amma bir hayli de utandım. Bu suretle eğlenceye katılmış bulunduk.

CamScanner ile tarandı

İlk dansa kalktığım zaman ön salondaki pistin arkasına düşen kısımda uzun bir masa etrafında oturmuş bulunan bir grup arasında Atatürk'ü seçer gibi oldum. Dans ettiğim bayandan sordum. Gülümsiyerek: (Evet, odur..) dedi ve ilâve etti: (Siz kendisini hiç görmediniz mi?)

O güne kadar gerçek görmemiştim. Yalnız resimlerinden tanıyordum. Birden mahiyetini anlıyamadığım bir heyecana kapıldım. Artık biricik düşüncem Onu yakından görebilmekti. Dansın bitmesini sabırsızlıkla bekledim.

*
* *

Atatürk'ü iyice görebileceğim bir yer seçtim; duvarın azviyesini siper aldım, mütemadiyen Onun tarafına bakıyorum: Sol yanında Falih Rıfkı; Ata ona bir şeyler yazdırıyor... İşte Kılıç Ali. Biraz ötede Ruşen Eşref.. Masanın ihtiram yerinde ihtiyar bir adam oturuyor ve daha tanımadığım, fakat tanınmış bir çok sima.

Ben, hem görünmemek, hem de çok iyi görmek telâşı içindeyim. Arasıra büfeye gidiyor, çabucak yerime dönüyorum. Çok büyük işler yapan bu dev adamı yakından görmenin hazzı, saadeti içindeyim. Kendi kendime öğünüyorum da:

— İşte diyorum; onunla bir çatı altındayız; aynı havayı beraber teneffüs ediyoruz.. Onu tarih sahifelerinden tanıyacak olan sonraki nesillerimiz bizleri ne kadar kıskanacaklar; bu müstesna devirde yaşamadıklarına ne hayıflanacaklardır...

Gözlerim mikntislenmiş gibi Onda, hayallere dalmak üzere idim. Atanın bir işareti ile F. Rıfkı ayağa kalktı, yazdığını okumaya başladı. Fakat bir şey duyulmuyordu. Çünkü her iki salonun gürültüsü kulaklarımızda uğulduyor; konuşmalar, kahkahalar birbirine karışıyordu. Üstelik F. Rıfkının sesi de pek çıkmıyordu. Atatürk titizlendi. Etrafına göz gezdirdi. Nasıl oldu bilmiyorum, saklandığım yerden belki başımı biraz çıkarmış olacağım, her ne hal ise beni gördü (daha evvel söylemeye unuttum, davetliler arasında resmî kıyafetli yalnız bendim) elile işaret ederek yanına çağırdı:

— Sen askersin, dedi, haydi bakalım bize yardım et; sustur bunları.. dedi.

CamScanner ile tarandı

Bu sözleri yarı şaka, yarı ciddî söylemişti. Bu hitaba, bu iltifata mazhar olduğum için çok sevinmiştim. Fakat İstanbulun çok güzide bir davetli topluluğuna nasıl: (Susunuz!) diyebilirdim.

Küçük bir şaşkınlık geçirdim. Atanın o müstesna bakışını bütün kuvvetile üzerimde hissediyordum. Daha fazla duramadım; süratle bütün salonu dolaştım: Münasib sözler söyliyerek her grupu ayrı ayrı sükûta davet ediyordum. Biraz sonra eski yerime geldiğim zaman, koca salonda çıt bile yoktu.

F. Rıfkının okuduğu, Rüşeni Beyle Atanın Selânikte birlikte çalıştıkları zamana aid hatıralardı. Uzakta olduğum için iyice duyamadım. Biraz sonra F. Rıfkı okumasını bitirerek yerine oturdu. Bu sırada ihtiram yerinde oturan ihtiyar, masaya tutunarak ayağa kalktı. Bunu gören Ata derhal yerinden fırladı, ona yaklaştı; o zamana kadar farketmediğim iki koltuk değneğini yanındaki iskemlenin üzerinden alarak ihtiyarın koltuklarına sıkıştırdı ve onunla beraber, kolundan tutarak, kapıya kadar gitti. Meğer büyük bir hürmetle uğurladığı bu bahtiyar adam Atanın Harb Akademisinde iken hocası imiş.

*
* *

Eğlence yeniden başlamıştı. Şimdi Atayı aramızda, âdeta içimizde buluyoruz: Sık sık dansa kalkıyor, kadrili idare eden O.. Kemancıya soloları O çaldırtıyor, o kadar da güzel parçalar çaldırtıyor ki... Şimdi bir küçük kız manzume okuyor, biraz sonra başka bir küçüğe sualler soruyor: Sorular çok enteresan. Aldığı cevablar umumun takdirini kazanacak şekilde ve çocuğun yaşından umulmıyacak derecede mükemmel..

Ben, zevk, biraz da korku ile bunları seyrediyor, dinliyorum. Ve mümkün olduğu kadar uzakta duruyorum. Sigaya çekilmek sırası bana da gelebilir. Takdir kazanmak var, ama rezil olmak da mümkün.

Büyük bir neş'e ve heyecan içinde uzun bir yaz gecesi bitti. Seher vaktinin sisli aydınlığı salonda farkedildiği bir anda; Ata ayağa kalktı, etrafındakiler de kalktılar. Artık gidiyorlardı. Görenler ayağa fırlıyor, selâm vaziyeti alıyor-

CamScanner ile tarandı

lardı. Ata, güler yüzle herkesi selâmlıyarak yürüdü, işte kapıdan çıkıyorlar. O anda içime bir gariblik çöktü. Bu gecenin bitmemesini ne kadar isterdim. Sevgilisi ile geceyi beraber geçirmek zevkine eren bahtiyarlar acaba benim gibi böyle derin bir sevinçle sarsılmışlar mıydı?

Atatürk'ü hâlâ gözlerimle takib ediyorum; dışarı çıkmak üzereler, biraz sonra otomobillerine binecekler ve..

Birden geriye döndü; etrafına bakındı, birisini arıyor gibi bir hali vardı, etrafındakilere bir şeyler söyledi, bir kaynaşma oldu; arkasındakiler açıldılar. Bu sırada Ata beni gördü, elile işaret ederek yanına çağırdı. koşarak gittim. Meğer beni arıyormuş. Elini uzatarak:

— Teşekkür ederim çocuğum, dedi.

Saatlerce evvel yarı şaka, yarı ciddî söylediği sözleri yerine getirdiğim için bana iltifat ediyorlardı. Pek ehemniyetsiz görünen bir hâdiseyi, böyle bir zevk ve eğlence gecesinin sabahında unutmayışı beni hayrete düşürmüştü. Hâlâ elimi sıkıyordu. birden kendime geldim; eğilerek bu mübarek eli hürmetle öptüm.

İhtiyar hocasının koltuk değneğini taşıyan, küçük bir hizmetinden dolayı genc bir subaya iltifatların en büyüğünü esirgemiyen bu dev adamın; milletinin kalbinde neden bu kadar yer ettiğini, o düğün gününden sonra büsbütün anlamış bulunuyorum.

Dr. **Hayri Aygen**

★ ★

Atatürk ve Tulûat Sanatkârları

Atamızın ölüm günü idi. Aramızda toplanmış onun aziz hâtırasını anıyorduk. Herkes Atadan bir parça anlatıyordu. Bu arada Türk sahnesinin değerli üstadlarından karagözcü İrfan Efendi de şu hatırayı anlattı:

«— İnönünün çocuklarının sünnet oldukları sene idi. Bir gün Şehzadebaşında sanatkârların toplandıkları kahvede oturuyordum. Kapıdan arab denecek kadar esmer bir adam girdi:

— Karagöz İrfan kimdir? diye sordu.

— Benim, buyurun! dedim.

— Hazırlan, iki gün sonra Evkaf Müsteşarının düğününde bulunmak üzere Ankaraya gidiyoruz! dedi.

Biz başkasına angaje olduğumuzu gidemiyeceğimizi söyledikse de ricamız para etmedi. Kaparoyu geri verdik. Üç sivil memurun nezareti altında yola çıktık. Ankara garına ayak basar basmaz hemen bir araba ile doğru Çankaya yolunu tuttuk. Gidiş hiç te Evkaf Müsteşarının düğününe gidişe benzemiyordu. Beş dakika sonra araba bir köşkün önünde durdu. Otomobilden indik, yukarı çıktık. Salonun kapısında İnönü bizi karşıladı. Hayretler içinde idik. Bize karşı fevkalâde misafirperverlik gösterdi. Kimin düğününe geldiğimizi anlamıştık. Çocuklara bazı oyunlar göstermeye başlamıştık ki salon birden karıştı. Herkes bir tarafa koşuyordu.

— Atatürk geliyor!

Dediler. Büyük Adam salon kapısından içeri girdi. Doğruca çocukların yanına gitti. Kendilerini okşadı. Ve hazırlanmış olan masaya oturdular. Koca salonda çıt yoktu. Ata gözlerini salonda gezdirdi. Bizi görünce yanına çağırdı. İltifat etti. Bize karagöz, orta oyunu hakkında sualler sordu. Biz de bildiğimiz kadar cevablar verdik. Ata bizden bir orta oyunu oynamamızı istedi. Biz oyuna başlamak üzere diğer bir odaya geçtik. «Mektub» oyununu oynıyacaktık. Söze arkadaş başladı:

— İrfan Efendi, ne olacak benim bu halim. Ne mektub yazmasını biliyorum, ne okumasını. Köyden mektub geliyor, başkalarına okutuyor, başkalarına yazdırıyorum. Gene bir mektub geldi. Şuna bir cevab yazar mısın?

— Yazmak bir şey değil, fakat siz neye okuma ve yazmayı öğrenmiyorsunuz? Hem okumak şimdi eskisi gibi zor değil. Beş sene mektebe gitmeğe lüzum yok, meram edersen bir ayda öğrenebilirsin. Gece mektebleri açılmış, bütün millet akın ediyor. Senin bir şeyden haberin yok. Çok ayıb, okuma ve yazmayı öğrenmelisin.

— Çok teşekkür ederim, azmedip öğreneceğim.

— Bütün bu işleri yapan adam kimdir? Sana büyük inkılâbı yapan, bütün bir milleti cehaletten kurtarıp ilim ve irfan yoluna sevkedeni gösterirsem ne yaparsın?

CamScanner ile tarandı

— Ne mi yaparım, ellerini değil, ayaklarının altını öperim; ah bir görsem!

— Gel benimle, arkadaş!

Elinden tuttum. Tam Atanın önüne geldik, İşte, dedim. Bu inkılâbı yapan, bütün bir milleti cehaletten kurtaran Büyük Adam budur!!

Ve ikimiz birlikte Atanın ayaklarına kapandık. Atatürk pek mütehassis olmuş gülüyordu. İnönüye dönerek:

— İsmet, işte Türkün canlı sinemasının sanatkârları bunlardır, onları koruyun! dedi.

İnönünün defterine not aldırdı.

Düşünerek gittiğimiz Ankaradan sevinç içinde ayrıldık.»

Süleyman Yeşilova

★ ★

Sivril - Kıvrıllar ve Kıvrıl - Sivriller

926 senesinde idi. Rahmetli Atatürk Bursayı şereflendirmişlerdi. O gün Belediye salonlarında akşam yemeği veriliyordu. Atanın yanlarında o zamanın Belediye Reisi Yağcı Cemal Bey, Parti Müfettişi Kocaeli mebusu Kemal Bey ve Vali bulunuyorlardı. Büyük salon bir çok davetliler, esnaf ve ticaret mümessillerile dolu idi. Bir çok bahislerde Atatürk'ün nurlu ve aydın fikirlerinden faydalanıyorduk.

O sıralarda arabacılar kâhyası kalktı, bir nutuk verdi ve Ataya minnet ve şükranlarını belirtti. Ata da onu müşfik ve nüvazişkâr sözlerle cevablandırdı.

Salon derin bir samimiyet havası içinde idi. Yemek sona eriyor, bu tatlı dakikalar tükenmek üzere bulunuyordu. Kâhya tekrar çoşmuş olmalı ki, gene ayağa kalktı, bir nutuk daha vermek hevesine kapıldı. Yandan ve arkadan buna mâni olmağa çalışıyorlar, kâhya ise tiz perdeden:

— Atam değil mi, elbet söylerim!

Diye bağırıyordu.

Büyük Ata bu sahneyi göz ucuyla takib ediyor, alâkadar olmuyormuş gibi yanındakilerle konuşuyordu.

O sırada orada bulunan bir mebus kâhyayı dışarıya

CamScanner ile tarandı

çıkarmağa çalıştı. Bu durumu da takib eden Atatürk, kâhyanın bu sefer perdeyi değiştirdiğini, kendisini dışarıya çıkarmak istiyene:

— Ali Bey ağabeyiciğim, söylemem, işte oldu bir defa!

Diye pes perdeden yalvardığını görünce mavi gözlerinin rengi hemen değişti, o ana kadar kaybolmıyan neşesi birden söndü. Beyaz siması kızıllaştı, sarı kirpikler kumrallaştı ve bu yalvaran adama döndü, baktı. İğrenç bir levha seyrediyormuş gibi dudaklarını büktü: Sefil... diye mırıldandı.

Seyrek saçlarını ellerile düzelterek salona döndü ve müstesna anlardaki gürleşen sesile:

— Arkadaşlar, dedi, insanları ruhî heyecan itibarile ikiye ayırabiliriz: Birincisi: «sivril kıvrıllar», ikincisi ise «kıvrıl sivriller».

Sivril kıvrıllar: Hayatlarında hep yüksekten atanlar, her şeyde kavga ve şamata çıkarmak istiyenler ve kendilerinde olmıyan haslet ve meziyetler varmış gibi göstermek arzusuna kapılanlardır. Bunlar, atak, şamatacı ve ukala kimselerdir. Bu gibiler ufak bir mâniaya rastladılar mı hemen kıvrılıp otururlar, bir kuzu gibi sakin ve sakit olurlar. Bunlarda izzetinefis, nefse itimad ve cemiyete saygı hisleri yoktur.

Kıvrıl sivriller ise, hayatlarında kıvrılmış, sessiz ve sadasız yaşıyan insanlardır. Tahammülün, sebatın birer timsali mücessemidirler, sessizdirler, kimseye sataşmazlar, Sakindirler, hiç bir ferde ilişmezler. Bazan kafalarına vurarak yanlarından geçersiniz, döner bakarlar, fakat gene ses çıkarmazlar.

Fakat, bir gün izzetinefis denilen o mukaddes varlıklarına, millî gurur denilen taptıkları o büyük imana dokunduğunuz zaman hemen sivrilirler, ayağa kalkarlar, şahlanırlar ve mukaddes haklarını almadıkça bir daha oturmazlar. Durmazlar ve susmazlar...

İşte Türke hâs ruhî heyecan böyle kıvrıl sivrilliktir. Kimseye ilişmez, sataşmaz, fakat bir defa da şahlanınca önünde bütün bir cihan husumeti duramaz.

CamScanner ile tarandı

Deyince bütün salon derin bir alkış tufanile inledi.

Türkün necib ruhî heyecanını, Türkün asil millî galeyanını içten okuyan Atatürk yeni bir vecizesini daha böylece bizlere armağan etmişti.

Mümtaz Gökçen

★ ★

«Acaba, Mister Londra Saatile mi Gelecekler?

Ankara ekspresinde altı sene evvel tanıdığım, Riyaseti Cumhur köşkünün protokol memurlarından bir zat bana Atatürk hakkında şu hatırayı nakletmişti:

Bir yaz gecesi köşkün alt salonunda oturuluyor, memleket meselelerinden bahsediliyordu. Biraz sonra yemek yenecekti. Davetliler arasında bulunan eski bir İngiliz gazetecisi gecikince, Ata, bana:

— Telefon edip sorunuz, dedi, acaba Mister Londra saatile mi gelecekler?

Haldûn Kemalî Aksüt

★ ★

«Ben Ölürsem Ne Yaparsın?»

Atatürk'ün en büyük zevki umumî toplantılarda rastladığı herhangi birine ânî bir sual sormak ve alacağı cevaba göre o şahsiyetin kıymetini takdir etmekti.

Bir Cumhuriyet balosunda yaverlerinden Nihad Beye şu suali sordu:

— Ben ölürsem ne yaparsın?

Yaver tereddüdsüz cevab verdi:

— Ben de ölürüm, Paşam!

Ata, aldığı cevabdan memnun kalmamıştı. Sert bir ifade ile şunları söyledi:

— Eğer beni hakikaten seviyorsan ölmemen lâzım. Yaşamalısın ve benim telkin ettiğim ideallerin benden sonra da gerçekleşmesine, yaşamasına çalışmalısın. Hakikî sevgi budur.

Bülend Kâhyaoğlu

CamScanner ile tarandı

FİATI 250 KRŞ.

CUMHURİYET MATBAASI
İSTANBUL—1949

CamScanner ile tarandı